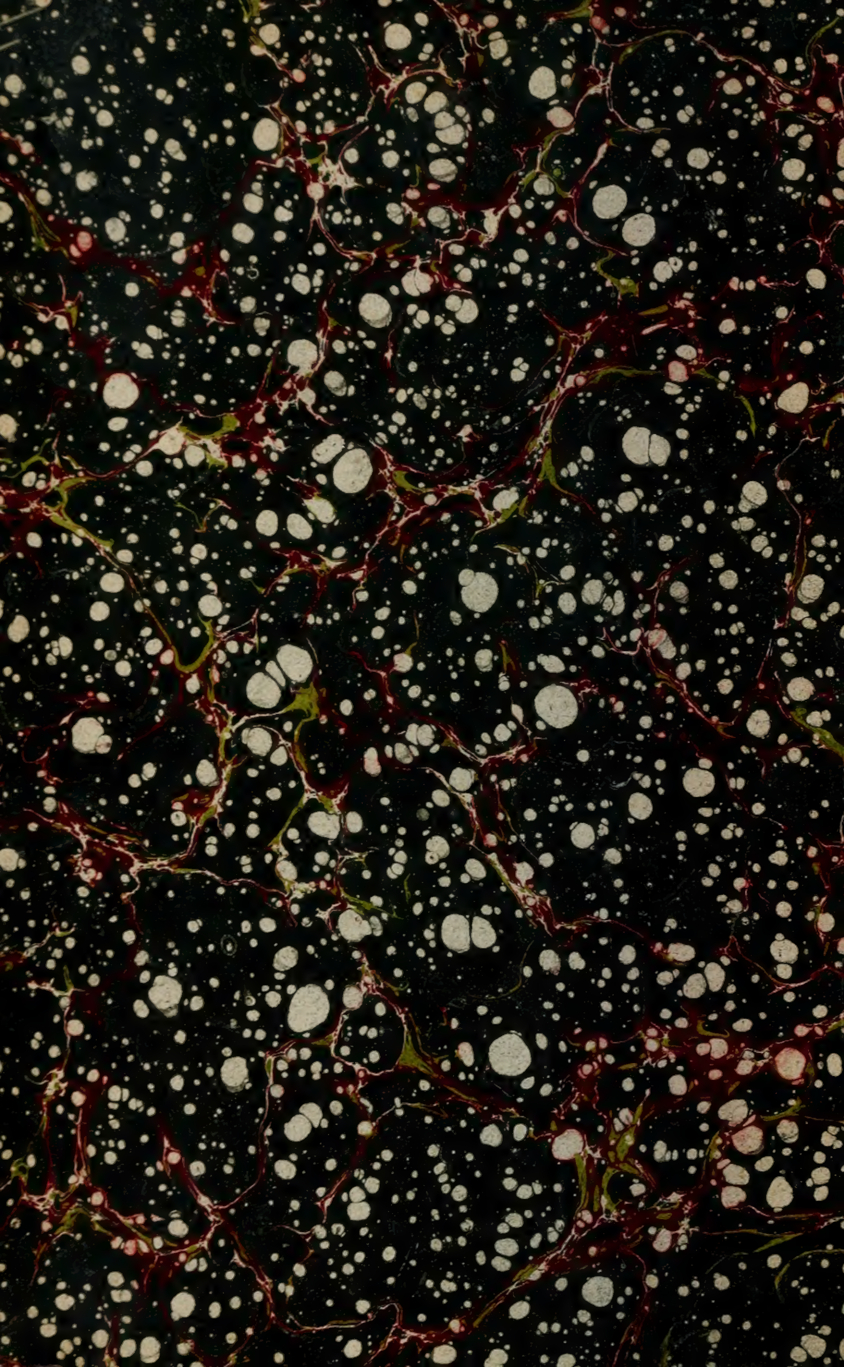

3 1761 06633253 7

Rojalister och Patrioler

En sommarsaga från 1788

Rojalister och Patrioter

En sommarsaga från 1788

af

Jac. Ahrenberg

Stockholm
Albert Bonniers förlag

HELSINGFORS,
J. SIMELII ARFVINGARS BOKTRYCKERI AKTIEBOLAG,
1901.

I.

Genom landskapet Nylands nordöstligaste del flyter Kymmene älf, en gång i tiden under ett hundrade år Sveriges och Rysslands gräns. En af dess många armar, helt och hållet inom det forna Sveaväldet, bildar vid Mankala trenne forsar, hvilka följa tätt efter hvarandra, allt medan floden gör en vacker s-formig böjning. Den östra flodstranden vid Mankala är mycket hög och brant, bestående för det mesta af en rödgrå granit, bevuxen af vacker barrskog, den västra är däremot lägre, bevuxen med löfträd. Granitberget på den östra stranden följer en lång sträcka floden kärt åt, så att någon odling här ej är möjlig. Men i nejden just ofvan Mankala forsar har berget likasom brutits sönder, dragit sig tillbaka från stranden och lämnat en dels af branta stupar, dels af höga afrundade kullar omkransad, öppen plats.

Här i denna trånga pittoreska dal, som mot norr och öster är skyddad af berg, mot söder och väster famnad af älfven, ha människorna sedan ett par hundra år slagit sig ned, brutit mark och odlat den fruktbara jorden. Men än i dag är Mankala fors och dälden där ofvan nästan otillgänglig från den östra sidan, ty byvägen är i hög grad oländig, än dragen öfver höga, skogbevuxna berg och kullar, än öfver låga sanka kärrmarker, än åter ut med stranden af en öfverfylld insjö, i hvars mjuka strandäfja hästar och åkdon hota att sjunka ned.

Då där ej på nära nejder finnes någon bro eller färja, kan den, som nalkas Mankala från väster, endast i båt komma öfver älfven till Mankala gårds båthus, hvarifrån en brant stig leder upp till själfva hufvudbyggnaden.

På 1750-talet fanns här vid älfven endast en tillfällig bostad för de fiskare, som vid tiden för laxens stigande uppför floden längre eller kortare tid vistades vid de tre forsarna.

Oförmodadt, det var år 1765, förändrades nejden. Ett ungt vackert par med en liten gosse flyttade till Mankala. Det var förre löjtnanten vid lifgardet och hofkavaljeren Per Adrian Glansenstjerna och hans maka Antoinette, född Mirolle. Där bröts ut ur kronojorden en lägenhet. Den

tillfälliga fiskarstugan refs ner, och en anspråkslös herrgård med låga, soliga, ljusa rum och en rymlig förstugukvist, sådan man har den än i dag i vissa delar af Nyland, byggdes upp på kullen närmast stranden. Rödmålade visthus, uthus och lägenheter för tjänstefolk uppfördes. Mankala blef ett hemman.

I mera än tjugo år bodde, lefde och åldrades nybyggarena här i fred och ro. De lefde stilla och tillbakadraget, och ehuru de räknade släkt med flere af socknens och omnejdens adliga familjer, var det endast öfversten på Perhoniemi von Mühlen, öfversten på Eremitaget Ulfsparre, öfversten i Kausala Nordencreutz och prosten i Iittis socken, den lärda, men besynnerliga och därtill för sin häftighet kända Carl Forsius, de besökte och sågo hos sig.

Vid tiden för laxfisket kommo de unga, ständigt endast de unga officerarna vid det i Kymmene dalen förlagda nyländska dragonregementet till Mankala. Då lefdes här under en veckas tid ett muntert lif med forell- och laxfiske, kortspel, jagt, sång och stadig dryckjom af enkla, men starka varor. Och ryktet om dessa landtligt backanaliska fester, där intet annat fruntimmer än hennes nåd på Mankala tog del, fyllde sedan de ensamma, enfärgade hvardagarna med sitt slammer,

sitt prat, sina färgskimrande historier och pikanta anekdoter. Denna sommarvecka gaf lifslust åt enslingarna på Mankala och något retande hemlighetsfullt åt allt, som i tjugo år sagts och sades om nybyggarna vid Mankala forsar. Ty där fanns något som visade hän till ett lysande förgånget, förgånget i smälek, kanske i vanära, men som dock oaktadt allt höjde sig öfver socknens nivå och ständigt gaf det mångtungade skvallret näring till nya, fantastiska uppslag.

I denna afsigkomna familj och i denna storslagna, härliga natur lefde och växte den unga Gustave François upp i en enkelhet, som stundom hade en förtviflad likhet med armod. Af berättelserna och anekdoterna från hof- och konstnärslifvet i Stockholm, i hvilket hans föräldrar tagit en så nära del, hade han i fantasien skapat sig en skimrande saga om allt hvad hans familj, hans far och mor engång varit. Af de halfva antydningar om olyckor, som träffat dem, hade han kring det hela spunnnit en väfnad af romantik, som förhöjde sagans färg och glans. Han växte upp utan aktning för denne fader, som han mera än en gång såg dryckesrörd, men med lidelsefull kärlek till denna mor, som, hvilka hennes fel än voro och varit, dock synbarligen ägnade sina dagars möda och sina nätters drömmar åt ingen

annan än Gustave François och att för hans skull hålla i hop allt det, som de ännu rådde öfver. I honom såg hon den store återupprättaren af släktnamnets heder och glans. Hon hade lärt honom läsa och skrifva franska och till och med svenska, hon hade skaffat honom plats som frivillig vid Nordencreutz' rekognosceringskår, där han lärt sig rita kartor, hon hade gjort det otroliga för att Gustave François skulle inhemta krigsvetenskaperna hos de officersfamiljer, som bodde i omnejden.

En het, tidig junimorgon — klockan var ännu icke sex — väcktes herren till Mankala gård af en smattrande fanfar, som genom strömmens brus och forsens dån skar morgonluften och skrämde snäppor och gräsänder i vikarnas vass. Herrn till Mankala rusade yrvaken upp ur bädden och sprang i blotta nattskjortan ut på förstugukvisten. Skuggande för ögonen med handen blickade han omkring sig och såg på andra stranden af älfven en kunglig kurir i nyländska dragonernas uniform, som sittande på en varmriden fux lät den ena fanfaren efter den andra ljuda ut i morgonluften.

Löjtnant Per Adrian Glansenstjerna ryckte nattmössan från sitt skalliga hufvud, viftade med

den och gjorde tecken åt kuriren att han var observerad, ropade sedan gång på gång på sin hustru Antoinette och sonen Gustave François. Förgäfves — ingen tycktes observera hans gester och hans befallningar, icke kuriren som muntert blåste sin fanfar, icke Antoinette, icke Gustave François.

Nu gick Per Adrian otålig in till sig, väckte sin hustru och klädde sig i största hast i sina bästa kläder, en gammal hofdräkt af flandrisk sammet i guldbrun färg med engång försilfrade kopparknappar, sökte rätt på en maläten puderperuk, som ännu vid högtidliga tillfällen kom till heders. Och när han nu i en gammaldags extemporerad gala åter kom ut på förstugukvisten, fann han där sin kära hälft, Antoinette Cordelie Glansenstjerna, likaså utpyntad i sin ståtligaste dräkt i blommig amiens med pocher af körsbärsfärgadt siden, allt till den grad improviseradt att de båda makarna brusto ut i hjärtligt skratt, när de plötsligt på denna tidiga timme sågo hvarandra i dräkter från deras ungdoms dagar.

— Du ser ju ut som för tjugu år sedan, när du kom från hertigens spelparti, den där olyckliga morgonen — — —

— Och du då Antoinette? Kommer du från operan eller hvad? Men tyst, Gustave François kunde höra oss.

— Sacre nom de Dieu, hvar håller han hus, gossen vår — säger fru Antoinette, i det hon oroligt blickar omkring sig — och drängarna sedan, ou diable sont ils?

— Drängarna ha farit ned åt älfven för att bärga ängen, pigorna äro vid laxpatorna i tredje forsen, men Gustave François — ja han måste sofva mer än vanligt tungt för att ej väckas af kurirens oljud, jag måste gå upp och väcka honom.

Per Adrian gick in i den stora förstugan, därifrån en smal trappa af enklaste konstruktion förde till vindsrummet mot väster, sonens sommarbostad. Dörren stod öppen och rummet var tomt. Misslynt gick den gamle ned och sade till fru Antoinette: här är intet att göra. Ordna du om frukost åt dragonen. Gustave François har troligen gått ut på snäppjakt, jag får själf ro öfver älfven för att tala vid kuriren.

Han tog årorna från uthusloftet och gick ned till älfven; men när han kom till båtstranden, befanns att alla båtar voro borta. Drängarna och Gustave François hade tagit hvar sin båt. Per Adrian försökte nu att genom älfvens brus ropa till kuriren att han måste vänta tills gårdsfolket kom hem. Men hans ord öfverröstades af bruset och dånet från forsens hvirflar och svall. Han

gjorde nu genom gester och tecken kuriren uppmärksam på sakläget och fann till sin glädje att mannen var begriplig nog, ty han såg att denne hoppade ned från hästryggen, började att lossa på sin springares sadel och betsel, ledde den ned till älfven, band den vid en al och redde sig att vänta.

Per Adrian gick åter upp mot hemmet i tunga tankar, desto svårare att bära, som detta var något, som sen många år, ja, man kan säga hela lifvet var honom en okänd börda. Där borta på andra stranden stod konungens kurir — därom var intet tvifvel, det syntes på uniformen. Nu skulle han få svar på det för hela deras framtid viktiga bref, som han och hans hustru afsändt för ett halft år sedan. Detta bref, hvars koncept han läst och kommenterat snart sagdt hvarje dag sedan det afsändes, och som han hemlighållit för sonen! Nu fanns svaret där borta på andra stranden, men — ack hvilken olycklig tillfällighet — folket var borta, Gustave François var borta och båtarna voro borta. Tänk om — och den vidskeplige mannen öfverfölls af en stor oro vid tanken på dessa motigheter — allt detta förebådade ett ogunstigt, ett olyckligt svar. Hans oro stegrades än mer när han på sin vänstra arm fann en stor spindel. „Araignée de matin, porte chagrin", deklamerade han och vågade icke, trots det

starka obehag han kände, skaka af sig den olycksbådande insekten.

Långsamt gick han vägen upp mot huset, bröt i tankarna af tvänne höga blommande blå lupiner, lät dem falla på gångstigen i solen och satte sig tyst på förstugukvisten till sitt hus. Han såg, där han satt i sin rika paryr åldrad ut: det pussiga, bleka, rakade anletet hade väl icke några rynkor, men ögonen sågo oroligt framför sig, och det slappa draget kring den fylliga munnen kom i dag på ett pregnant sätt fram.

Dock, att länge betagas af melankoli och kapriser var aldrig Per Adrians sak. Han såg framför sig, såg öfver de i blått blinkande lupinerna och de ljusröda spireorna älfvens glänsande yta. Nu lyste den icke af solljus, ty solens strålar föllo ännu sneda, och floden låg i bergets skugga, den lyste af återglans. Sommarmolnen byggde hvita, härliga stoder mot himlens blå, de lyste i morgonens friskhet och gåfvo igen sitt ljus åt flodens spegel, ösande ut ett mjukt reflexljus öfver dess tysta mörka djup. Den dunkla graniten, de lysande björkhagarna på motsatta stranden, älfvens skiftande spegel, svalornas skri och det mäktiga, harmoniska suset af denna väldiga ström, allt återgaf snart nog Per Adrians lätta sinne dess jämnvikt.

„Komma hvad som komma vill“, ämnade han just säga högt för sig själf, då Antoinette Cordelie kom ut. Hennes oro lyste igen i hvarje drag af hennes anlete, i hvarje rörelse af hennes lilla korpulenta person. De spelande ögonen sågo nästan med fruktan bort till kuriren, som nu satt vid roten af en gammal al. De röda, skarpt tecknade läpparna med en svag skugga af mustacher darrade, och strykande undan det burriga mörka håret, som ständigt föll ned öfver pannan, utbrast hon med häftighet: quelle terrible inquiétude. Och förledd af sitt koleriska temperament utbrast hon, fullkomligt utan orsak, i en lång diatribe öfver tjänstefolks opåpasslighet, ja hon lät till och med hänföra sig till att ogilla Gustave François, som hon eljes fann tillbedjansvärd och fullkomlig, för hans denna gång obegripliga nonchalans.

— Men ma chère, svarade Per Adrian med ro, han kunde ju intet veta, desto hellre som han ej ens har kännedom om att jag skrifvit till Hans Majestät.

— „Jag, jag“, svarar Antoinette Cordelie häftigt; liksom du vore den enda som skrifvit, jag har skrifvit också och sagt Hans Majestät. . . .

— Hvad säger du Antoinette, är det möjligt? och Per Adrian böjde sig häftigt framåt. . . .

— Ja, det är icke blott möjligt utan äfven visst, helt visst, mon ami.

Per Adrians stora, blå, slappa ögon sågo med ett uttryck af förvåning och stigande ovilja upp. . .

— Tu as écris une lettre à sa Majesté, sans me dire un mot! Får man fråga hvad hennes nåd har skrifvit, och han reste sig långsamt från bänken. Fru Antoinette sökte nervöst i sin ficka efter ett skrynkligt papper.

— La voilà! När ditt bref lades in i enveloppet, stack jag mitt in. Tu verras, que je ne dis que. . . . .

— Olyckliga kvinna, du har gjort oss tout malheureux. Gif hit din êpitre, och Per Adrian ryckte häftigt till sig det tillskrynklade, med många öfverstrykningar och rättelser skrifna brefvet och läste det med synbar ängslan och oro.

Det var på franska.

Eders Majestät!

Min man har skrifvit till den stormäktigaste och allernådigaste konungen öfver ett stort land och ett hjältemodigt folk, tillåt Ers Majestät att jag, som Ni fordom hedrat med Eder nåd, vänder mig till den store skriftställaren, konstnären, det är till kännaren af människohjärtat, dess lidelser, dess fel och dess dygder. Det var ett felsteg som

för tjugu år sedan dref en lysande officer, rikt begåfvad på hufvudets och hjärtats vägnar, från Eder broder hertig Fredrik Adolfs hof, och med honom en aktris, som med hänförelse ägnat det mått af snille som försynen gifvit henne åt konsten att tolka skaldernas skönaste verk. Detta fel förorsakades af ungdomligt lättsinne och njutningslystnad. Värdes anse, Ers Majestät, att en penitens af öfver tjugu år i Karelens och Savolax' ödemarker äro försoning nog för denna deras ungdomsförvillelse. Är detta likväl icke nog, nåväl mottag då, Ers Majestät, som en ytterligare försoningsgärd vår son Gustave François. Ung, vacker, kunnig i alla idrotter och sin moders språk, som han tournerar bättre än svenskan, är han uppfostrad i kärlek till konungen och vördnad för dess Majestät, med allt detta bättre än de flesta egnad att tjäna en stor konung och vinna den glans, som i konungars tjänst är den enda äkta — återglansen.

Ers Majestät, när Ni var prins och jag hade nåden att för Eder recitera de sköna verser Corneille låter sin hjälte uttala, sägande att konungars lycka är att förlåta och belöna, behagade Ers Majestät yttra att Ni, en gång konung öfver Sverige, hvarje dag ville njuta den lyckan. Ers Majestät har här intet att belöna, men mycket att

förlåta. Er djupt olyckliga, men allra trognaste och ringaste tjänarinna och sujett

Antoinette Cordelie Glansenstjerna, född Mirolle,

fordom aktris vid Hans Majestät konungens af Sverige franska trupp.

När Per Adrian hade läst brefvet, kramade han tigande i hop det, böjde sig ned med pannan stödd mot handen och satt tyst en lång stund. Lättsinnig och indolent, men vek och lättrörd som han var, fylldes hans ögon af tårar, när han nu tänkte på de dagar som gått, medan han lät alla de minnen passera revy, som ekot af kurirens fanfarer väckt till lif. Där kommo hans ungdoms alla stolta minnen, pyntade och granna som på en paraddag. Han såg sig själf ånyo ung i lifgardets rika, ljusa uniform med krås och plym. Han, unge Glansenstjerna, hertig Fredrik Adolfs vän, prinsarnas kavaljer, han själf vandrade där i lyckans och vårens solsken. Han mindes heta sommarnätter med galna upptåg, dryckesgillen, kurtis och glam, muntra äfventyr utan ände med balettens damer, operans små gudinnor, och så spelet och vinet, biribi och baccaratborden. Ack det förbannade spelet och vinet, och den förfärliga aftonen med de falska papperen, vanhedern, skilsmässan från kam-

raterna, pistolen, som öfverste Ribbing själf tryckte i hans hand och den han ofelbart användt som öfversten det velat, om icke hon där — Antoinette Cordelie Mirolle, deltagarinnan och den medskyldiga i hans ungdoms dårskaper, oförmodadt, oväntadt trädt emellan. Ack hvarför hade han icke gjort det, då skulle han för alltid sluppit denna eviga tröstlösa kamp mot armodet. Denna förbannade kurir, den blåste med sina smattrande fanfarer lif i allt det som varit och farit för länge sedan, för mer än tjugu år. Allt väcktes upp ur sin graf genom dessa tremulerande toner i metallens hårda färg. Skall det, som för tiotal år varit förgätet, ännu ovilkorligen draga med sig allt det nya som nu ofelbart skulle komma, allt det som åter skulle välta ned deras lefnads tunga lass?

Han mindes i detta nu ett skydrag, som han sett gå öfver en skogssjö, sugande upp vattnet så att insjöns grunda vikar plötsligt blifvit tomma, visat sin svarta dy, sina stinkande alger i gröngult slem och allt det som i generationer gömts under dess blanka bölja, förmultnande döda djur, krälande maskar och vattenspindlar, allt det som för evigt bör gömmas i tysta svala djup.

Antoinette Cordelie, som oaktadt sin korpulens aldrig kunde sitta lugnt och stilla, gick af och an på förstugukvisten, nervöst tummande på

barriären, plockande på vildhumlan som växte kring trappan, då och då oroligt betraktande sin man, medan en ström af banala trösteord „Eh bien mon mari, soyons courageux, tu es donc un homme!“ flöto öfver hennes darrande läppar.

Per Adrian sökte efter ett lämpligt svar, då från udden där bärgsstalpet sköljer sin fot i älfven hördes ett gladt hallali, som genast besvarades af kurirens fanfar. Och de gamla sågo huru Gustave François först förvånad blickade upp mot kuriren och sedan med ifver rodde till honom, som stod på strandens stenar vinkande med sin med tre stora kronor prydda läderväska. Nu ror han öfver älfven, hjälper kuriren att sadla af hästen som vid ett grimskaft ledes till stranden. Kuriren sitter i aktern af båten och håller i betslet, medan Gustave François i en stor båge ror upp mot strömdraget och så åter ned. Där äro de på Mankala strand. Hästen lämnas i hagen, och de två unga männen gå snabbt upp mot byggnaden.

Gustave François är en den mest intagande tjuguåring. Naturen har roat sig med att blanda samman allt som en gång var skönt hos Per Adrian och bedårande hos Antoinette. Faderns höga växt och väl proportionerade lemmar hade fått något af moderns galliska plastik i rörelserna. Det bleka, färglösa, oaccentuerade hos fadern hade

hos sonen fått färg och kraft. Moderns svarta, oroliga ögon hade hos sonen fått en mild, brunskimrande nyans, och det burriga, ostyriga håret hos henne var hos honom mjukt, harmoniskt, vågigt. Hans karaktär var — lika lyckligt för honom — icke en blandning af föräldrarnas, utan en sammansättning, en juxtaposition af deras stridiga egenskaper. Tidtals indolent, godmodig som fadern, fick han, isynnerhet kort innan den stora sommarvärmen föll in och kort innan hösten gick öfver till vinter, anfall af verksamhetsbegär, som vid dessa tidpunkter hejdlöst som moderns icke gaf någon ro hvarken åt honom själf eller hans omgifning. Under dessa perioder af andlig kapacitet var hans fattningsförmåga stark, han läste, studerade, tecknade med otrolig framgång, med obetvinglig hast och ifver. Men när dessa hans själs stormperioder voro öfver, kunde han långa tider sittande vid nothuset dåsa bort sin tid, se huru strömhvirflarna lekte, bytte plats och form, se huru forellen jagade laxflugan i muntra språng, i evig strid med strömmens snabba böljor, eller, om det var vinter, följa snöhvirflarnas dans öfver forsens svarta vatten och isflakornas strid mot strandens klippor.

Nu sprang han upp mot trappan, kastade en knippe gräsänder och snäppor, som han nyss skju-

tit, på bordet, rusande upp med gevär, horn och jaktväska, allt medan han ropade: Hvad i Herrans namn betyder allt detta? Helgdagsparyrer, konungens kurir här, här på Mankala, hos oss!

Som en hvirfvelvind var han åter nere och såg huru fadern tog emot ett stort paket med många sigill och lämnade ett kvitto på allt detta. Kuriren, en underofficer af Nylands dragoner, Robert Montgomeries folk, fördes till köket, där de nu med sprattlande och silfverglänsande foreller och laxar återvändande pigorna, befalldes att förpläga honom grundligt.

Per Adrian gick med sin hustru in i det stora gula rummet med de hvita möblerna med urgröpta sidensitsar, en pompös kamin, som bar husets enda konstverk, en pendyl med ett tempel af brons, kupidoner af biscuits dansande kring en votivtafla af karneol, å hvilken man en gång läst — nu var skriften redan bristfällig —: „Omnia vincit amor“. Pendylen gick trippande oroligt som fru Antoinette själf, där hon gick och stängde fönstren för alla obehöriga och för att skydda gardinerna, hvilka likt segel svälde för morgonvinden.

— Mais cher ami, depeche toi donc, sade hon i det hon kastade sig ned i en låg kanapé och höll händerna för ögonen, je ne supporte pas ceci.

Per Adrian bröt högtidligt konungens sigill, öppnade paketet, det innehöll två bref. Han grep det första, bröt detta, såg hastigt på underskriften, där stod: generalmajor Toll, såg åter på adressen och sade med bitterhet: „Hans Majestät tyckes icke velat bevärdiga mig med ett svar, brefvet är till Gustave François. Denne for upp, utan att märka faderns missräkning och vrede, läste brefvet först sakta för sig själf. Innan Gustave François börjar att läsa det, säger Per Adrian:

— Gustave François, att du har äran mottaga ett bref från Hans Majestät, det har du att tacka mig för. Du är 22 år, det blef tid för dig att vinna anställning i konungens armé, att blifva nyttig för ditt fädernesland. Jag har för ett halft år sedan skrifvit en ödmjuk supplik till konungen och anhållit om plats för dig. Nå väl min son. Mais dépechez vous, au nom de Dieu, suckar Antoinette Cordelie.

— Jag tackar Eder, min fader!

— Enfin säger fru Antoinette, full af oro och otålighet.

„Till kornetten vid H. M. konungens nyländska dragoner Gustave François Glansenstjerna“.

— Far, far, jublar Gustave François, Hans Majestät kallar mig kornett, oh Gabrielle, Gabrielle!

„Hans Majestät konungen har befallt mig att underrätta herr kornetten att Hans Majestät med nöje utfärdat åt Eder fullmakt som kornett vid nyländska dragonerna, ehuru Hans Majestät hellre sett att Ni, som väl känner omnejden vid landets östra gräns, sökt plats vid recognosceringskåren i Lovisa. Väl finnas vid de nyländska dragonerna nu inga vakanser, enligt rullorna, men då det genom rapporter är H. M. bekant att många, allt för många afskedsansökningar inom kort komma att inlämnas, så har H. M. velat tillmötesgå Eder anhållan. Herr kornetten äger att infinna sig hos kommendören i Sveaborg öfverste Mannerskantz, (*icke* general en chef grefve Posse) som, sedan Ni företett sagda kommendant skriftlig attest af öfverste Nordencreutz om fullkomlig skicklighet i kartritning, af öfverste v. Mühlen om kunskap i krigsvetenskaperna och historie samt af öfverste Ulfsparre i matematik och af socknens prestman nödiga handlingar, lämnar Eder den fullmakt att vara kornett vid sagda regemente, som H. M. redan undertecknat och med samma kurir till öfverste Mannerskantz afsändt. Tillsvidare är herr kornetten kommenderad till det regemente, som står i närheten af Helsingfors. Samtidigt erhåller Ni en order till tjänstgöring af kommendanten, som Ni bör ställa Eder till efter-

rättelse utan någon retard. För öfrigt bör herr kornetten medtaga alla de situationsplaner och kartor af Kymmene dalen ni enligt Eder herr faders uppgift sedan flere år ritat“.

Det andra brefvet var till Antoinette, och Per Adrian räckte med en vördnadsfull bugning brefvet åt sin fru, som ref upp det med fart.

— C'est du roi, du roi lui même, skrek hon, kysste brefvet vördnadsfullt och läste det med ögonen fulla af tårar.

„Jag tackar Eder min fru att Ni sätter mig i tillfälle förverkliga min ungdoms sälla tankar om en konungs nöjen och plikter. Den plats Ni begär för Eder son står till hans disposition på villkor, som generalmajor Tolls bref närmare anger. Då jag omedelbart behöfver Eder son i tjänsten, må han bereda sig att genast afresa till Helsingfors. Kommendanten Mannerskantz har blifvit ålagd att i detta afseende vidtaga alla de åtgärder, som en dylik voyage inopinément påbörjad det fordrar, som ock å andra med resan förenade depenser.

Jag lämnar denna officersfullmakt åt Eder son desto hellre som en, numera vid prinsessans hof anställd charmante person, eder elev och vän, fröken Gabrielle Ulfsparre, haft de mest smickrande saker att förmäla om Eder son, i allo bestyrkande

hvad jag finner mellan raderna i hans älskvärda fru moders bref.

Mottag min fru uttrycken af min tacksamhet för Edra vackra ord och för Eder dyrbara gåfva på fäderneslandets altare. Jag är förvissad att Eder son i skuggan af de ädla namn Gustave och François Ni skänkt honom skall åter bringa glans åt den stjärna som en gång briljerade vid hertigens af Östergötland muntra hof. För öfrigt har det alltid varit min politik att hålla adeln uppe i mitt land, ces noms appartiennent à la Suède, à l'histoire, je suis le tuteur de leur gloire, je ne les laisserai jamais périr".

Mais voilà, Per Adrian! och något af ungdomstidens glans, något af triumf drog öfver hennes ansikte. Hennes „imagination, vive et fertile", lät henne i ett ögonblick se Gustave François som en högställd hofman, och hon, hon själf skulle åter komma in i den värld som lefver och roar sig. I stället för bruset från Mankala forsar skulle hon höra det lätta och nästan glömda fraset af siden, höra skratt och glam i den charmanta foyer, som en gång var valplatsen för hennes segrar, och med värme utbrister hon: quel roy! mon dieu. Ack Gabrielle, Gabrielle, du har icke glömt oss. Jag visste det, jag visste det. Ack, nu är hon vid hofvet.

Plötsligt brast hon ut i gråt, sprang öfver golf-

vet, slog armarna om halsen på Gustave François: „Min son, min son, du får aldrig glömma mig, du har varit mitt enda hopp, min enda glädje i detta land, där sommarn är utan värme och vintern utan sol, för din skull har jag fördragit fattigdom och vanära — hör du *vanära*. Jag skall ej kunna lefva utan dig". Och med en patetisk gest, inlärd men dock sann, slungade hon ut ord som tolkade hennes förtviflan öfver den skilsmässa som nu förestod. „Oh pays du nord, oh pays cruel, tu as pris mon art, tu prendras mon fils, prends donc aussi ma vie inutile et triste, donne moi enfin ton dernier don, l'oublie, le tombeau, le repos éternel." Och hon kastade sig raklång på kanapén, medan tårar strömmade från hennes ögon, och våldsamma snyftningar skakade hela hennes person. — Per Adrian stultade efter en potpourrikruka med hjorthornssalt och en flacon med eau de luce. Gustave François kastar sig ned på knä framför sin moder och besvär henne i de ömmaste ordalag att vara lugn; han skulle aldrig, aldrig lämna henne om hon det önskade.

Men då for fru Antoinette upp. „Non, non, res! Du skall resa, konungen kallar dig. Hör, du, konungen min gynnare. — När du kommer till Paris skall du gå upp till Meudon, till värdshuset „Les trois lions dorés", kyss dörrposten till

höger när du går in, mot den lutade sig min mor när jag med chevalier de Tallier-Auvergne lämnade mitt hem, gå upp på terrassen i min faders hus och se Seinen i dalen under dig, se Paris om aftonen i ljus och flammor, hör dånet som stiger från dess tusen gator och talar om lif och lust att lefva. Hälsa alla och allt från lilla Cordelie, som dör en dag i sänder i isarnas land. Paris, Paris“ — — och i djupet af sin smärta föll hon ned i hysterisk kramp. Far och son lyfte henne upp och buro henne till det lilla sofrummet, och Per Adrian slog själf åder på sin hustru, gaf henne myskdroppar, lät koka ingefärsdekokt åt henne och gned in hennes fotsulor med en salfva af björnfett och starka kryddor.

Dagen därpå var hon åter frisk och till och med lugnare än vanligt, men ända till sin dödsdag hördes hon aldrig nämna ordet Paris, och sitt forna fädernesland kallade hon aldrig vid namn, hon kallade det endast „det“.

När Gustave François' få tillhörigheter voro inpackade, blefvo hans jakthundar, som klagade och skällde högljudt, instängda, ty de märkte att något ovanligt var på färde och lämnade honom ingen ro. Han själf följdes af föräldrar och husfolk till den tredje forsen, hans saker lades i en liten båt, han omfamnade sin fader, som grät högljudt. Hans

moder läste på bruten latin en bön öfver honom, tog ett lugnt och sansadt farväl, och kastade en knippe förgätmigej öfver honom där han satt i båten. Och när den väl med Gustave François försvann bakom udden där asparna skälfde för sommarvinden, gick hon hem vid Per Adrians sida. Ingen hade hört henne klaga, knappast ens sucka.

II.

När Gustave François med gamla Matts Hanhi drog ned för floden, var han djupt bedröfvad, icke öfver att nödgas skiljas, ty redan i åratal hade han längtat ut i världen, utan därför att skilsmässan gränslöst kostade på hans moder, och han kände ömkan, medlidande med denna stackars kvinna, handlöst utkastad i världen.

Ensam i sin tro, i sin konst, nästan ensam i sitt språk, måste det lif hon nu förde sedan han lämnat henne, år för år blifva mera olidligt. Gustave François hade varit det enda verkliga bandet mellan henne och allt som lefde och omgaf henne och nu var detta band afklippt, plötsligt, oväntadt. Stackars fru Antoinette!

Han satt dyster och tungsint i båtens för, med pannan stödd i handen, oberörd af junidagens ljufva, ännu vårliga glans, af landskapets

fägring, naturens stilla jubel, fågelsång, hundarnas i byarna muntra skall, barnens vid stränderna glada skrik och strömmens friska brus.

Roddaren Matts Hanhi, en gammal erfaren soldat, tyckte synd om sin unga herre och jaktkamrat, han visste huru unga män skulle tagas, han ville trösta honom.

— Nå — sade han på sin viborgska mjuka finska, minns Frans Gustaf — så kallades han af folket — när jag för tio år sedan rodde honom till öfverste Ulfsparre på Sorsaniemi. Då var lilla fröken Gabriella med, hon hade talat utländska hos vår fru, dansat och sjungit. Minns Frans Gustaf det? Gamla Hanhi hade funnit den rätta fåran, hans erfarenhets slagruta hade ej bedragit honom. Gustave François' blick ljusnade.

— Månne inte Frans Gustaf nu skall träffa henne ute i världen, hon var en så vacker flicka. Aj voj, jag tänkte alltid att ni två skulle blifva fästefolk.

— Törhända, säger Gustave François, det vill säga, törhända att vi träffas ute i världen.

— Fast, nog var hon ju äldre än Frans Gustaf, men se det gör nu rakt ingenting. Min gumma var aderton år äldre än jag, men så länge hon lefde, hade jag det alltid bra. Så dog hon, och

jag blef soldat, och så kom träbenet och jakten . . ja, ja. Inte gör det något att hon är litet äldre.

Skuggan af ett löje gick öfver Gustave François' anlete, och hans tankar började nu att gå i en annan gir. Ja, denna lilla förtjusande Gabrielle, han mindes henne när hon som liten flicka hemtades från Eremitaget upp till dem för att tala franska för hans mor. Så söt hon var, när hon babblade de franska fraserna, och huru hon dansade! Så fjunlätt, så ljuf, så vacker, med tindrande bruna ögon, röda läppar, det varmbruna håret öfver den guldgula klädningen, ah hon var som en älfva, mjuk, fin, som sagornas älsklingsskapelser. De små fötterna stucko i dansen fram under kjortelfållen med en grace och en styrka som tjusade madame Antoinette och lät henne högt gifva sin förtjusning till känna med ett c'est une merveille, c'est un miracle. Hennes varma blickar, hennes diskreta, mjuka skratt, hennes grace, kvinnans grace redan vid tretton år, gåfvo glans och glädje, lyftning och hopp åt det fattiga tunga lifvet på Mankala gård.

Veckor bodde hon där om vintrarna, och i veckor bodde han sedan hos onkel Ulfsparre på Eremitaget och läste sin matematik. Så hade år försvunnit, och de hade vuxit upp, och med dem deras barndomsvänskap, som bytt natur och blif-

vit en sund, frisk och stark kärlekskänsla, en kärlek fri från tidens modesjukdom, den blöda känslosamheten. Det var först då de skiljts åt och hvardera i lifvet lärt sig de modernaste orden för känsloanalysen och tillegnat sig känsloöfversvinneligheten, den extatiska vänskapskulten mellan „sköna själar“, med tårar och omfamningar i tid och otid, som de i sina bref offrat åt denna själarnes sjukdom. Lidners flammande, ordrika lyrik var kärlekskänslans kodex för tiden, där fann ungdomen ord för entusiasmen, nyckeln till själarnas lönligaste dörrar, och i det språket hade också de klädt sina tankar i den korrespondens de under flere år fört.

Nu var lilla Gabrielle, som i trenne år vistats i ambassadören Staël von Holsteins hus i Paris, återkommen till Sverige, till Stockholm. Nu skulle de, om han — när han — blef officer, råkas i den stora värld, som nu lockade honom och skrämde honom, lockade mera än den skrämde.

* * *

Sin resas första dagar har Gustave François i tvänne bref själf beskrifvit.

Välborna fru Antoinette Cordelie
Glansenstjerna, född Mirolle.

Min allra sötaste fru moder.

Nyss på stunden kommen till Anjala, där jag hjärtligen mottagits jämte min charmante reskamrat, kaptenen vid recognosceringscorpsen, Jan Anders Jägerhorn, som min alldra sötaste fru mor ofta sett på Mankala gård, har jag, icke blott enligt gifvet löfte utan äfven därtill drifven af ett ömt hjärtas begär, satt mig till att beskrifva för min fru moder, huru denna min första dag på den stora resan varit förfluten. Men först må jag dock med tusen ömma ord och kyssar tacka min allra sötaste fru moder för all den omvårdnad min vördade moder haft om min ungdom allt intill denna dag, då jag nu som den fullvuxne fågelungen är utflugen ur det hem min sötaste fru moder gjort för mig till den ljufvaste vistelseort i ett älskadt fädernesland.

Medan jag kysste blommorna, våta af tårar som ymnigt flöto från mina ögon, veklagade och suckade, har gamle jägaren Matts Hanhi, som rodde båten, badinerat och raconterat alla möjliga lustiga rencontres och passager, tills han verkligen förbättrat mitt courage och mitt humeur. När jag så omsider lugnat mig och mina tårar upp-

hört att flyta, befunno vi oss allaredan på höjden af Ittis kyrka. Här gingo vi då i land, och jag besökte först kyrkogården, där jag bröt en ros från tante Gabrielle Ulrique Ulfsparres graf, med rörelse läsande den vackra inskriften på monumentet, dit satt af en sörjande make: „1730 emottog jorden en engel, himlen 1780“. Så gick jag till onkel Ulfsparre, där han bor vid floden i sitt lilla Eremitage, omgifven af den vackraste kryddgård, af honom vårdad med kärlek och insikt. Onkel stod i hvardagsrummet, i starkaste solskenet fläktande och fäktande med de elaka flugorna, klädd i sin bruna sidenrock, med peruquen vårdslöst uppskjuten på den skalliga hjässan samt spetsmanchetterna uppkaflade till armbågen. Han noppade i den stora ostindiska skålen lavendel och rosenblad, som grannarne just vid denna tid sända honom i ymnighet. Han tillredde den potpourri, som under namn af öfverstens potpourai-essence är så omtyckt af alla officersfamiljer i Lovisa försättande den med allehanda kostbara essencer från de två franska guldflaconer, han såsom officer i regementet Royal suedois fått i gåfva af Frankrikets drottning.

Så ifrig var han i sin sysselsättning, att han icke förmärkte min person, innan jag, görande ställningssteg och med grof röst ropande „Gud

bevare herr öfversten", trädde fram. Han for nu upp med fart, drog peruquen i pannan, manchetterne ned och gömde med rockskörtet potpourrikrukan, så mån är han om secretessen i denna sin konst. När han så såg, att det var hans forne discipel och „hjärtans gosse", sade han: Fi donc rekryt, med skälmerier och satans otyg skall man ej inquietera sin öfverste, hjärtans gossen min.

Nu svarar jag: Min herre och öfverste, jag är icke mera rekryt, eftersom Hans Majestät Konungen behagat utnämna mig till kornett vid de Nyländska dragonerna.

— Hvad säger du, hjärtans gossen min, riposterar mig nu onkeln, helt perturberad af hvad han förnimmer.

Och nu raconterade jag för onkel Ulfsparre min bonheur och framförde min anhållan om alla de papiers som Hans Majestät Konungen mig affordrat. Och det kan jag säga dig, min sötaste fru moder, att han med många fröjderop, svordomar och mon Dieu emottog denna underrättelsen, och att han med den alldra största complaisance befordrade mitt ärende, ja så att till och med den stränga och besynnerliga prosten Forsius, ehuru skällande och bannande sin konung och främst statssekreteraren Schröderheim, hvilken han beskyller att hafva pungslagit honom på flera hun-

drade daler, dock gaf mig de papiers, som i slik casus som min äro oundgängliga.

Onkel sände sedan ett ridande ilbud till öfverste von Mühlen på Perhoniemi, som med samma bud tillställde mig en öppen skrifvelse i hvilken han „aviserar för en och hvar“ att Gustave François Glansenstjerna, af honom examinerad i geometrie, mathematique och astronomie, besitter de högsta färdigheter i dessa ämnen. Tvehågsen och förundrad frågade jag onkel Ulfsparre huru jag skulle med slik embarras de louage visa mig för commendanten i Sveaborg, men onkel endast log och sade att öfverste von Mühlen visste, huru slika lettres skulle skrifvas samt huru de borde läsas. Han hade varit i beständig rixe och dispute med Göran Magnus Sprengtporten, hvardera önskandes afleverera de bästa och flesta officerare för Hans Majestäts armée.

Onkel Ulfsparre är bra nog ensam. Om Gabrielle visste han mindre än vi, hon hade nu lämnat baron Stael von Holsteins hus i Paris. På väg till Stockholm hade hon passerat Göteborg, därifrån han haft bref med capitaine Collén. Han blef mycket glad, när jag talte om, att hon nu var i Stockholm, och förmodade att ett hennes bref till onkel blifvit fördröjdt på vägen. Min sötaste fru moder skall icke glömma att någon gång be-

söka onkel på hans vackra Eremitage under vinterns solitude och köld. Sedan vi spisat middag, halstrade foreller med majrofvor i smör och sviskonsoppa, väntade vi tills den värsta hettan gått öfver, då jag gjorde mig prêt att fara vidare med Matts Hanhi.

Nu tilldrog sig emellertid något mycket desagreabelt. Då jag kom ned till älfven, dit jag begifvit mig före onkel, var där nere vid båtarne ganska mycket folk och däribland en officer, som jag ej strax igenkände.

Matts Hanhi hade druckit brännvin och var nu betänkligt beskänkt, svor mustigt och perklade sig öfver något och någon. När jag kom närmare, såg jag till min glädje att officern var Jan Anders Jägerhorn, gref Posses adjutant. Han stod där och tingade med en ovillig charon, som skulle föra honom till Abborfors, där hans recognosceringsdistrikt nu är. Men Matts Hanhi satte upp den andre, sägande: „far icke med den Belials mannen“. Nere vid båtarne var äfven den grufliga prestmannen Forsius, och han skymfade på Matts. När jag hörde hvad det var fråga om, erbjöd jag Jan Anders att fara i min båt, men i detsamma ryckte onkel Ulfsparre, som nu kommit till stranden, mig i rockskörtet och hviskade: „Je te défends d'aller avec un tel Jacobin, un tel

canaille“ — Onkel Ulfsparre kan ej supportera Jan Anders, kallande honom förbannad republikan, skräfveltrut och annat desslikes. — Jag hade emellertid med en graciös gest låtit Jan Anders förstå, att min båt stod till hans disposition, destohellre som han ofta i Mankala varit vår gäst, stått oss bi och fört långa samtal i politiken med kära far.

Jan Anders hade också redan stigit i båten, då, imaginez vous ma chère mère, Matts Hanhi vägrar att ro oss vidare, sägande att Jan Anders icke är en rätt konungens man. Jag hoppade i båten, stampade i toften, befallande Matts att hålla munnen och lyda sin öfverhet. Nu blef där ett rabalder.

Tout rouge skrek onkel Ulfsparre från strandbryggan, i det han gjorde en magnifik gest mot Jan Anders: „Jan Anders jag känner dig nog, du är en ulf i fårakläder. Om du förleder denne beskedlige ynglingen, min hjärtans gosse, till fronderier och otrohet mot Gustaf, Sveriges konung, då skall du på den yttersta dagen svara inför Gud för den illgärningen“. Hvem hade trott vår beskedliga onkel Ulfsparre om slikt? Nu föll den grufliga prestmannen Forsius in med alla slags bannor och smädelser.

Glad var jag att Matts Hanhi oaktadt allt lydde mig, som var hans husbonde, och att han rodde från stället. Jag såg, huru onkel kastade med alla fem fingrarna kyssar åt mig, ropande sitt „que dieu te garde, hjärtans gossen min", men länge nog hörde jag prestmannens bannor och skällor. Under allt detta satt Jan Anders som om intet passerat och putsade sina eperons och sina pantaloner. Denna hans calme återgaf mig kontenansen, så att jag med mycken höflighet bad honom om ursäkt för min drängs sottiser. Om Matts Hanhi förstod detta eller ej, vet jag icke, han blott rodde argt och bet käkarna samman likaså argt.

Men Jan Anders började oförmärkt, som om han hvarken hört det ena eller det andra, att tala om mänsklighetens förädlande och medlen för detta stora mål. Hvarken i Yougs nattankar ej heller i d'Arnaud's les èpreuves du sentiment, som tout le monde nu läser, skall man finna lifligare färger, mera smak och imagination än i Jan Anders eldiga tal i dessa saker. Jag var tout ému af chaleuren i hans vältalighet och storheten i hans vyer. Och närmast talte han om brännvinets skadlighet och regeringens oklokhet i ekonomien att bygga staternas välfärd på folkens då-

liga passioner, användande dess dryckenskapsbegär för ökandet af statsinkomsterna.

På aftonen kommo vi till Anjala, där den beskedlige onkel Rabbe Wrede tog hjärteligen emot oss. Men då hans hustru Eva Christina nyss skänkt honom en son och huset var fullt af kvinnliga anförvandter, logerades vi inne i mjölkkammaren, och där skrifver jag nu detta i den ljusa sommarnatten. Jan Anders sofver redan, åkerskäran knarrar i fjärran, långsamt som en sömnig insekt flytta sig visarena på onkel Wredes stora och obäkliga gökur, och långsamt svingar dess betänksamma pendel, men tiden flyr dock hastigt, som ungdomsåren fly (se Young). Och nu upphör jag med dessa kråkfötter, men aldrig att vara min söta fru moders lydiga och ömma son.

Gustave François.

Min allra sötaste fru moder.

Matts Hanhi förblifver på Anjala i två dagar väntande på några barndopsgäster, mamsellerna Orraeus, som tingat honom att ro dem uppåt till Ittis kyrka. Därför skrifver jag nu vidare om vår resa från Anjala till Abborfors, som gick bra med Wredens båt och roddare. Denne roddaren skall föra brefvet till Matts, så att söta mor får båda

mina bref på engång. Sedan lär det nog icke blifva tillfälle mera till brefskrifning på länge, ty alla dagar kommer icke konungens stafett till Mankala. Min kära mor bör icke bekymra sig öfver sin son, allt är ju nu så bra som det blott kan vara. Jag hoppas, att min mors delikata helsa stadgat sig.

Jan Anders är en snillrik man och den bästa reskamrat man kan sig önska. Det har varit i hög grad rogande och imposant att höra hans upphöjda tankar om den finska nationens fordom och dess framtid. Och jag kan godt förstå, att den människa, som inom sig bär ett så lifligt brinnande snillets ljus och en så ädel hug och åstundan skall, om ock endast en fattig adelsman utan förnämliga relationer och ännu icke hunnen längre än till kapten, dock verka på människorna och af dem ställas högt, vare sig de sedan, som onkel Ulfsparre, hata honom eller som andra, Sprengtporten och Karl Gustaf Armfelt älska honom högt.

Efter Jan Anders' diskurser och deskriptioner kan jag äfven nu väl förstå onkel Ulfsparres vrede. Jan Anders säger, att den finska nationen är delad i två parter, de gamla som hålla sig till konungamakten — rojalisterna, som engång fört

Sveriges rike till fall och Finland till sin undergång — och de unga, som se nationens sällhet i den naturliga frihet, som J. J. Rousseau och de andra franska filosoferna predikat — patrioterna. Därtill komme att den finska nationen, visserligen lefvande à part i ett annat land, med annat klimat och på annorlunda sätt än de svenske, dock vunnit en sådan framgång, att den nu kunde använda sina krafter till beredande af sina egna fördelar, till befrämjande af sitt åkerbruk, sin försummade bergshandtering, sina manufakturer och sin handel. Den fäderneslandets Washington, som skulle taga denna politik om hand, vore den berömliga, af all Finlands ungdom afgudade general G. M. Sprengtporten.

Under färden nedför floden lät Jan Anders, som är uppfostrad i en kadettcorps i Berlin och som illa uttalar franska, mig högt läsa för honom J. J. Rousseaus Contrat social, som han städse bär med sig och som han kan nästan utantill. Också har han varit betänkt på att utgifva den på svenska språket, för den finska ungdomens uppfostran, säger han.

Om konungen har han icke sagt ett ondt ord. Men jag märkte nog, att när jag sjöng den vackra soldatsången du lärt mig

„Que portes — tu dans ta poitrine,
Soldat? — La haine de l'Affront,
La gaité que rien ne chagrine,
L'orgeuil qui relève le front".

och kom till slutkadencen med de vackra orden

Parfois vaincu, souvent vainqueur,
Toujours fidèle à ton roy,
Soldat, tu portes dans ton coeur
Gustave trois.

så tyckte han icke om den. Han ryckte på axlarna och blandade bort sången med ifrigt tal om människornas broderskap och deras jämlikhet.

Vi kommo mot aftonen till Abborfors, och togo in hos Norbecks. Där var det fullt med officerare från recognosceringscorpsen. De sutto i svalkan under de höga lönnarna på gården och ritade och läste. Jag kände dem så godt som alla, alltsedan jag själf hjälpte dem förliden sommar. Jag hade trott, att jag skulle träffa öfverste Nordencreutz här, men han var till min olycka rest till Lovisa, hvarför Jan Anders och jag tagit ridhästar till samma ställe. Och så snart jag slutat brefvet, rida vi hem, ty Jan Anders skall ock till Helsingfors för viktiga ärendens skull.

Och nu farväl, min sötaste fru moder. Helsa söta far och var glad i det medvetandet, att din son i 23 år rott uppför lifvets ström, men nu får

följa med strömmen och att det är sällt att ha lyckan med sig ombord. Förtörnas icke däröfver, att min sorg öfver skiljsmässan från en älskad moder och fader är mindre än min glädje öfver att nu varda utkommen i den värld, där allt är för mig nytt och lysande.

Din lydiga och ömma son
Gustave François.

III.

Jan Anders och Gustave François kommo kort före midnatt till Lovisa. Vid stora landsvägen, som ledde tätt förbi fästningen, anropades de af den vid bommen posterande soldaten. Då ingendera af våra resande kände lösen, vägrade soldaten dem att passera. Jan Anders, känd som en mot folket hetlefrad och dryg herre, blef ond och började högljudt utfara mot mannen, men denna vägrade enständigt att höja bomstocken. Jan Anders tog då afstånd, för att låta sin häst i galopp hoppa öfver bommen, men vakten ropade högt „officer ut“, och yrvaken sprang en ung officer ut ur porten och skrek åt soldaten utan vidare: lyder han ej, så skjut hästen under honom. Nu red Jägerhorn åter närmare och kände igen Nordberg vid artilleriet.

Med mycken hetta föll nu Jägerhorn in, sägande att han, en adelsman och kungens officer icke behöfde midt i natten ligga på landsvägen, att han . . . . .

— Om icke kapten Jan Anders Jägerhorn känner lösen, slipper han lika litet in som någon annan.

— Kallar I mig han, Ers nåd skall I säga, utfor Jan Anders.

— I är ingen nåd för mig, och unge Nordberg vände sig tvärt om för att återgå in i fästningen. Nu red Gustave François fram och ropade till honom: — Albert, känner du icke igen mig. Nordberg kom åter ut. — Är det du, Gustave François, hvad gör du ute på vägarna i sommarnatten och i slikt sällskap till ändå?

— Jag rider i kungens bud må du tro, men kom för sent till Lovisa, så att icke kännande lösen, får jag väl vända om till Miklom för natten, om du icke vill hjälpa oss.

— Ber man mig på det sättet, är det en annan sak. Nå stig åt sidan, här, så att soldaten icke hörer oss.

Gustave François hoppade ner från hästryggen, gick bort på andra sidan af vägen. Nu hviskade Albert Nordberg i hans öra „lefve konungen“. Skrattande tillade han, nog känner Jäger-

horn den lösen, när jag är på vakt ha vi aldrig någon annan än den, och „lefve författningen“, men han vill ej ropa ut vare sig den ena eller andra lösen.

— „Lefve konungen“ skrek Gustave François, svängde sin hatt och hoppade upp på hästen. Bommen flög i vädret och våra resande trafvade in i staden.

— Den där ofrälse människan, muttrade Jan Anders, vore jag konung skulle jag förbjuda artilleriet att emottaga sådana uppkomlingar.

Gustave François såg på honom. — Jag trodde min söta, att Jan Anders var en fullblods demokrat efter Raynalds och Helvetius' mönster . . att han älskade jämlikhet, broderskap och . . . . . .

— Men det gör jag ju ock, sade Jan Anders ifrigt, om jag ock vill att armén skall bevaras åt adeln . . . . . . och med den honom utmärkande inkonsekvensen och värmen började han att, medan våra resande redo genom Lovisa stads trånga och krokiga gator, lägga ut sina teorier i frågan. Gustave François var emellertid så trött af den långa ridten, att han knappast hörde på sin äldre kamrats tal. — Vi taga väl in hos Johanna sade han. Johanna var enka efter en styrman vid kungliga flottan som höll ett värdshus, där mest sjöofficerare plägade taga in.

Värdshuset, som för öfrigt var stadens äldsta hus, uppfördt af en Forselles och som ursprungligen varit manbyggnad på Degerby gård, kallades ännu i dagligt tal „rusthållet“, hvilket ord bland herrar officerare gaf anledning till ordlekar och skämt af alla slag. Byggnaden var en gammal lång svartnad träbyggnad med brutet tak. Till den hörde en trädgård, som sträckte sig ända ned till hamnen. Huset och gården skiljdes från trädgården genom en häck af dessa gula rosor, hvars blommor äro så illa byggda, men hvars blad gifva en så frisk doft af smultron. I trädgården stod en grupp af urgamla alar, hvilkas mörka blad och stora kronor gjorde t. o. m. juninatten så mörk i deras skugga, att det muntra och högljudda sällskap af officerare, som nu satt i trädgården, låtit bära ut tvänne stalls- och tvänne portchaiselyktor för att lysa upp bordet med sin bål och sina tennbägare. När Gustaf och Jan Anders redo in på gården, kom en officer ut ur skuggan, och görande en egendomlig gest med högra handen frågade han: „Skall hornet ljuda“, hvartill Jan Anders hastigt och halfhögt svarade „Väringen är kommen, låt porten upp“. Nu sprang officeren fram, helsade, gaf honom leende ett litet tryckt blad och sade sakta: „Tornérmarskalken och Waulunder äro redan farna till Helsingfors“.

— Nå, jag må säga, svarade Jan Anders gladt öfverraskad. Se här, Gustave François, och han gaf honom det tryckta blad han nyss emottagit, och med ett kort tack och godnatt åt sin unga reskamrat vände han sig hastigt om för att gå i trädgården.

Gustave François kände sig sårad af detta tvära afsked, han tyckte att Jan Anders kunnat fråga, om han ej ville gå med honom. Han höll redan på att säga honom detta, men tog obeslutsam emot pappren och gick uppför trappan till Rusthållet, där Johanna stod nigande och välkomnande.

Gamla Johanna tycktes vara mycket glad att se honom åter. — Välkommen, det är ju herr Frans Gustaf själf. Vi ha ett bref till hans nåd, det har varit här redan en vecka. Engång hade det med en resande, som lofvat skaffa det fram, följt ända till Walkeala, men så kom han åter med det, då han icke tagit vägen genom Iittis. Brefvet fingo vi med en af örlogsflottans manskap jämte ett bref till gamla öfverste Ulfsparre. Öfverstens bref sändes häromdagen af med Creutzens folk.

Johanna går ut och hämtar åt honom ett litet tillskrynkladt bref, Gustave Francois bryter det häftigt, det är från Gabrielle.

Hjärtans allra kärestan min. Jag är återkommen från det elaka Frankrike, där människorna så illa behandla sin beskedliga kung och hans goda drottning, och vill igen skrifva till dig på svenska, som jag så när glömt där borta. Vet du, hvad jag mest längtade efter där borta, utom dig och kära far, jo doften af barr och liljenkonvaljer, bruset af vår fors och de ljusa sommarnätterna. Allt det andra, det kunde jag undvara, det kunde jag glömma och lefva mig ifrån, men dessa fyra ting icke, de äro för mig fäderneslandet, det hvarförutom man icke kan lefva. Och när jag i parken i Versailles fann en nordisk tall slog jag rörd armarna om den och kysste den ömt. Min robe-de-cour blef smetig af kåda och ma chèr amie Staël von Holstein grälade på mig duktigt.

Men nu är jag åter i Sverige och är glad åt det.

Nu skall du få höra något märkligt. Grefve Oxenstjerna hade ställt till ett divertissement med dans och sång som uppfördes på Drottningholm, och då fröken Magdalena Rudenskiöld insjuknade, förmåddes jag att remplacera henne. Hofvet var närvarande och det gick med min dans som med Herodias dotters dans, den behagade konungen. — Efter divertissementet blef det supé, och jag

inkallades till konungen, som nådigast frågte mig „hvar jag lärt mina gracieusa pas de rigadon“ hvartill jag gaf den repons att en fru Glansenstjerna född Mirolle lärt mig dem. Nu såg konungen förvånad ut och började helt intresserad att fråga mig, huru jag kände henne, och hvem du var, huru gammal du var, huru du såg ut, huru du talte och om du skref fransyska. Du kan tro, allra käraste vän, att jag målade ett sant och flattant porträtt i Roslinska manéret.

Då säger konungen helt muntert: Merci, mademoiselle, vous avez rendue une grande service à vos amis, och gick leende bort. Jag stod där tout stupefaite. Ännu vet jag ej, hvad han menade om dig och Eder, men dagen därpå fick jag till min stora häpnad och utan all förskyllan, ett i smickrande ton hållet bref med tack för min dans och sång, jämte ett patent att varda hoffröken hos den goda prinsessan. Ännu vet jag ej, om jag skall vara glad eller icke glad för den saken. Nu går jag till Finnbodans hamn och lämnar detta bref åt någon skeppare från Finland.

Din gamla vän Gabrielle.

Ordet gamla var två gånger understruket.

Gustave-François var visst glad åt brefvet, han kysste det gång på gång, men det lilla ordet

gammal, det plågade honom. Det visade att det gamla såret allt ännu var sjukt och ömt, oaktadt allt hvad han och hans mor därom skrifvit.

Han var emellertid mycket trött, klädde därföre hastigt af sig och lade sig i säng. Vid det sprakande talgljuset kastade han en blick på det blad han erhållit af Jan Anders och fann att det var en skrift som hette „Tryckfriheten, den välsignade“. Den innehöll löjliga satiriserande anspelningar på regeringen och kungen personligen, men Gustave François fann intet nöje i kvickheterna. Han kastade bort bladet, tog Gabrielles bref, läste och omläste det gång på gång och glömmande det brinnande ljuset, somnade han in med ett lyckligt löje öfver den vackra munnen. Knappast hade han insomnat, innan dörren öppnades med fart och Jan Anders steg in med brådskande steg.

— Stor nyhet, Gustave François, stor nyhet!
Gustave François for yrvaken upp.

— Hvad är det fråga om?

— Öfverste Nordencreutz har farit till Helsingfors, men . . . men, nåväl, jag skall i allra största hemlighet säga dig det. Han! den store är här, Göran Magnus Sprengtporten, han reser i morgon bittida på sin speljakt „Lediga stunder“ till

Helsingfors. Han frågar om du vill fara med. Du får till sällskap, utom löjtnant Rehnstjerna, Beate Louise och Anne Katherine Gardemeister. Mina svågrar Blomcreutzarna äro med, det bär af redan klockan sex i morgon.

Gustave François såg på den talande utan att fatta hvad frågan gällde: den store, den store, huru i all världen är han här.

— Nå, svara då, frågar Jan Anders otåligt, men leende, vill du eller ej resa med dem.

— Visst fanden vill jag, svarar han och vändande sig mot väggen somnade han genast.

Jan Anders såg med varma, sympatiska blickar på den unga mannen, som med Gabrielles bref i handen sof lugnt. Hans fina, rent tecknade drag, bruna vågiga hår, röda halföppna mun och ädelt afvägda muskulösa armar, vittnade både om ungdomlig styrka och ett ofördärfvadt ungt sinne.

— Gustave François, skönhetens och behagens tempelbyggnad, skall du sändas till Babels stad till drakens boning, till denna teaterkonungs hof, för att som din fader fördärfvas i lasten, för att förslösa din lifskraft i onytta, i spel och friponnerier. Jan Anders Jägerhorn skall göra hvad han kan för att skydda dig. Valhallas styrande och befallande drott skall med sina asar och riddare hjälpa dig; måtte alla tings skapare bevara

dig ren i din skönhet, nu och alltid! — Och Jan Anders satte sig ned att studera den bok, som enligt hans åsigt innehöll all forntids och all framtids vishet, Uppenbarelseboken. Dagen bräckte innan han slutat sin läsning och lagt sig på den omåttligt långa pinnsoffan, som fyllde så godt som hela kortväggen i rummet.

Tidigt på morgonen kom styrmansenkan Johanna in och anmälte, att vinden var nordost på ost, vimpeln stod rak och jämn som ett stycke järnplåt; hon bjöd herrarna ölost, smör ooh bröd och bad dem skynda, hon hade sett att jaktens styrman gått ner till hamnen.

Våra resande klädde sig hastigt och skyndade ned till hamnen. Med snabba steg gingo de genom staden, som endast i ungefär tretton år burit detta namn. — •Därförinnan kallades den Degerby efter säteriet, på hvars mark den var anlagd. — Ursprungligen var Lovisa en af fiskare bebodd „fläck“, som efter förlusten af gränsfästningen Fredrikshamn blef förklarad för stad och senare erhöll en mindre fästningskomplex samt blef för några år till och med residens för landshöfdingen öfver Kymmenegårds län.

Jan Anders och Gustave François gingo förbi den gamla landshöfdingsbostaden, där den trät-

lystne Jakob Gerner nu residerade som kommendant, han som genom sina tvister med major af Lund var den egentliga orsaken till den nidskrift, som under namnet „Tryckfriheten den välsignade", höll en stor del af den svenska militären i oro.

Mellan tätt intill hvarandra byggda fiskarstugor, längor, uthus och nothus kommo de ned till den inre hamnen, hvarest en hel rad af prydliga små fartyg, turunmaa, uusimaa, kaikea, galérer och chebeker lågo för ankar.

Längst ut åt hafvet vaggade den smäckraste speljakt man ännu skådat i Finland sitt eleganta hvita skrof på det i solljus glittrande hafvet, medan dess till hälften utskotade segel lifligt lefde för morgonvinden, liksom otåliga öfver sina band och begärliga att fritt få svälla och sväfva fram öfver vågorna på detta sommarljusa haf, som drog och lockade så underbart.

Nere vid bryggan stod en hel mängd officerare. De flesta från Nylands dragonregemente och recognosceringskåren. Marinen och artilleriet däremot lyste genom sin frånvaro. Mellan de tvänne sistnämnda och dragonerna rådde i Finland stor animositet, dels på grund af rangskillnaden, dels emedan hären icke mera var som fransmännen sade „la grande muette" utan delad i tvänne politiska partier, det ena för författningen, de s. k. patrio-

terna, det andra för konungen, rojalisterna. De flesta rojalister stodo vid denna tid att söka bland marintrupperna och det oadliga elementet i hela armén.

När Jan Anders och Gustave François kommo ned till bryggan, observerade den senare att officerarne, äfven de äldre och högre i rang, med en alldeles synnerlig aktning helsade på den jämförelsevis unga kapten Jan Anders Jägerhorn. Behandlande dem alla synnerligen collegialt ämnade Jan Anders just presentera sin unge vän för sällskapet då allas uppmärksamhet riktades mot jakten. — Där är han! där är han, hördes det bland de väntande.

Nu lägger en liten båt ut från „Lediga stunder". Alla observera den ifrigt. Några väpnade med kikare, säga halfhögt till hvarandra, „det är ett fruntimmer med i båten". Då Jan Anders hörde detta, rodnade han starkt, vände sig om, och för att afleda den allmänna uppmärksamheten från hvad som tilldrog sig i hamnen presenterade han Gustave François för tvänne officerare Blomcreutz, kallade „lilla" och „tysta" Blomcreutz, hans svågrar, samt Rehnstjerna, som alla artigt bugade för Gustave François, men icke desto mindre genast därpå vände sig hviskande och leende utåt hafvet för att se, hvem den okända damen var, som nu från jakten steg ned i båten.

Båten roddes, följd af allas blickar, mot land och lade till vid en brygga i närheten af den, där officerarne stodo. En högväxt elegant klädd dam steg i land, hon vände sig om mot jakten, viftade med en spetsnäsduk åt den kvardröjande och gick värdigt och långsamt uppför strandbrinken.

— Hvem är hon! frågar Gustave François.

— Fröken Hedersköld, Sprengtportens maîtresse, svarar lilla Blomcreutz skrattande.

Jan Anders säger helt högt: — Det finns inga ursäkter för denna hans svaghet, som af alla rättänkande och sedliga människor måste högt tadlas. Och jag skall säga honom det.

Nu kom båten till officerarnas brygga.

— Stigen in mina herrar, säger Jan Anders.

— Men flickorna Gardemeister, säger lilla Blomcreutz, hvar dröja de?

— Där komma de! och uppe från brinken mellan lotsstugorna kommo tvänne unga, vackra flickor halft springande ned mot bryggan.

— Förlåt oss, vi ha försenat oss, förlåt, förlåt!

— Skynden Er, hörs det från stranden. Alla embarkera i hast och båten ros af starka armar mot „Lediga stunder“.

— Godmorgon mina herrar, godmorgon, ropas det redan på håll från jakten. Stigen in mina damer och herrar, vi ha ingen tid att förlora.

Båten lägger till vid relingen, alla stiga ombord. Sprengtporten skakar hand med enhvar af dem och frågar dem om deras namn. Men Jan Anders gick rakt emot honom och säger högt och ogeneradt:

— Det finnes saker, som för en man i eder ställning äro otillbörliga, och han gjorde en gest med handen uppåt stranden. Den, som går med offer till fäderneslandets altare, gör det med vigda händer och rent hjärta.

Sprengtporten rodnade starkt och var i begrepp att gifva ett häftigt svar, men hejdade sig i det sista och sade, som om intet passerat: — Låt oss skynda, ty med denna vind måste vi utlöpa ur Lovisa hamn.

Sprengtporten, som var iklädd en civil mörkblå enkel dräkt, går till kajutans däck, han lyfter den trekantiga hatten, och vändande sig mot sitt ressällskap säger han: — Mina damer och herrar! I fullt förtroende till Eder lojalitet har jag emottagit Eder på denna jakt. Min resa bör emellertid hållas hemlig. Jag ber Eder därför om diskretion för tvänne dagar. Dagen efter öfvermorgon lämnar jag åter landet.

Alla svära enhälligt och högt, att de skola respektera hans hemlighet. Nu kallar Sprengtporten löjtnant Rehnstjerna till sig, och innan denna

kom fram, kommenderade han kort och högt: — Ankaret upp, seglet upp, låt gå! Var god, löjtnant Rehnstjerna stig in i kajutan, jag har något att säga Eder. Ni först herr löjtnant, jag är hemma här.

Hans befallningar åtlyddes genast. „Lediga stunder“ ryckte till, tog fart och medan afsked och helsningar utbyttes mellan de resande och följande, skar jakten vågorna och for ut till hafs förbi lotsstugorna och förbi Svartholms fästning, där den tretungade blågula flaggan stolt fladdrade för morgonbrisen.

Speljakten, ett litet mästerverk i skeppsbyggnadskonst, var riggad som en af svenska flottans galérer. Med tvänne fastskotade master hade den två mycket stora latinska segel. Från dess förmasts rånock vajade en lång vimpel i de svenska färgerna med dess namn „Lediga stunder“. I aktern höjde sig högt öfver relingen en vacker kajuta, invändigt ornerad i grönt siden, guld och hvitt. I fören fanns en liten koj för besättningen. Jakten hade byggts af fältmarskalken Ehrensvärd på docken i Sveaborg, kungen hade köpt den och gifvit den åt Jacob Magnus Sprengtporten för att han vid genomförandet af revolutionen 1772 skulle kunna göra sina resor i skärgården samt mellan Helsingfors och Sveaborg. Efter Jacob Magnus död ärfdes den af Göran Magnus.

På den hade han året förut rest till S:t Petersburg där han var blifven kejsarinnans man. Nu var han på en hemlig agitationsresa i Finland. På det finputsade vattdäcket sutto nu de tvänne unga damerna och officerarna skämtande gladt öfvar denna oförmodade resa. Beate Louise var klädd i en vid indigofärgad kappa, ur hvilken endast hennes små nätta händer och högvristade fötter stucko fram. Hon bar en stor kråka af hvit amiens med stora schleifer på hjässan och nedfallande spetsar för att kunna hålla sitt lockiga hår i styr för vinden. Hennes rosiga ansikte med de glada oförskräckta ögonen och den ständigt till löje färdiga munnen, såg ännu mera intagande ut, inom ramen af den stora hvita hufvudbonaden. Munvig ända till obetänksamhet, yster ända till självsvåld var Beate Louise i högsta grad eftersökt af de unga officerarena, hvilkas`nöje det var att narra henne till att prata bredvid munnen.

Den äldre af systrarna, Anne Katherine, var icke fullt lika oförståndig och pratsam som systern, icke heller lika vacker. Hon var i ytterplagg af samma snitt som systerns, men af finrandigt blåhvitt Alingsås bommullstyg, och bar en hvit styfkullig mössa af lenon, som hon med breda ljusblå band bundit under hakan. Mellan syst-

rarna var stor rivalitet, de öfverbjödo hvarandra i att behaga. Bjudna på silfverbröllop till kommendanten Mannerskantz på Stansvik hade de sändt sina balkläder med en turunmaa från Lovisa till Sveaborg, medan de själfva af fronderande officerare underrättade om Sprengtportens resa, beslöto sig att, sedan de utan svårighet erhållit en inbjudning af den ständigt gästfria Sprengtporten, följa med „Lediga stunder" till Helsingfors. Båda systrarna voro sällsynt skickliga på luta, clavesin, guitarr och alla slags musikinstrument. Härtill sjöngo de med mycken smak och färdighet Lullys, Rameaus och Leseurs arior och visor. I uppsluppna sällskap och sedan det franska vinet gjort sin verkan, sjöngo de stundom, som de plägade säga, den „liderliga rojalisten Bellmans" ord till någon af de franska ariorna. Deras sångkonst var så känd i södra Finland, att de inbjödos till alla större fester och tillställningar i hela Kymmenegårds och Nylands län. Döttrar till en hastigt afskedad komissariatstjensteman voro de utfattiga. Familjens uppöfvade sällskapstalanger gjorde emellertid, att den dock kunde slå sig igenom. Året om reste Beate Louise och Anne Katherine från hus till hus, från släkting till släkting, lefde än här än där, öfverallt emottagna som en vandrande dagskrönika, gifvande sina nyheter och

sin sångkonst som lösepenning för en ofta snäft lämnad föda.

Båda sutto de nu, den ena med lutan, den andra med guitarren i hand vid relingen, ifrigt uppvaktade af Blomcreutzarna och Gustave François, medan Jan Anders satt vid dörren till kajutan med Youngs arbete i hand och drömde sina storvulna, i grund och botten ädla drömmar om Finlands framtid. Familjen Gardemeister räknade på långt håll slägt med Glansenstjerna, och ungdomen kom genast öfverens om att kalla hvarandra kusin.

Medan pratet och glammet just höll på att taga sig upp, öppnades dörren till kajutan och Sprengtporten trädde raskt upp på vattdäcket. — Förlåt mina damer och herrar, att jag illa uppfyllt mitt värdskaps plikter, jag hoppas att Jägerhorn gjort det dess bättre. Men se — och trädande fram till relingen, visade han med en stor gest utåt hafvet — huru landet dans ce soleil d'été är skönt. När jag åter efter år ser dessa fasta rödgrå hällar, detta strålande haf, blifver mitt hjärta varmt och ungt. Född ej långt från dessa stränder, har jag redan som barn älskat att se, huru vågorna slå med makt mot klippornas fasta väggar, huru de med stilla sorl söka sig mellan holmar och skär till lugna fjärdar och vikar för att hvila och dö

bort vid de gröna, blommiga stränderna. Tron mig, mina unga vänner, jag har sett många land, det bördiga Holland, det sköna Frankrike, men en luft, ett haf, en skönhet som denna skärgårdens har jag ej annorstädes beskådat.

Måsarna kretsade i mjuka kurvor genom lufthafvet. Vågorna brusade, vinden lät de hvita seglen svälla, vimpel och flaggor lyste i sina bjärta färger. Sommarsolen stänkte millioner gyllne paljetter på böljorna. Buren af vind och grönblå vågor ilade den eleganta speljakten öfver hafvet. Alla sågo med tjusta och undrande blickar omkring sig. Tystnaden bröts af unga Rehnstjerna som stående i kajutans dörr lifligt utbrast:

— Mais, c'est le vrai voyage a Cythère. Boucher hade icke kunnat måla huldhetens gudinna bättre än de, som nu gifva „Lediga stunder“ dess största behag.

— Ja, säger Gustave François, förtjust af sitt sällskap, icke blott skönheten och behagen, men också musiken och sången följa oss.

— Och glädjen och munterheten, tillägger unga Blomcreutz.

— Och tapperheten och styrkan, säger Beate Louise och ser vänligt upp mot Gustave François.

— Och jag bugar mig för patriotismen och

kraften, säger Anne Katherine, skyldrande med lutan för Sprengtporten.

— Och lärdomen och filosofien, och Sprengtporten ler och slår Jägerhorn förtroligt på axeln.

Denne for upp ur sina drömmar och säger: — Ja, generalen har rätt. Finland är skönt, skall icke detta rika och vackra land kunna vinna den själfständighet, som det meriterar. Skall icke den dygdige finnen själf kunna styra ett älskadt land, eftersom han kan, hvad som dock svårare är, år efter år försvara det i blodiga kampanjer. Om han under mäktiga grannars protektion fick fritt bebruka det, skulle landet icke fördärfvas med att engång i hvarje människoålder blifva tummelplatsen för enväldiga härskares passioner, deras äregirighet att hopa lagrar för sin egen äras tempel. Den fattiga bonden, som i svett och oro plöjer sin jord, för erhållande af den magra äring, dess must nu ger, behöfde då icke frukta, att slutet af all hans möda var brända stugor och hans barn liggande döda på de fält han brutit, mördade af krigets glafven.

Jägerhorns svåger unga Blomcreutz, en varmhjärtad, men enfaldig man inföll med mycken hetta på sin brutna „Mäntsälä"-svenska:

— Så är ock min tanke. Det måste göras slut på detta tyranni. Frihetsträdet skall ock en-

gång planteras i denna jord. Finnen skall själf vara husbonde i sitt hus.

— Ja, mina herrar och damer, säger Sprengtporten allvarligt. Detta beror på Eder själfva. Då skall denna resa icke vara le voyage à Cythère, men resan med tapperheten och klokheten till frihetens heliga tempelö.

— Och dit skola vi resa alla, säger lilla Blomcreutz med entusiasm och ifver. Icke sant, alla gå vi redan i morgon in i Walhalla förbundet. Icke sant Carl Erik, och han vände sig till sin äldre broder.

— Ja, i dess andra grad, svarade denne med hänförelse.

— Rehnstjerna? — Ja, i dess högsta grad.

— Och ni, Gustave François Glansenstjerna.

Det blixtrade till i Sprengtportens ögon, när han lurande såg på Gustave François. Också Jan Anders tunga blickar voro häftade på honom, då han tveksam såg upp till tysta Blomcreutz.

— Men kusin! säger Beate Louise med sin mjuka vackra stämma. I följen väl med? Kusin blir en Walhalla-broder i det ädlas, rättens och frihetens tjänst. Själf ville jag vara man endast för den sakens skull. Minns ni Washington och de andra frihetshjältarna?

— I frihetens tjänst går jag gärna, säger Gustave François, men hans ord låta frusna och kalla i den allmänna hänförelsen.

Unga Rehnstjerna sprang fram, tog honom hänryckt i famn: — Välkommen broder, de höga asar skola fröjdas, när de se en så tapper och skön man stiga fram öfver Bifrost bro. Äran och friheten följe dig, fäderneslandet skall engång tacka dig.

Beate Louises ögon stodo fuktade af tårar. — Kusin är en hjälte, sade hon varmt och tryckte ömt hans hand.

Jan Anders rörde sig ej, han vände på bladen i Youngs Natt-tankar och tycktes åter helt upptagen af detta arbete. Sprengtporten såg, skenbart oberörd, ut öfver det höga fördäcket, följde en stund måsarnas flykt mot himlens blå, gick därpå lugnt in i kajutan. När han stängde dörren efter sig, log han. Det var ett löje, där det fanns något af segerglädje och hån. — Ännu en bland de våra sade han för sig själf, det är ännu en mindre bland konungens folk. Med de där Glansenstjerna är det väl icke mycket bevändt, de äro specialister i fortifikation och matematik, gå upp i det lilla, se ej det hela och stora. Denna här Gustave François är icke något namn; son till en ärelös hofman och en förlupen aktris, betyder han icke mycket som namn, men han är skön som en Apollo, har den

gränslösa, den stora skatten, har ungdomen, det är, han kan ledas och entusiasmeras, och den som har entusiasmen i sin makt, den och ingen annan är världens herre. Han tog fram en tung portfölj med många lås, och| sedan han öppnat den satte han sig till sitt arbete.

Hos Göran Magnus Sprengtporten fanns något af en konstnär däri, att han såg allt färgrikt och stort. Han hade en liflig och fruktbar inspiration och det därmed följande stora behofvet att meddela sig. Han kunde draga sin inbillnings växlande konturer upp i djärfva linjer, återgifva dess färger i ett språk, som betog hans åhörare genom dess omedelbarhet, kraft och glans. I det dåtida svenska Finland, hvars trångbröstade, instängda och inom små förhållanden uppvuxna tjänstemän och officerare efter 1742 fullkomligt tappat icke blott det yfverborna öfvermodet, utan äfven tron på Svea rike, var han en af de få, som vågade tänka fritt, och det icke blott om Sverige, utan äfven om det land, som han i främsta rummet kallade sitt fädernesland, Finland. Hans tankelif, starkt utveckladt och tyranniskt, gaf honom ingen ro. Han njöt af inbillningskraftens fröjder, såg i lockande perspektiv äran, framgången, kärleken. Otillbörligt svag för den kvinnliga skönheten och

ända i sin ålderdom med stora och starka kraf på lifsnjutning, drefs han från arbetet till nöjet och tvärtom och skötte om hvardera med samma energi och hänsynslöshet. Hans temperament var i det afseendet nordiskt — rättare svenskt — att hans verksamhetslust likasom hans begär uppträdde med starkt begränsade intervaller. Efter trägna och allvarliga organisationsarbeten i Karelen och Savolaks, i Kymmenegårds län, Seesta, Haapaniemi, Sveaborg drefs han regelbundet ut till den stora världen för att likt en af renässancens condottieri bjuda sitt svärd åt Holland, Frankrike, Amerika, Bayern, Ryssland öfverallt och hvarhelst, där det mesta guldet stod att fås.

Till allt detta kom en antagligen medärfd höggradig nervös känslighet, ty den återfanns hos bröderna Johan Wilhelm och Jacob Magnus — hvilken senare tidtals till och med hade utbrott af galenskap — en känslighet som hos Göran Magnus endast var nervernas, icke hjärtats och som gaf sig tillkänna i stark oro, med häftiga begär och ledde till misstänksamhet och denna känsla af att vara tillbakasatt, hvaraf han liksom bröderna ständigt plågades.

Tidens allmänna moral stod icke högt, och då Göran Magnus med sina bröder varit med om att nedslå en konstitution, kan man förstå att helg-

den af den författning, som han själf varit med om att aftvinga soldater och officerare i Finland, icke betydde mycket i hans ögon, något som naturligt nog i än högre grad nedsatte hans begrepp om det rätta, hans sedlighetskänsla.

Han stod nu här i sin mandoms fulla kraft, ståtlig, väl vuxen och som alltid elegant klädd. Hans hufvud sjöd af stora vidt omfattande planer och riksfördärfliga tankar; planer och tankar, hvilkas storhet vid sidan af det småstadsprat och regementsskvaller, som gick igen bland ståndspersonerna i det aflägsna Finland, blixtlikt lyste upp vida horisonter. Hans ord blefvo som tändande gnistor, de väckte hänförelse bland de unga, med hvilka han dock af klokhetsskäl sällan personligen kom i beröring. Hän lät sina eftersägare förmedla tankebytet. Därigenom blef han själf höljd i det hemlighetsfullas dunkel, ännu större för dem som kände hans makt, utan att se honom själf utöfva den och oåtkomlig för regeringen.

Den främste bland dem, som talade för honom, och gick hans ärenden var Jägerhorn, som dock leddes af ädlare bevekelsegrunder än hans herre och mästare. Jägerhorn var en drömmande teoretiker, fri från egoistiska beräkningar, och hade i motsats till Sprengtporten starka, men ensidiga sedlighetskraf. Det var Jägerhorns kända

allvar, gudsfruktan och moralité som gaf Sprengtportens stora ideer den säkra bas de faktiskt ägde inom vissa lager af det finska samhället. Hans dunkla, men hänförda, varma tal skymde bort ledarens stora fel och dennes egoistiska kalkyler på framgång och hämnd.

Medan Sprengtporten inne i kajutan arbetade och satte till pappers sina tankar och ideer, som vid denna tid hunnit en viss mognad, satt ungdomen på däcket och lekte och skämtade med saker, hvilkas bärvidd och vikt de knappast anade. Uppslaget till deras skämt och lustigheter gaf major Lunds „Tryckfriheten, den välsignade". Där hade Rehnstjerna funnit följande postulat: „Hvar och en som är missnöjd med regeringen i sitt land, har annorstädes rätt att söka ett bättre. Hvart och ett samhälle har lika stor rättighet att kullkasta och förändra sin regeringsform, som dess förfäder att antaga den." Detta gaf uppslaget till talet om Finlands självständighet, som här behandlades i ord och uttryck, lätta som skummet på vågorna.

Det ena ordet gaf det andra, och Beate Louise talade skrattande om, att hon känt en prest, som nu var kommen till någon socken i norr, han hette Korhonen och hade vid akademien i Åbo ändrat

sitt namn till Forsius. I Åbo hade han för Porthan läst om fornfinnarnes poesi och sagor och blifvit af dem så intagen, att han nu ville ändra sitt namn igen till Korhonen. Men biskopen hade för prestaembetets värdighet nekat honom detta.

Gustave François tillade att han sett presten, som var en grof, ovettig karl och som förargat sin församling med denna namnförändring och annat olämpligt tal om finska språket, så att bönderna själfva lofvat klaga för biskopen däröfver.

Lilla Blomcreutz, född i Mäntsälä och talande den ökända „Mäntsälä-svenskan“, utfor med mycken hetta mot detta för en själasörjare opassande tilltag, slutande med den förnumstiga anmärkningen: — Hvartill tjänar att ha läst latinska och grekiska språken, därifrån presternas namn helst tages, om man sen skall taga sig finskt namn igen?

Jan Anders slog igen sin bok och sade, i det han skuggande med handen såg upp mot horisonten, där mörka moln tornade sig: — Vinner landet självständighet, som är att hoppas, torde väl den dag komma, då icke blott prester utan äfven officerare och adel bära finska namn.

Lilla Blomcreutz brast ut i ett skallande skratt, i hvilket Anne Catherine, Beate Louise och de andra togo del. Till och med underofficeraren Born, som förde jakten och som satt afsides vid rodret drog förstulet på smilbandet.

Nu öppnar Sprengtporten kajutans dörr, kommer ut på däcket utan hatt med pennan i handen och i det han ser på den skrattande Blomcreutz säger han med en häntydning till en af Creutz' sånger: — „Svaljungfrurna ha funnit sin vippstjärt“, det gläder mig. Men hvad är det, som så väcker Eder munterhet.

Beate Louise gjorde i ett kort, konfyst andragande reda för den stora förändringen Finlands framtid, enligt Jan Anders åsikt, bar i sitt sköte.

— Jag tror att Jan-Anders skjuter bortom målet, svarar han eftersinnande. Nationerna ändras föga under århundradens lopp. Fransmännen äro i dag sådana Cæsar beskriifver dem. Aderton sekler ha icke kunnat utplåna färgerna. Frans I och Ludvig XIV ha gifvit dem en ny fernissa, men alls intet ändrat själfva sakernas väsende. Så blir det väl ock med den finska nationen. Ställd självständig under en mäktig stats protection, skall den väl redeligen förvalta det, som den gifvits af andra. Vill Jan Anders hafva godheten komma in till mig?

När Jan Anders gått in till Sprengtporten, kom ungdomen först till sin rätt. Den lilla guden, som plär finnas öfverallt där ungdom och skönhet finnes, slog ned på „Lediga stunder“. Med hela

den varma romantismen hos Atis och Camillas skald, med den storordiga prakten hos Lidner, på den franska musikens klara och lätta, starkt rytmiska toner, kom kärleksguden ostyrig och lekande, men obetvinglig öfver dem. När luta och guitarr kommit fram och systrarna sjungit en vacker duett af Lesueur

Sous l'averse morose
Je pense avec èmoi
A la chambre bien close
Ou' vous revez de moi

hade de unga männens förtjusning inga gränser. Rehnstjerna kallade dem Euterpe och Erato. Och allt högre och högre steg känslans glöd. Rehnstjerna var förälskad på allvar. Bröderna Blomcreutz stridde om Beate Louises gunst, som hon dock otacksamt nog tycktes böjd att helt skänka Gustave François. Denne var starkt betagen och exalterad, full af franska verser och rim, men i själ och hjärta kallare än de andra, och erkände till slut i en förtrolig stund, full af sällhet och kval, att hans hjärta var bundet, han älskade sen många år sin barndoms lekkamrat, den sköna Gabrielle Ulfsparre, något som i flickornas ögon gaf hans unga vackra hufvud glorian af en smärtfull romantik, gaf hans person ett särskildt intresse och än mer höjde honom i deras gunst.

I öfvermåttet af hänförelse beslöt man att till minne af resan stifta ett vänskapsförbund Euterpe, dess märke skulle bli den hvita neckrosen och dess mål att vårda minnet och vänskapen mellan dem alla, som funnit hvarandra på hafvet. Album, verser och sånger skulle befästa den, bref hålla denna vänskapens rara planta vid lif.

Till sist läser lilla Blomcreutz upp en liten saga, *Ta och ge igen:*

Alexis, rörd af kärleks yra,
En kyss från sin herdinna stal,
Som vredgad börjar att bedyra
Att han var näsvis, falsk och hal.
Hvad, svarar han, så ond Corinna!
Jag tillstår att jag tagit den,
Men tyst, på bytet skall du vinna:
Jag ämnar ge dig sex igen.

Och hur där smusslades bakom refvade segel, i kajutans skumma vinklar, hvad Alexis lofvat, höll både Beate Louise och Anne Catherine.

Om aftonen kom man i solnedgången till Haikko brygga. Här var sen gammalt för Lovisa-fararena en väntstation, och här gick man i land upp till den så kallade skärgårdskrogen, där de resande kunde få nattläger och mat. Dagen därpå fortsattes resan. Efter många afbrott för stiltje fick man omsider gynnsam vind, så att våra resande mot aftonen styrde in i sundet mellan Willinge och

Degerölandet. För en mojnande aftonvind vaggar nu „Lediga stunder“ in genom Hästnässundet i Helsingfors hamn. Man ser söderut fönstren i Sveaborg glänsa i aftonsolens sken som stora väldiga lysande stenar i hafsgudens smycke, medan upp mot norr Helsingfors tornspira och dess små tegeltäckta hus, i violett tonande silhuett står mot den guldfärgade himlen.

Nu fällas seglen ned och jakten ros in i hamnen. Denna ligger som en enda skiftande opal. Vattnet går i oljiga böljor och speglar i skiftande bilder Ulrikasborgsbergens käcka kontur, mörka byggnader med röda tak, en hel flotta af hotfulla krigsfartyg, ljusa segelslupar och smäckra jakter. När en båt behagligt vajande skär igenom det blanka vattnet, drager den efter sig två skummande böljor, som i lekande spel låta himlens klarhet och jordens mörker skifta på glänsande grund.

Stödd mot relingen står hela skaran af de unga. Beate Louise, den känsligare af de två flickorna, står rörd och slår några mjuka accord på lutan och småsjunger:

Flyktig kärlek städs förklarar
Sina nöjen fjärr och när.

Och Anne Catherine faller in med sin vackra stämma:

Men den eld, som evigt varar,
Vördsam, öm och hemlig är.

Nu kommenderar Born: — Fira seglen, ankaret ned!

Alla tacka Sprengtporten varmt, skaka hand med honom och bereda sig att gå i land. Han ensam stannar kvar ombord öfver natten.

Ännu en gång, mina damer och herrar, mitt incognito får icke på några villkor röjas under de tjugufyra timmar jag är i Helsingfors.

Alla lofvade heligt — att hålla saken tyst.

IV.

När den lilla båten omsider lade till vid stora hamnbryggan i den forna stadsviken i Helsingfors, stodo där utom ett par tull- och bro-besökare, några Helsingforsborgare och fru Gedda med sin piga. Fru Gedda, flickorna Gardemeisters moster, var en storväxt, starkt solbränd dam af ett imponerande yttre. Hon var fruktad i hela staden för sin härsklystnad och sin skarpa tunga. Hon hade i den starka värmen, som ännu rådde, ehuru solen redan gått ned, klädt sig så svalt som möjligt. Starkt urringad med korta puffärmar, stod hon där i sin korta kjol, iklädd en hufartad hatt med stora brätten, kallad „basez-moi!“ Hon hade suttit på tullbesökarnes bänk timme efter timme, sett efter jakten, men intet sett. Hvar gång hon såg i vågorna, såg hon endast några muntra, slantrande löjor leka i brynet, eller ock sitt eget ansikte grönt och förlängdt som en karrikatyr. Af

värmen och väntan var hon så echaufferad, trött och förbittrad, att pigan välvisligen höll sig på afstånd från henne. Knappast hade underofficern Born fått trossen i land, innan hon gaf luft åt sin förbittring och sin svada.

— Hvem har gifvit Eder lof, säger hon högt, att fara ensamma med officerare utan garde? Hvarför har I icke, som jag befallt, rest med Matts Kusk, som redan före midnatt kom hem? Passar det för mina systerdöttrar att slänga skärgården kring med dragonofficerare och — med en blick på den civilt klädde Gustave François — folk af alla slag.

Helt bestörta öfver denna grofva hälsning ursäktade sig flickorna med att de seglat på inbjudan af general Sprengtporten, under hans beskydd — — — så att nyheten om dennes ankomst nu blef känd.

Men fru Gedda blef nu än mera ond.

— Jaså, han är också med, kanske den där mamsell Hedersköld också? Just ett sällskap för unga flickor.

Nu brusto flickorna i gråt, och Jan Anders Jägerhorn sprang fram sägande lugnt och dämpadt: — Det Ni, min fru, förutsätter är ovärdigt. Jag ansvarar för att Edra systerdöttrar betett sig fullt korrekt, och att alla behandlat dem med den égard

deras ungdom, älskvärdhet och deras considerabla familj det kunna fordra. Den som säger ett förolämpande ord om deras conduite skall Jan Anders Jägerhorn — det är mitt namn — ställa till svars.

— Ja, det är sant, säga de unga officerarna, vi träffades på bryggan i Lovisa alla och . . . . .

Fru Gedda neg blidkad, Jägerhorns allvar, hans stränghet i sederna, var så känd, att när han talat, intet mer var att säga i saken.

— Jag tackar Eders nåd för de tröstande orden, men en arm enka, som har att försvara två unga flickors rykte, kan aldrig vara alltför försiktig och sträng. Och Gud ske lof, husagan ha vi ännu i vårt fädernesland, och sitt straff skola flickorna få, ohörsamhet mot föräldrar och målsmän föder endast fronderier och revolutioner, enskildes olycka, landets fördärf. Och fru Gedda gick med sina niècer och pigan Stina mörk som ett åskmoln.

Ett så sorgligt slut fick denna skärgårdsidyll, som börjat med så mycken munterhet och erotik.

— Och vi, säger Jan Anders vändande sig till sitt sällskap, vi gå väl alla till tavernen Hamburg. — Det är ju där Walhallabröderna träffas i afton, ty vår sedvanliga sal i Sveaborg är nu under re-

mont. Vi träffas kl. precis 10. Vi komma ju alla med? Och han såg frågande på Gustave François.

— Ja visst, ja visst, svara alla och Rehnstjerna tillägger: Därför ha vi ju kommit till Helsingfors. — Jan Anders befallde ett par artillerister som gingo förbi dem att bära upp reseeffekterna till „campementet“ i Hamburgs tavern.

Tavernen var inrymd i nedre våningen af ett tvåvånings stenhus med brutet tak vid Långgatan eller som den egentligen hette Kungsgatan. Huset finnes, ehuru ombygdt och förändradt, kvar än i dag. Det står nu i hörnet af Alexanders- och Helenegatorna. I öfre våningen funnos några rum för resande; här taga våra officerare in.

Det dåtida Helsingfors inrymdes i det närmaste inom den lilla areal, som nu inramas af hamnarne, Norra Esplanadgatan, Fabiansgatan och Kyrkogatan. Skatudden eller Estnässkatan, som den då kallades, var bebyggd endast med små, fattiga fiskare- och lotskojor. Inom denna area låg staden sammanträngd och hopgyttrad mellan hamnen och Gloviken, hvilka vatten då åtskildes endast af ett smalt näs, och den bergskam, som nu uppbär biblioteket, Nikolaikyrkan, statsarkivet och härifrån i sned linje ungefär till Elisabetstorget. På östra sidan af det nuvarande Senatstorget, upp-

tagande en knapp fjärdedel af detta, låg stadens torg. Vid torget stod den lilla träkyrkan af resvirke, brädbeslagen och rödmålad, ungefär där västra kyrkopaviljongen nu är, medan kyrkogården sträckte sig öfver Universitetsbibliotekets tomt. Nedanför den nuvarande stora kyrktrappan låg stadens lilla rådhus, en tvåvånings stenbyggnad med torn och ur. I vinkel mot rådhuset låg landshöfdingens öfver Nylands och Tavastehus län ämbetslokaler — själf bodde landshöfdingen för det mesta på Wiiks ladugård. Kyrkans klockstapel, på samma gång stadens brandtorn, låg skildt för sig inne på det nuvarande senatshusets borggård.

Helsingfors var vid denna tid en militärstad par préference. Bland den till 2,000 personer uppgående befolkningen måste uniformen hafva varit ganska allmän, ty här stodo två värfvade regementen, fortifikationskåren och ett artilleriregemente. Härtill kom sommaren om en stor mängd „bussar“ från den talrika flottan, hvars rätta station väl var Sveaborg, men där det enligt kommendantens ständiga klagomål saknades rum för dem. Endast en ringa del af all denna militär bodde i små kasärner icke långt från tullhuset, resten var inkvarterad hos borgarena i staden.

Samma dag „Lediga stunder“ styrde in i Helsingfors hamn, hade värden på Hamburgs tavern, en lungsiktig, af hosta och astma plågad trettio års man af tysk extraktion, ett fasligt besvär med att ställa sitt största rum i ordning. Detta rum var en låg sal, belyst af trenne fönster, dubbelt bredare än de voro höga. I ena hörnet af salen stod en låg klumpig och rymlig ugn af grönglaserade kakel, i hvilken ständigt, sommar som vinter, brann en brasa. Framför ugnen stod disken. Salens enda prydnader voro några kopparstick, porträtt af Atis och Camillas skald Creutz, Rousseau och Young samt ett af Arrhenius utfördt stort porträtt af fältmarskalken Ehrensvärd, lutad mot en kanon.

Värden stod vid ugnen, värmde sina genomskinliga magra händer och kommenderade betjäningen, som bestod af en tysk badare och bardskärare samt ett par soldater. Tvänne långa bord stodo i salens längdriktning, på borden sågos toma ölkrus och holländska kritpipor. Uppe vid salens kortända voro trenne stolar placerade, den mellersta på en estrad. I dag var det stort möte af Walhalla-förbundets alla kommenderier. Öfverst vid bordet till höger satt kommenderiet Tornérhjelmen, dit hörde officerare från Åbo; följde så Gyllne båten och Lon med tre rosor,

Nylands och Tavastehus läns officerare. Vidare Svarta björnen, Silfverbågen, Hermelinen, Wildmannen m. fl. Hvarje kommenderi hade framför sig på bordet sitt emblem måladt på pergament utom kommenderiet, Tre gyllne kronor W, (Wiborgs), hvars vapen sorgflorbeklädt hängde uppe på salens kortvägg.

Nu lät värden stänga fönsterluckorna, sju vaxljus tändes på hvartdera bordet, på golfvet ströddes lind- och balsampoppelblad. När allt var färdigt, slogs dörren på kortväggen af salen upp, hvarefter alla aflägsnade sig. I de små rummen utanför stora salen, värdens egen bostad, samlades emellertid ett trettiotal officerare af olika vapen. De kommo tigande och tysta in genom förstugan mot gården, hälsade på hvarandra med många egendomliga ceremonier. När Jan Anders med sina reskamrater steg in i rummet, låtsade ingen observera dem. Jan Anders gick med sitt sällskap direkte in i ett inre rum, ett litet lågt rum med gula tapeter och en hvitmålad möbel. På kaminkransen brunno ett par talgljus. Jan Anders öppnade lådan i en vacker bukig byrå, fanerad med äppel och rosen-trä, beslagen med rikt ciselerade förgyllda messingsbeslag, och framtog fyra hvita mantlar af mjuk amiens, ornerade med kabbalistiska figurer i rödt och guld.

Han gaf en af mantlarna, prydd med Karelens vapen åt Gustave François, Blomcreutzarna fingo hvar sin med Nylands och Rehnstjerna en med Björneborgs vapen.

Medan Gustave François klädde sig, frågar Jan Anders, om han kände öfversten för Nylands dragoner Robert Montgomerie och öfverstlöjtnant Karl Henrik Klick. Och då han fick ett nekande svar gick Jägerhorn uti yttre rummet, samt kom efter en stund in följd af tvänne högväxta krigare. Robert Montgomerie, den elegantaste kavaljeren i Finland, kallad „kvinnornas skräck", gick raskt fram till Gustave François och sade hurtigt:

— Jag hör att Nylands dragoner få nöjet att räkna eder bland sina officerare, välkommen bland oss, jag är Eder blifvande chef.

Karl Henrik Klick lät, mera ceremoniös, Jan Anders presentera Gustave François för sig och hälsade äfven han honom välkommen. Så vände sig hvardera till Jan Anders och började ett ifrigt lågmäldt samtal.

Nu hördes en sakta trumhvirfvel, recipienterna befalldes att sitta ned och vänta. Lilla Blomcreutz, som satt vid fönstret, observerade en rikt blommande ros, som han till de andras förvåning plundrade på alla sina blommor.

Åter hördes en trumhvirfvel och in i stora gillessalen marscherade, klädd i en vid mantel, med en gyllene ring om hufvudet, Walhalla förbundets „styrande och befallande drott", Jan Anders Jägerhorn. Han gick mellan borden värdigt och långsamt. Efter honom följde en „tornérmarskalk", hvardera i röda och gula skärp öfver axeln.

Åter hördes en trumhvirfvel och in trädde i salen kommenderierna i den ordning deras märken på borden angaf. När alla intagit sina platser, reste sig drotten, hvarvid bröderna enstämmigt ropade: — Hell Walhallas styrande bröder och drott. Drotten bugade sig nu mot väster, mot öster och mot norr och sade: — Jag bugar mig för allt Finland och hälsar dess klara, dess skinande och dess klart skinande riddersmän och Walhalla bröder välkomna till denna förbundets tjuguåttonde offerdag och anmäler, att till mig framförts genom tornérmarskalken, att följande kämpar söka sig till Walhallas salar, för att taga del i den ärorika striden: Gustave François Glansenstjerna, Karl Erik Blomcreutz, Gustaf Blomcreutz, Per Ulrik Rehnstjerna och Wilhelm Gardemeister. Hvilka af Eder vilja vara Gustave François' faddrar, svara för honom i lif och död?

Nu reste sig tvänne förbundsbröder och svarade „Thor“ och „Waulunder“.

— Gustave François har jure patriæ rätt till inträde i kommenderiet „Två silfverarmar, hell den.

— Hell den, ropa bröderna.

— Hvad säger kommenderiets marsk?

— Vare han välkommen, svaras från „Två silfverarmars“ märke, och fyra karelska dragoner resa sig bugande.

— Tornérmarskalken har ordet.

Nu reser sig denne och säger: — Gustave François Glansenstjerna är född i adelig börd på fädernet, hans moder är Antoinette Mirolle, en fransyska. Han, hvars namn icke här får nämnas, dref med grymhet fader och moder från hofvet och störtade dem i elände. Sonen är nu intagen som kornett vid Nylands dragoner, en i hög grad kunnig och för förbundet nyttig man. Vår styrande och befallande drott har genom fäderneslandets fader, den store och berömlige på Sesta, som vi alla vörda, inhämtat att Gustave François, så snart han erhållit sin fullmakt, skall med viktiga uppdrag sändas af honom, som här ej får nämnas, till Paris. Gustave François skulle då kunna till de stora filosoferna, mänsklighetens upplysare och välgörare Raynal och Marmontel,

framföra den tacksägelseskrifvelse, som Walhallabröderna redan för längesedan beslutit uppsätta och till dem öfversända.

— Hell dem, hell honom, ropa bröderna ifrigt, vare han välkommen!

Den styrande och befallande reste sig nu och sade: — Sedan förbundet nu efter konstitutionen upptagit Gustave François Glansenstjerna som medlem, befaller jag att han bland bröderna skall kallas „Balder den fagre", detta för hans milda sinnes skull och för den skönhet försynen begåfvat honom med.

— Hell, Balder den fagre! ropas nu från alla håll. Faddrarna, Starke Thor och Waulunder, stiga nu upp, gå ut i rummet invid, där recipienterna vänta och leda den i hvit mantel klädda Gustave François in. Gustave François bugar sig för bröderna. Hans vackra anlete, belyst af de fladdrande vaxljusen, hans hvita dräkt, hans nobla hållning väcka brödernas sympati. Nu reser sig „Riddaren och Walltander" och uppläser följande verser:

Du ärelystnad, du som söker
Till ärans spets dig svinga opp,
Som uppå lyckans altar röker,
Men dåras af ett svekfullt hopp,
Som titlar, tjänst och heder köper

Och djärft framom förtjänsten löper,
Kom hit, och krök din stolta rygg,
Inunder dessa låga sparrar,
Där man begabbar lyckans narrar,
Där sanna äran lefver trygg.

Du lustans slaf, som nedrigt sölar
Den bild du af en mänska bär,
Hvad låga nöjens djupa gölar,
Hvad olycksaliga begär!
I känslan grof, i smaken läcker,
Du hälsan tär och lifvet stäcker,
Kom skynda hit, så får du se
Att måttlighet är kroppens trefnad
Och en åt dygden hälgad lefnad
Kan själen rena nöjen ge.

I sju verser, som sammanställde sju dygder och sju laster, fick novisen nu höra de förra tadlas skarpt, de senare berömmas. Medan denna dikt deklamerades, började Gustave François att närmare tänka på det steg han nu höll på att taga. Verserna surrade förbi hans öron, han hörde den enformiga meterklangen, hörde rimsluten, ordens fallande och stigande, men han förstod intet. Han tänkte på det, som sen skulle komma. Och tankarna kommo och gingo inom honom. Månne det var så rätt af honom, detta steg han nu tagit? Himlen vete hvad allt han nu skulle förbinda sig till! Å andra sidan, något värre än hvad alla de andra lofvat, kunde det ju i alla

fall icke blifva. Så var det ju sist och slutligen bara Jan Anders, som satt där i purpurkåpan med det gyllne bandet, Jan Anders, som han kände så väl, men att Robert Montgomerie, den sköna Robert, kvinnornas skräck, skulle vara med, hvem hade trott det! De se fruktansvärdt allvarliga ut i alla fall. Hvad i herrans namn skall allt detta betyda? Oro, nyfikenhet, en viss stolthet att få vara med om dessa hemlighetsfulla förhandlingar, rädsla att bära sig tafatt åt, allt stormade upp och ned, fram och tillbaka i hans upphetsade hjärna. — Om min mor visste af detta, skulle hon röra upp himmel och jord för att förhindra det. — Denna tanke slog ned som en blixt i hans själ, han skulle aldrig våga berätta för henne, hvad han nu gjorde.

I detsamma tog den surrande versen slut, för ett ögonblick var det så tyst i rummet, att man hörde huru en broms, som brummande flög upp mot taket, gång på gång slog mot brädpanelen.

— Balder den fagre, säger den styrande och befallande drottens djupa bas. Nämn mig tre ting, som äro dig heligare än allt annat.

Efter mycken tvekan säger Gustave François: min fader, min mor, nu blef han förlägen, rodnar starkt och ser ned på golfvet.

Den styrande och befallande säger allvarligt: — Hennes namn behöfver icke nämnas. Det rycker i Robert Montgomeries vackra Mefisto-anlete, och leende ser han på den unge mannen.

— Nåväl, svär mig vid dessa trenne ting att aldrig uppge, hvad du här förnimmer. Och den befallande och styrande brodern läser upp för honom ett edsformulär, som Gustave François eftersäger, och i hvilket han förbinder sig till de mest otroliga saker, att aldrig, vare sig åt konung, ständer, domare, far eller mor, under hvad förhållanden det vara må, yppa det som han här ser och förnimmer, äfven om han hotas med död och tortyr. När denna ed var aflagd, reste sig alla hälsande honom med ett: Hell dig! Klara brodern Balder den fagre, var intagen i första graden, kommenderiet Två silfverarmar, af det politiska förbundet Walhalla, med tillsägelse att hos faddrarna dagen därpå lära sig hälsningsceremonin.

Nu leddes han ut af faddrarna, och de bägge bröderna Blomcreutz infördes och intogos med lika ceremonier under sina förbundsbrödra namn Yngve och Finn i andra kommenderiet Gyllne båten; deras titel blef Skinande bröder. Löjtnant Rehnstjerna blef Klart skinande broder i den högsta graden i kommenderiet Svarta björnen. Garde-

meister kunde icke tagas in, emedan det befanns att han icke var af adelig börd.

Medan ceremonin med alla dessa recipienter försiggick, lämnades Gustave François ensam i ett litet mörkt rum invid den stora salen, där han nyss recipierat. Denna halfva timme var väl den svåraste han i sitt lif hittills upplefvat. Han hade icke sett af världen mera än Kymmene dalen och Lovisa stad; hvad där inom denna omkrets tänktes och talades, det var hans värld. Af sitt lands politik visste han intet mera än hvad tvänne snabbt uppvuxna och oerhördt förbittrade partier, rojalister och patrioter, sade och sagt där borta i hans aflägsna hembygd i Sverges östligaste vrå. Ytterligheten i dessa partiers hat och deras moraliska förvildning väckte hans leda, skrämde honom, ty han var i de år då hjärtat helst sysslar med andra ting än politik, då själen genomströmmas af känslor, som intet ha med hatet att göra. Och nu, nu hade han tagit ett steg i det stora mörkret, det stora obekanta, ett steg som, det tyckte han sig känna, måste draga ödesdigra följder med sig. Gamle Ulfsparres ord till Jan Anders „om du förleder denna beskedliga ynglingen, min hjärtans gosse, till fronderier mot Gustaf, Sveriges kung, skall du svara inför Gud för den illgärningen“, runno honom i hågen.

Hvart ledde allt detta, hvad betydde allt detta? Och dock, sanningen att säga, Jan Anders hade ju icke förledt honom till något, hade icke skuffat på, drifvit honom dit, där han nu var. Han hade gjort som de andra, hans kamrater. Voro icke alla dessa hyggliga unga officerare, lilla Blomcreutz och alla de andra, klara bröder, Walhallas skinande män och dock, de hade ju dock alla gått krigsmanseden, trohetseden för konungen, kunde de så . . . . Och denna stora man, som hela Finlands ungdom förgudade, Sprengtporten, han visste ju af saken . . . . Om där för öfrigt var något farligt, något obehagligt, något ondt, hvarför grep icke regeringen, kungen in! Och den eleganta Montgomerie sedan och juristen Klick, de borde väl veta hvad saken gällde. Och konungen själf. Hans person sparades ju ej af alla dessa där inne, han hade ju full rätt, att när helst han ville göra slut på det hela. Å andra sidan, skymfad som denna konung var ingen. Och hvilka voro hans belackare! Sveriges första stånd, dess adel, medan de andra stodo lika segt, lika decideradt på hans sida. Hvad var han för en sfinx denna kung, hvarför hatades han så, hvarför älskades han så? Hvad var sanning och hvad osanning i allt det, som sades om honom? Hade denna konung, som det antydts, drifvit Gu-

stave François' far och mor i armod och nöd till årslånga umbäranden — omöjligt, ty just hans mor var nästan den enda af deras stånd som städse tog denna tyrann — som de kallade honom i — försvar — ja i det varmaste försvar. Om han blott nu kunnat tala vid henne; han hade bedt henne tala om det framfarna, det som varit förrän han kom till. Men ack, han kunde icke fråga henne i detta nu. Och dock, han var nästan viss om att hans mor, hans gamla vän Ulfsparre och hon, hans barndoms ljufva minne, Gabrielle, de skulle alla bestämdt ha afrådt honom från att ingå i detta förbund, där han nu var, där han aflagt en bindande ed, som, om han bröt den, skulle haft vanäran till följd — kamraterna skulle stöta ut honom; det hade de gjort med Armfelt som sedan sköt sig på Isnäs. Ju längre han tänkte sig in i saken desto svårare blef det för honom.

Men nu kommo hans faddrar och förde honom åter in jämte Blomcreutzarna och Rehnstjerna. Dem anvisades en plats framför den styrande och befallande, som höll för dem följande hälsningstal:

— Klara, skinande och klart skinande bröder. Jag hälsar Eder välkomna i Walhallaförbundets namn. Välkomna till det stora arbete, som väntar Eder! Du Balder den fagra, du känner denna

vapensköld, och han visade för honom kommenderiets märke. Två armar, vända mot hvarann i kamp om en hertiglig krona. Den ena armen är den svenska riddarens, den kännes på rustning och svärd; den andra är den ryska bojarens, den kännes på pansar och sabel. Kronan är Karelens gyllene hertigkrona. Det vapnet är nu ditt, men det skall af dig ändras. De två armarna skola, utgående ur kronan, vändas utåt, strida utåt. Karelen, Finlands gyllne krona, skall blifva fritt och själfständigt. Ingen skall strida om det, själf skall du strida för det.

I Yngve och Finn. I kännen detta vapen, det är Nylands gyllene båt, ställd mellan tvänne häftigt rinnande strömmar. Den ena strömmen rinner upp i Sverige, den andra i Ryssland. Vapnet är Ert, men själfva skolen I ändra det. Ställ strömmarna tätt invid hvarandra, och där är ett haf. Fritt skall Eder båt flyta på det fria haf, fritt från Uleå till Systerbäck.

Du, broder Ragnar, du känner denna vapensköld, en björn ställd öfver tvänne fält, ett af guld och ett af stål. Det är den finska björnen, som drifves än öfver Sveriges än öfver Rysslands gränser. Det vapnet är ditt, men själf skall du ändra det. Fritt skall den svarta finska björnen gå i ett land, hans eget gyllene land. Det blir,

klart skinande broder Ragnar, din lefnads stora nya mål.

Nu veten I målet, medlen heta ståndaktighet, fasthet, renhet i seder, allvar i arbetet. — Axios-Axios-Axios!

Han drog sin huggare, slog med dess flatsida tre slag i bordet, ett kraftigt hell tonade genom salen. Nu öppnades dörren bakom honom, en tunna öl bars in, krusen fylldes, piporna tändes. Valhallabröderna stego upp, kommenderierna blandades samman, alla helsade på de nykomna, främst på Balder den fagre. Faddrarna togo genast ihop med att lära honom de hemliga tecken, på hvilka bröderna kände igen hvarandra, visste till hvilken grad och till hvilket kommenderi de hörde.

Och så tog det politiska kannstöpandet vid på allvar. Det första meddelandet gjordes af öfverstlöjtnant Klick, som skälfvande på stämman, så upprörd var han, gaf förbundet den otroliga underrättelsen, att konungen ämnade förklara krig mot Ryssland. Orden slogo ned som en bomb i sällskapet, och, när denna bomb sprang, följde en allmän tystnad. Man såg på Klick, på hvarandra, man var osäker om man rätt förstått eller hört orden.

Montgomerie, som stod med hatten i handen

vid dörren på väg att gå ut bröt tystnaden med ett stolt och hånfullt, „det skulle han våga bara“, så gick han ut och stängde dörren igen med sådan kraft, att rutorna skallrade i huset.

Det blef signalen till en oerhörd storm af skymford, hotelser och förbannelser. Sablar och huggare drogos. Starka näfvar slogo i bordet. Larmet blef bedöfvande. — Vi följa honom ej, den falskaste, den opålitligaste bland människor. — Jag lägger in om afsked. — Vi tvinga honom. — Ständerna, ständerna . . . . . .

Klick stod blek och lugn i tumultet och följde uppmärksamt med huru ungdomens vrede gick öfver till raseri. Plötsligt slog han sabeln i bordet, så krusen klirrade.

— Silençe, mina herrar!

Det blef tyst med ens.

— I ropen på ständerna. I hans egen utmärkta författning af 1772 har han i tydliga ord afsagt sig rätten att begynna krig. Nu bryter han sin ed. Hvad sägen I om det?

Oväsendet började åter, nu ursinnigare än förut.

— Han trampar alla lagar under fötterna. Nedrigt, skändligt!

Åter gjorde Klick ett tecken, att han ville tala.

— Viljen I manliga fatta det beslut, att kriget skall afstyras?

— Ja, skreko alla.

— Nåväl. I veten att jag, innan jag blef officer, var jurist i Åbo hofrätt. Vi skola hålla oss på lagens grund. Strängt på lagens grund. Vi skola frälsa landet och på samma gång arbeta på Finlands själfständighet. Vi samlas här i öfvermorgon på sedvanlig tid. Främst I, mina herrar, som i dag vunnit inträde.

— Ja, svara alla, vi komma.

Nu nickar Klick åt Jan Anders. — Det är tid för oss att gå, Sprengtporten väntar, säger han hviskande, tag du handlingarna med dig, och han går ut. — Jag kommer genast efter, säger Jan Anders.

Ordensbröderna voro kända för sitt ordentliga lif, sin nykterhet, sina rena seder, de berusade sig icke hvarken af öl eller vin men af ord. Och där sades nu mycket, som tålt vid att tänkas på tvänne gånger, innan det uttalades. Jägerhorns flammande vältalighet hade drifvit deras politiska lidelser till sin spets. Valhallaförbundet var den ässja, där nya glödande ideer hettades upp, det städ där de smiddes, formades till bestämda postulat. Det sjöd, det gnistrade, det flammade, mycket material förbrukades i denna smidja, många

järn brändes. Af det som smidts och svetsats samman var mycket vanskapligt, en del hade i andra händer än Sprengtportens kunnat blifva hela landet till gagn och välsignelse, det verkligt goda, det nyttiga, det beståndande var minimalt, och i den form det fick blef till och med detta ett farligt vapen, som kunde såra åt två håll äfven i skickliga händer. Den stoltaste tanke som formats i detta förbund — själfständighetsidén — blef här ett brott, ett trohetsbrott mot den konung som medlemmarna — militär och adel — främst varit skyldiga att förvara.

Förbundets driffjäder hade att börja med varit personlig ärelystnad, måhända med ett undantag för den dunkla drömmaren Jan Anders Jägerhorn. Men snart nog blef detta förbund ett hem för alla politiska lidelser. Partihatet från mössornas och hattarnas tid glödde ännu under det hela. Hvad den enskilde icke vågade säga ut, alla de hämndplaner han rufvade på, gömdes väl i de halft och helt sekreta förbundens och sällskapernas förhandlingar. Här fick hatet näring, hotet styrka, hämnden kraft. Och när 1786 års riksdag med sina otroligt uppdrifna lidelser, sina partistrider, som gått öfver till en förbittrad ståndskamp, ännu mera blåste på den gamla glöden, då var Valhalla förbundets storhetstid inne. Det samlade inom sig

spillrorna af det gamla hattpartiet, adelspartiet, det tänkte blott på hämnd äfven om fäderneslandet, mera än den hatade konungamakten fick lida däraf. Det leddes skenbart af Jägerhorn, men han var blott ett redskap i en skickligare, en mera hänsynslös och samvetslös politikers hand. Jägerhorn hade antagligen nöjt sig med den makt han hade öfver upprörda ynglingasinnen, nöjt sig med att lyssna till vackra politiska tal, att för ungdomen visa djupa perspektiv in i framtiden, nöjt sig med att känna stundens, momentets tjusning, men han drefs af en starkare ande, och den stund kom, då icke han ledde saken, men den ledde honom. Tanken, idén hade vuxit honom öfver hufvudet.

Nu vände sig Jan Anders till förbundsbröderna och ropade öfver stimmet: — Jag anbefaller Eder den återhållsamhet i dryckjom, som är det ädlas kämpar värdig och den tystnad som klär den mognade mannen. Kallad till andra värf måste jag lämna Eder nu. Vi träffas i öfvermorgon.

— Hell den styrande och befallande drotten, ropas det, när Jan Anders går ut.

Nu talar Rehnstjerna vid Blomcreutzarna, en af dem kommer till Gustave François och föreslår, att Euterpe förbundet går ut i den vackra

sommarnatten för att se, hvar flickorna Gardemeister bo. Det är Gustave François genast med om. Oförmärkta af det öfriga sällskapet gå de i det inre rummet, där Blomcreutz gömt sina rosor, och så smyga de sig sakta ut på gatan. Juninatten står hög, ljus och härlig öfver staden. Rosiga skyar i öster tala ännu om huru solen gick ned, medan smala strimmor af guld i väster båda, att morgonen randas. Mellan de mörka husen glittrar hamnens vatten. I tvänne blanka gröna pilträd vid landshöfdingsembetets port kvittra redan några nyssvakna sparfvar. I fjärran höras steg af en vandrare.

— Hvar bo våra sköna, frågar lilla Blomcreutz.

— I „världens ända", så kalla vi Sandviken, svarar Rehnstjerna.

Och våra vänner gå ett stycke ned för Långgatan och vika så af till vänster till Nyagatan som följer Gloets strand åt. De följa den i sydlig riktning ned till Gloets brygga, icke långt från Esbo tull, stiga i en rankig eka och staka sig stående i den öfver vikens vatten. Tusental vattenspindlar fly för dem, stim af små fisk slå vågor i vattenbrynet. Ett andpar, som valt sitt hem i vikens säf och vass, flyr med sträckta halsar på tunga vingar. Nu komma de till vikens motsatta strand.

Det visar sig mycket svårt att här finna en landningsplats, som bär sin man. Omsider finna de rätt på en stig upptrampad af bygdens kor, och nu befinna de sig i stadshagen eller kalfhagen, som den kallas på skämt. De gå genom det vårgröna gräset under lärkornas sång. Lilla Blomcreutz plockar ett fång af liljor. Vid kovallarens hydda, — han kallas på skämt pastor, hans bostad kapellet — gå de ut ur hagen och vandra upp för en låg sandås, bevuxen med klibbal och småbjörk, och komma nu till stadens nya begrafningsplats; de följa den eländiga vägen, som går längs dess stengärde, passera en illa uthuggen tallskog och på andra sidan af skogen se de åter hafvet. Det är Sandviken. Ännu ett stycke, och i lä för ett brant berg se de en liten trädgård, bevuxen af rika stickelbärs- och vinbärsbuskar. Inne i trädgården ligger fru Geddas lilla hvitrappade hus.

Våra unga celadoner sätta sig ned på en af strandens stenar. Medan man talar om dagens och nattens händelser, vrider Rehnstjerna samman en krans af de blommor lilla Blomcreutz nyss plockat.

— Den kransen skola vi hänga upp på flickornas dörr, säger den äldre Blomcreutz.

— Ja, med verser, som Gustave François skall skrifva.

— Ja, hvem har papper?

— Kartritare ha alltid papper, och Rehnstjerna rifver ut ett blad ur sin plånbok.

— Här har du, Gustave François. — Denne skrattar. — Ve mig, skall jag åter varda poët för andras käraste, medan jag suckar för min egen tillbedda, af mig osedd i snart trenne år. — Och han skref följande strofer:

Till Euterpe och Erato.

Damon fann dessa rosorna,
Lysander skref dessa glosorna,
Alexis är den som kransen gjort,
Atis den hängt på Er tempelport.

Sakta gingo de till tempelporten, en bräcklig grind, hängde upp kransen på klinkan och fäste versen vid den. Så vände de åter på en sydligare väg mot staden genom skogen talande om vänskapen och kärleken.

När de kommo ut ur skogen, sågo de från Kasaberget Helsingfors framför sig som en mörk indigoblå silhuett i morgonens guldgula ljus. En lätt dimma ur Gloviken steg sakta uppåt och höjde i sitt lätta mjölkhvita dunkel dess stränder och de vid stranden närmast belägna kojorna.

— Se, så stor och vacker staden är från denna point de vue.

— Ja, säger Gustave François naivt, det är den största stad jag någonsin sett. Men låt oss skynda till tavernen, jag har i morgon mycket att göra än och många besök.

— Se, huru fönstren stråla i Sveaborg som gyllne smycken i hafvets famn. Vi träffas på silfverbröllopet i Stansvik alla, alla. Och de unga männen skyndade sig till sitt enkla hem i tavernen Hamburg.

V.

„Gubben Mannerskantz, född Kellander", som de högadliga officerarne, till hans stora förargelse plägade säga, lät i sedvanlig tid, det vill säga klockan half åtta på morgonen, ro sig från Talludden vid Stansviken, där hans familj bodde om somrarna, till Sveaborg, där han var kommendant. Redan klockan sex hade han besökt de sina, sett om åkrar och ängar, och nu var han jämte sin dotter redan på återvägen. Sedan 1785, då han blef t. f. kommendant, hade han icke med undantag af dessa två morgontimmar, dem han sommaren om egnade sitt och de sina, lämnat den fästning, svars byggande han så väl slutfört och hvars nycklar han nu förvarade. Han var ingen stram uniformsherre, utan en „scientifique officer", skicklig i fortifikation och skeppsbyggnads-

konst, och som sådan hade han förvärfvat sig sin adliga krona.

Hans båt hette som hans hustru „Ulla Liisa Taube", och var på alla tänkbara ställen prydd med Mannerskantzska vapnet, en röd borg mot guldgrund. Detta vapen var gubbens svaghet, hela familjens för öfrigt. Det fanns snidadt och broderadt på allt som kunde snidas och broderas i hemmet. Nils Kellander hade lidit af de adliga officerarnes öfvermod till den grad, hade af det aristokratiska hattpartiet behandlats så illa, af familjen Taube på Degerö, där han fann sin hustru, så länge setts öfver axeln, att han, när han själf blef införd i den gyllene boken på riddarhuset i Stockholm, beslöt att för hela världen visa, att också hans blod blånat på gamla dagar.

I dag följdes kommendanten af sin dotter Sofie, som måste in till fästningen för de mångahanda tillrustningar föräldrarnas silfverbröllopsfest på Stansviken drog med sig.

Morgonen var ljuf och vacker. Ett lätt regn hade fem-tiden tvagit naturen ren, nu gaf en frisk bris lif åt det hela. Strandalarnas blad glänste i morgonljuset, vågorna glittrade, skummet stod som silfverstänk kring båtens bog, måsarna flögo på starka vingar kring skär och holmar, och från fästningens docka och hamn hördes stundom dofva

sprängskott och det muntra sorlet af det ifriga arbete, som allt ännu pågick i nordens Gibraltar. Båten lade till vid en kaj, ofvan hvilken man på muren läste inhugget i graniten „Thunbergsdam ur Afgrunden upprest af Dahl- och Östgötha-Infanteri Regemente“. Mannerskantz med dotter steg upp. Den förre gick, helsad af soldater, som skyldrade stramt, direkte till vakten.

— Har något händt?

— Gud bevare öfversten, allt är som sig bör. Nyss har en kunglig kurir insläppts i fästningen.

— Hvad säger du, en kunglig kurir. — Kom Sofie, och Nils Mannerskantz gick med snabba steg uppför Vargöns branta stränder till kommendantexpeditionen.

Riktigt, kuriren stod där och väntade. Mannerskantz tog brefvet, bröt det hastigt; det var från general Toll och innehöll i korta, kategoriska meningar, följande meddelanden: Att krig tillföljd af Rysslands rustningar ovillkorligen var att emotse inom kort, att Mannerskantz ägde att hålla fästningen fullt beredd, anskaffa rum för Hans Majestät, som snart själf skulle komma till Finland, att öfverstekammarjunkaren baron Gustaf Mauritz Armfelt, skulle komma för att i sistnämnda afseende stå honom bi. Sist och slutligen anmodades

han att ändtligen sända kornett Glansenstjerna med de begärda kartorna till Stockholm.

Mannerskantz som både af chefen för arméns flotta Anckarsvärd och general en chef Posse redan tidigare i obestämda ordalag underrättats om samma sak, blef i alla fall mycket illa berörd af budet. Först hade han trott och hoppats, att kriget dock till slut skulle undvikas, vidare hade han lagt en stor del af ritsalarna, modellrummen och skolsalarna, där undervisning meddelades i fortifikation och skeppskonstruktion, under remont, just de rum konungen plägade bo i. Dessutom voro flere officerare och en del af manskapet permitterade. Och ehuru starkt rojalistiskt sinnad och personligen fäst vid konungen, kunde han dock icke gilla det steg denne hade tagit.

Sinnande såg han ut öfver skanslandet och öfver hafvet. Hvad skulle han väl göra till först af alla de många göromål, som nu trängde sig på honom?

— Skall inte pappa komma och äta sin frukost, frågar en klar stämma, från öfversta planet af vindeltrappan, som ledde till kommendantens rum.

— Du har rätt, min flicka, det är det första jag bör göra.

— Henrik Trolle, gamle vän, och du Brakel, låt

trummorna gå, alla, hören I, alla, jag måste tala vid alla officerare. Trolle, som höll på att granska ritningen till en hämeenmaa, sköt upp glasögonen, såg bestört på Mannerskantz och sade förvånad:

— Hvad står på nu.

— Fan är lös!

— Är det kriget?

— Du sade det, och Mannerskantz gick långsamt uppför vindeltrappan som ledde till kommendantbostaden.

Han steg in i sin matsal, engång i tiden den store Augustin Ehrensvärds biblioteksrum. Det var ett stort, lågt, soligt rum med hvitt rappadt tak och olivgröna väggar, ett ornament af svärd och sköldar löpte längs frisen. På gyllene konsoler stodo små byster i brons af romerska och grekiska filosofer. Mellan dem hängde tvänne förgyllda ramar, inom hvilka tänkespråk voro skrifna. Ett vackert möblement i hvitt och guld med citrongult damasceradt öfverdrag var regelbundet ordnadt kring väggarna i rummet. Midt på golfvet stod ett långt bord dukadt för två personer. Rummet var med sin smakfulla utstyrsel och sina rikt blommande guldlackor, som i tiotal exemplar stodo längs fönstren och spridde sin doft, på samma gång förnämt och förtroligt inbjudande. En fån-

gen siska i en bur, byggd som ett romerskt rundtempel, fyllde det vackra rummet med sitt svaga, melodiska kvitter.

När kommendanten trädde in, gick fröken Sofie ifrigt emot honom. — Det var då för väl att kära far kom, maten väntar, och dessutom har jag fått bref.

— Du också!

— Ett mycket viktigt bref.

— Också ditt!

— Har kära far också fått ett viktigt bref då?

— Visserligen.

— Men sitt nu kära far och ät.

Kommendanten satte sig förströdt och började sin frukost. — Ja det är Anne Catherine och Beate Louise, som skrifva ett riktigt jämrens bref. De hade kommit med fyra officerare i en jakt från Lovisa, och nu är fru Gedda, deras anförvandt, så ond, så ond för den sakens skull. Hon har hårdragit dem och stängt dem in i en garderobe; är det icke förskräckligt.

— Visserligen.

— Och förbjudit dem att komma på vårt silfverbröllop, och då skulle vi blifva utan deras sång. Borde jag icke fara dit och tala med fru Gedda, och kunde icke . . . .

— Visserligen.

— Och så be de, att vi skola bjuda de fyra officerarna, Rehnstjerna, Blomcreutzarna och en Glansenstjerna.

Nu vaknade kommendanten upp ur sina tankar, han hade icke hört ett ord af detta tal.

— Glansenstjerna. Ja visst, ja. Hvar tusan får jag tag i den karlen. Han nämndes ju också i Trolles bref. Jag har väntat honom förgäfves mera är en vecka . . . .

— Flickorna Gardemeister veta nog, hvar han är.

En dånande trumhvirfvel hördes nu där ute, en skarp signal faller in och längre bort en annan. Som galande tuppar i morgonväkten locka signalisterna den ena den andra. Det höres fanfarer från stora och lilla Svartö, från Vargö, från Långören, trummorna dåna, man hör kommandorop, skrik och tramp. Det myllrar af soldater, Sveaborg är som en myrstack, i hvilken man kastat en kvist. Trumman surrar och spinner; det är krigets vilddjur som vaknar, det reser sin borst, tusental bajonetter; det spinner och surrar som katten. Nu stundar fejdtider, blodstider, efter en odräglig fred på mera än fyratio år. Vilddjuret reser sig till språng. — Men hvad i Herrans namn vill detta säga, och Sofie springer till fönstret.

— Hvad det betyder, jo att Sveriges konung

rustar till en krigsdans, där han kan dansa kronan från sitt hufvud.

Sofie ser bestört upp till sin far, hon ämnar fråga honom om en sak, då en soldat anmäler herr Gustaf Glansenstjerna.

— Nå ändtligen, det var då ej för snart, och öfversten skjuter undan stolen.

— Kalla in honom genast.

In träder Gustave François, bugar sig elegant och lämnar tigande konungens bref.

— Jag känner det, jag har en kopia däraf. Hvar äro Edra handlingar.

— Här, men där saknas tyvärr en, ett intyg af öfverste Nordencreutz. Jag har sökt honom i Abborfors, Lovisa, i Helsingfors, nu hör jag till min ledsnad att han rest bort till Mälkilä.

— Nåväl, min unge herre. Jag lyder som en officer, punktligt. Er fullmakt och Edra pengar kan jag icke ge Er. Men dess bättre, Ni kan träffa öfverste Nordencreutz hos mig i morgon på Stansvik, dit Ni nu är inbjuden på middag med dans.

Gustave François bugade sig djupt.

— Och nu min unga herre, var god och följ med; och öfversten förde honom till en af de tvänne taflorna — läs högt och tydligt denna inskrift och

prägla den i Edert minne. Gustave François läste i prydliga latinska versaler, målade i guld:

Glöm aldrig att du och fäderneslandet
Äro oskiljaktige,
Att du aldrig kan vara lycklig
Utan att fäderneslandet är lyckligt,
Men att fäderneslandet väl kan vara lyckligt
Utan dig.
Gör dig därför värdig att ta del af
Fäderneslandets lycka.
Älska din öfverhet,
Han är i Guds ställe satt att göra menigheten
Lycklig.

— Min unga herre, för fyratio år se'n satt min oförgätlige lärare, den store Augustin Ehrensvärd, här i detta rum, vid detta bord; han lärde sin son Karl August, som dess värre icke går i sin store faders fotspår att teckna alfabetet. Medan den lille skref sitt A B C, har Augustin Ehrensvärd på samma papper skrifvit dessa ord, som Ni nu läser här i guld och hvilka borde ristas i hvarje svensk officers hjärta.

— Sofie, och han presenterade sin dotter för Gustave François. — Sofie, gå in i mitt rum, där finnas några bref till unga herr Glansenstjerna.

Sofie helsade sirligt och gick.

— Tillåt mig att i dag gifva er ett råd, min unga herre, i morgon, om ni då är kornett, blir detta råd en befallning. Han rätade upp sig och

såg på den unga mannen med skarpa, nästan hotfulla blickar. — Låt bli allt umgänge med den fördömde förledaren Jan Anders Jägerhorn och allt hans anhang, ty trolöshet bär sitt straff, den enskildes olycka, arméns förnedring och fäderneslandets fall. Kommer detta straff icke i år, så kommer det i morgon, ja om hundra år, men komma skall det. Har ni förstått mig?

Det tycktes Gustave François, som om den gamle sett igenom honom, sett allt, sett att han svurit en ed så bindande, så tung, att han i dag icke förstod, huru han kunnat göra det. Från denna pinande förlägenhet, som hotade att blifva komprometterande för honom, räddades han af fröken Sofie, som kom in och lämnade honom tvänne bref, dem han bugande, blek och tankspridd stack i sin barmficka, utan att se på adressen.

— Således till i morgon min unga herre, i morgon min herr kornett. Föröfrigt, ni får troligen göra Er beredd att resa till Stockholm med detsamma ni fått Er fullmakt. Gör Er unifom i ordning, ja, ja förstå mig rätt, ifall ni är säker på Nordencreutz' intyg, ty eljes spiller ni Ert guld på det, som sedan blir värdelöst för Er.

— Kurir från konungen! ropas det därute, kurir från konungen! hördes det från trappan, kurir från konungen, i vestibulen. Soldaten stiger bråd-

skande in. — En kurir från konungen, herr öfverste! Kuriren föres in, Gustave François bugar sig djupt och går.

Gustave François kom ut från kommendantens rum, som han själf sade „ramlande på hufvudet“. Bjudning till dans, resa till Stockholm, konungens kurirer, Valhalla förbundet, Ehrensvärds tänkespråk, och brefven — allt surrande om i hans unga hufvud, satte skräck, stolthet, hopp, glädje och fruktan i rörelse inom honom. Och där ute larmade trummorna, ljödo fanfarerna, där ute kände han sig så oerhördt civil, att han icke visste, hvar han skulle gömma sig. Han skyndade sig till närmaste port, men fick ett barskt: — Icke här, gå till kungsporten. Hvar den var, hade han ingen aning om. Vände han sig till någon soldat eller officer med en höflig förfrågan, fick han ett brådskande: — Har ej tid. Vandrande snart sagdt på måfå, kom han oväntadt till den graf där Augustin Ehrensvärd hvilar „omgifven af sina verk“, han besåg detta vackra konstverk med rörelse, läste konungens inskription „ett snille som kunnat, ett hjärta som velat gagna fäderneslandet“, och satte sig, rörd vid minnet af denne ädla man, på trappstegen till hans grafvård, i skuggan af den vackra tårpil, som konungen här engång låtit plantera — denna konung, som efter hvad illviljan påstod, stör-

tat hans far och mor i elände, som han, visserligen under småfolkets protester, hört smädas af snart sagdt hela adeln, på gamle Ulfsparre och några andra när. Var han då verkligen denna dåliga människa, som belackarena, smädarena velat göra honom till. I ett fall kunde han kontrollera dessa uppgifter, detta skvaller, det var i frågan om hans mor. Det var icke sant, att konungen störtat hans familj, då skulle icke hans mor ha skrifvit till honom, talat om honom, som hon gjort det. Tänk om mycket af allt det onda, alla dessa lömska smädelser vore osanning. Huru tanklöst af honom i alla fall, att af undseende för denna ryska general Sprengtporten, ha gått in i Valhalla förbundet. Han hade till denna dag varit en adelsman från landet, som tänkt på sitt lilla landtbruk, sitt fiske, sin jagt, som låtit all politik, än mera de politiska intrigerna draga som sommarvinden förbi sig, men nu var allt förändradt, han var ett hjul, låt vara det minsta, i ett maskineri, icke en fri människa. Från och med i går var han plötsligt inkastad i intrigernas malström, den kunde krossa honom, om han ej var försiktig — och kunde han mera vara försiktig — nej, ty han hade aflagt en ed till Valhalla förbundet, som, om Mannerskantz fick del af den, skulle störta honom i olycka. Han betogs af ångest, af rädsla för lif-

vet. Hvilken möda, hvilket arbete, hvilka försakelser hade det icke kostat honom och hans familj att få denna officersfullmakt. Och hvad allt innebar den för honom, den var en fullmakt för lifvets lycka, med den kunde han omsider säga Gabrielle — det som han sagt många gånger, både med ord och i bref, att lifvet utan henne var honom själlöst, unket, utan värde, utan höjder och djup. Hvad skulle han nu taga sig till? Gå till Jan Anders eller kommendanten, säga allt åt hvardera, taga tillbaka sina ord, sin ed . . . nej, icke det, men icke det andra heller.

Han satt väl en timme på grafven i tysta grubblerier, utan att komma till något resultat. Trött på sin egen obeslutsamhet, steg han upp, såg omkring sig, och då ingen fanns i närheten kysste han hastigt den af Sergel modellerade bronsskölden på grafvården och sade halfhögt: — Icke ens du store, som hvilar här under den minnesvård din konung rest dig, slapp världens arghet och intriger. Milda försyn stå mig bi i min chagrin och svåra inquietude. Han steg ned från monumentet och gick ned till kungsporten.

Här ställde han sig på den stora granittrappan, som leder direkt från hafvet upp till fästningen Sveaborg, beundrade den monumentala entrén, och läste de två inskrifterna på hvar sin

sida om denna ståtliga port: „Sveaborg, som rörer hafvet på den ena sidan och stranden på den andra, gjer Den kloke Herraväldet öfver både haf och land“ samt „Ifrån Ödemarken äro dessa Vargskärs holmar ombyte till ett Sveaborg. Eftervärld stå här på egen botten och lita icke på främmande hjelp“. „Lita icke på främmande hjälp“, men det var just detta som Valhalla männen gjorde, de litade på främmande hjälp. Och hvems! Nej, det blef olidligt att ständigt rufva på denna sak. Han måste tala vid de andra.

Nu tilltalades han af en ung dam, det var fröken Sofie Mannerskantz, som frågade, om han ville följa i hennes båt till staden. Tacksam för anbudet, steg han i båten, Ulla-Liisa, rodd af några finskatalande artillerister. Till Gustave François' stora glädje rörde sig samtalet under hela färden blott om flickorna Gardemeisters olycka, fru Geddas hårdhet och andra lika viktiga saker. Sofie var så upptagen af tillrustningarna till föräldrarnas silfverbröllopsfest, att allt annat i jämnbredd därmed var betydelselöst.

Vid lilla handelsbryggan lade båten bi. På bryggan vimlade det af skeppare, brobesökare, sjömän och soldater, som alla ifrigt diskuterade frågan, om man hade krig eller ej. Bland dessa var en drucken artillerist, som, nu då han såg sina

kamrater i Sofies båt ovillkorligen ville gå ned till båten för att fara till Sveaborg. Han trängde på så att Gustave François, som hjälpte fröken Sofie upp från båten, ovarsamt trycktes mot en pollare. Men vig och stark som han var, gjorde han sig med ett grepp fri från karlen, kastande denne i båten. I detsamma fastnade hans rock i en grof spik i pollaren och han fick en gapande refva i rockens ärm. Fröken Sofie erbjöd sig att afhjälpa skadan, men det ville han ej. Han tackade förbindigt, kysste fröken på handen och gick i ett eländigt humör till Hamburgs tavern. Denna lilla motgång kunde vara rent ödesdiger för honom. Nu vore goda råd dyra. Han satt uppe i sitt och Rehnstjernas lilla rum och hörde värden nere i tavernlokalen hosta och draga tungt efter andan, dessemellan talade han lågmäldt med någon, hvem kunde den andra vara. Gustave François lyssnade, det var Jägerhorn. — Nå, äntligen säger han för sig själf och går ned för trappan till tavernen och kallade på Jan Anders. Nu satte de sig uppe i ett hörn, vid ett af fönstren i stora gillessalen, och Jägerhorn, som såg hans defekta dräkt, frågade honom, hvad som händt.

— Kan jag tala fullt öppet till dig, som med min vän?

— När sällheten värdigas nedstiga och be-

söka de dödliga, så väljer han en väns bröst, säger Jan Anders. Huru många skatter äger man, ej i en enda vän. Kroppen behöfver rörelse för att kunna njuta, själen det vänskapsfulla umgänget för att kunna tänka. Om du ej äger en vän, för hvilken du kan öppna ditt hjärta, blifva dina tankar vanskapliga. I tystnad blifva de fängsliga, glömskan fördrifver dem från själen.

— Ack, käraste Jan Anders, att börja med gäller det icke så stora ting. Du ser denna refvan i min rock. Jag har 18 plåtar. Rummet är obetaldt. I morgon måste jag, hör du, måste jag, gå upp till Mannerskrantzens silfverbröllopsmiddag, ty där får jag tala med Nordencreutz, får intyget, får fullmakten och konungens penningar, att köpa mig uniform. Men huru skall jag i denna dräkt, den enda jag har, kunna infinna mig till kommendantens fest. Detta är nu mitt första bekymmer, sedan du gifvit mig ett godt råd i den saken, skola vi tala om annat, som måste förtros åt en väns bröst.

Jan Anders såg grundande utåt gatan. — Du måste skaffa dig en Nyländsk dragonuniform.

— Men käre, innan jag har fullmakten är det dock oförsynt. Om Nordencreutz inte kan, om han vägrade att gifva intyget .... Om ....

— Om, om han dog, ja! Nej! Hans Burmei-

ster, kom hit med bläck och penna, ropade Jan Anders. Nu skref han ut en skuldsedel på 200 daler och skref under papperet. — Hans Burmeister, gif denne unga officeren 200 daler, här är min borgen. I morgon betalar han Eder hela summan.

Men Hans Burmeister tog icke emot papperet. — När kapten Jägerhorn lofvar något, behöfvas inga papper. Pengarna fås genast. Och han gick efter pengarna och gaf dem utan vidare åt Gustave François.

— Och nu gå vi genast till skräddareembetets ålderman, till svärdsfejaren, pistolsmeden och hattmakaren, ingen tid är att förlora. Du måste i morgon vara i uniform, i den vackraste uniformen och prêt att resa till Stockholm. Stora tidender komma till oss från den staden.

De gingo genast ut och hos skräddarålder-mannen uppe vid Kyrkbrinken fingo de en uniform, som när den klipptes af och lades till, ändrades här och där, kunde blifva bra och färdig till i morgon bittida. Allt det andra skaffades på samma sätt, och nu skulle de skiljas, men Jägerhorn lofvade att till aftonen komma till tavernen.

På Kyrkotorget möttes de af en skrålande hop, som ropade: Lefve konungen, ned med ryssen! I spetsen för hopen gick en pipare, och efter den följde soldater, som skrålade en sång:

Kan en knekt försumma
Att i striden gå,
När en älskad trumma
Ropar käckt: gå på!

Bör en svensk förbida
Någon flickas hand,
Då han vägrar strida
För sitt fosterland?

Nej, för Sveriges ära
Och för Gustafs land
Vi vårt vapen bära,
Gå i stridens brand.

Knekt, du skall det minnas
Där man dig har ställt,
Pultroner icke finnas
På svenska ärans fält.

— Detta hafver den eländige poeten Leopold eller Kellgren gjort, säger Jägerhorn indignerad. Hvilken skam att se de vise sälja sitt beröm åt de mäktige på jorden. Hvarför skola då konungars hof vara dygdens och vishetens stötesten, när skola de stora skalderna lära sig känna, att alla de, som endast föda dem med barnsligheter och löjligheter, dåra och bedraga dem.

— Ned med adeln, ned med herrarna, skriker en gäll röst i gränden, och bullret och sången taga ny fart med hotelser mot konungens fiender och lefverop för konungen och hvarje soldat, som visar sig.

— Ah, säger Jan Anders. Och dessa sans-culotter, huru mycket få de för hvarje lefverop. Nej, jag gitter icke se dem. Och med det orubbligaste allvar började han att midt i trängseln, gående mot tavernen, i hänförda ordalag tala om huru en sann patriotism, byggd på sedlighet och religiositet, borde bland pöbeln utbredas. Han gjorde det så väl och med sådan värme, att Rehnstjerna och Blomcreutz, som, på väg att spisa middag, träffat på dem, tigande och förtjusta af hans tal följde med. Vid tavernens trappa skiljdes man åt, med löfte att träffas på aftonen, innan Jägerhorn skulle resa.

* * *

Gustave François satt med sina unga vänner inne i det rymliga rum de hade tagit tillsammans. I afton skulle de skiljas. Nu sutto de vid bordet under fönstret och väntade. Aftonsolen sände öfver de brutna tegel- och torftaken sina sneda strålar in i rummet. Från gatan, hamnen och gårköken hördes då och då skrän och rop blandade med sjömännens rundelido och hej lo, hej lo, med lefverop för konungen och hotelser mot adeln. Gustave François satt närmast fönstret och såg, huru fetknoppen glänste i torfven på grannens tak och huru dufvorna mätta och nöjda noppade och

putsade sig i starren, som växte närmast vindsfönstren. Mannerskantz' ord lekte honom beständigt i hågen: den enskildes olycka, arméns förnedring, fäderneslandets fall. Ack, om Jan Anders ville komma! Han var den ende, som kunde tala bort oron ur de ungas sinnen, låta dem se saker och ting i ett sammanhang, stort och klart. Han fann de helande, läkande orden. Hvad skulle han säga om Gustave François yppade för honom Mannerskantz' yttrande!

Nu byter ljuset färg, det rosiga blir gult, det gula blir gråblått. Dufvorna ha somnat, sjömännen ha tystnat. Uppe mot fästets klara, färglösa ljushaf, ser Gustave François en flock med kråkor, som långsamt, taktfast flyga från fastalandets oro och faror till de säkra, ensliga, lugna skären, till hafs, där de trygga för alla öfverfall sofva i martallarna. Det är så tyst i rummet, endast den lungsiktiges hosta hörs doft där nerifrån, som komme den från grafven, dit den bådar.

Nu knackar det på dörren, och in stiger Jan Anders öfver den höga tröskeln. Vännerna helsa på honom under tystnad. Han sätter sig på fållbänken vid långväggen, ljuset lyser upp hans magra, välskurna ansikte och hans drömmande, tunga ögon.

— Jag har i dag, säger han fullkomligt oförberedt, läst hos Raynal dessa beaktansvärda ord: „All regering leder sitt ursprung endast från nödvändigheten att förekomma och undanrödja de oförrätter, som samhällets ledamöter skulle inbördes kunna tillfoga hvarandra. En kung är blott en väktare öfver att de allmänna arbetena icke störas". Nåväl, om denna konung nu själf stör de allmänna arbetena, trampar lagen under sina, låt vara röda, sidenskor, störtar nationen i blodig örlog, föraktande sann sällhet och sin egen dygd, då har han likasom den enskilde ställt sig utom lagen. Så har han gjort, Gustavus III rex, vida argare än den, som öfver sig dragit den franska revolutionens yra. Därför står det oss fritt att söka nationens lycka på de rent lagliga vägarna.

Och nu började Jan Anders att måla väldiga historietaflor, fulla af lif, i käcka konturer och bländande i färgen, lockande för ungdomen genom de djärfva, djupa framtidsperspektiv han förstod att konstruera upp. Finland skulle blifva fritt — ända från Systerbäck — en själfständig stat, antingen med en storfurste vald bland de svenska prinsarna, om de finska ständerna det önskade, eller ock skulle landet bilda „Finlands förenade provinsers republik", lik den nederländ-

ska, styrd i främsta rummet af de stora aristokratiska familjerna, „les familles regnantes“, i hvarje provins, med hjälp af öfriga stånd. Denna styrelse, den finska kongressen, skulle väljas af riksdagen, som sammanträdde hvart fjärde år. Fria från konungamaktens despotism, skulle alla ädla, unga idéer under denna styrelse planteras i fäderneslandets jord och därur spira och uppskjuta som kraftiga plantor, bärande i framtiden de medborgerliga dygdernas ädlaste frukt. Här skulle den sanna broderskapen och jämlikheten komma till sin rätt, och det lyckliga Finland skulle ekonomiskt utveckla sig till ett mönsterland, fritt från inbördes split och utvärtes fiender. Sjöar och strömmar skulle rensas, kanaler och vägar byggas, städer och fabriker anläggas och de rika malmfyndigheterna väl och varaktigt bearbetas. Den finska bonden, gudfruktig och arbetsam, skulle läras de nödiga slöjder, som i andra länder äro brukliga och välstånd, kanske rikedom, blifva hans arfvedel. Detta lilla Helsingfors, nu en fattig stad, skulle blifva landets hufvudstad, och hvem vet, kanske om hundrade år härefter skulle hus och palatser i ädel republikansk stil höja sig vid dessa gator, där nu torftäckta hyddor stå, och dessa hamnar, de yppersta i norden, försvarade af Sveaborgs fäste och na-

tionens heder, skulle vimla af fartyg, som hämta rika länders gåfvor och på fria böljor bära landets varor till Europas undrande folk.

På detta sätt fortgick han, vältalig i tidens art, målade i varma färger oberoendet, storheten, de finska folkstammarnas förening och förbrödring, nationens ädla egenskaper, dess språks skönhet och dess sångers storhet. Det fattiga lilla rummet, där de fyra finska adelsmännen andlösa af ifver lyssnade till hans af en vek patos burna tal, tycktes dem höja sig, blifva större, vidga ut sig. Med rörda hjärtan togo de emot hans ord, och deras friska, unga inbillning lät dem se allt detta som en möjlighet i framtidens gyllne ljus. Och hvarför skulle den icke vara möjlig, denna dröm? Var icke denna djupt allvarliga man själf öfvertygad om sanningen af sina ord? Var icke hans lefnadserfarenhet, hans seders otadlighet, hans hjärtas heliga enfald en borgen för ärligheten, ja i visst afseende till och med för möjligheten, af hans drömmar.

Rehnstjerna tryckte hans hand, Blomcreutz drack honom till, hans hjärta var fullt, han ville i några vackra ord säga honom sitt varmaste tack, men han kunde det ej, hans läppar skälfde af rörelse, och han mumlade fram några obegripliga meningar och halfva ord.

Gustave François, ung, oerfaren, vek också han, hade dock till följd af det galliska blod, som rann i hans ådror, icke lika lätt som hans vänner att för obestämda drömmar, dragna upp i gyllne konturer och färger af rosa och hvitt, skjuta verkligheten, logiken åsido. Han hade sett fattigdomen och det dagliga, tunga arbetet så djupt in i ögonen, att han tidigt lefvat sig ut ur ynglingadrömmarnas värld.

— Du målar stort, ty du tänker stort, Jan Anders, dina ord röra våra hjärtan, men säg mig, huru vill du ställa denna sak in i verkligheten? Hvem skall genomföra allt detta? Utan en revolution går det väl ej.

— Jag fruktade nästan det, att detta allt icke skulle gå utan en revolution, men se, huru underliga Herren leder vårt folks vägar. Det som måste bort från vårt land, för att det skall blifva Finland, det är det utländska svenska sminket. Nu börjar denna lättfärdiga konung, som väl har många älskvärda egenskaper, ett olagligt krig, trampar konstitutionen under fötterna och ger oss, patrioterna, alla de vapen i händer, som behöfvas för att göra Finland fritt och självständigt. Det finnes en makt så stor, att, om dess bifall kan vinnas, saken är klar. Det är kejsarinnan. Det var för vinnande af henne, som den af oss

alla beundrade Göran Magnus gått i hennes tjänst. Någon måste uppoffra sig för att på ort och ställe leda de vidlyftiga förhandlingarna, för att komma till målet. Den dag kriget bryter ut, vägra de finska officerarena på fullt laglig grund att slåss, ty ständerna ha icke hörts. Och fara är att den dag, då ständerna åter samlas, de skola taga de generalers hufvuden, såsom de togo Buddenbrochs och Lewenhaupts, hvilka nu vilja lyda konungens bud. Den dagen skall han lika litet som hans fader förmå skydda sina vänners lif, ty fruktansvärd är den hämnd nationen kommer att kräfva. Konungen utan vapen, utan öfverbefälhafvare, utan officerare skall stå mot fienden maktlös, då är det vi som diktera freden, och dess första vilkor blir: Finland är självständigt. Rysslands kejsarinna skall finna det berättigade i denna nationens fordran och inse, att ett fritt och självständigt Finland skall blifva till de nordiska folkens inbördes lycka. Slut är den tusenåriga striden, fred skall råda i eviga tider . . . . .

Det tusenåriga rikets fröjder ha af ingen målats ljufligare än Jan Anders det gör; med bibelns storvulna märgfulla ord tecknar han den eviga fredens välsignelser. Rörda och beundrande lyssna hans unga åhörare på honom, då plötsligt därute från gatan en skramlande skallra ljuder

som en jättekornknarrs sång i natten och nattväktaren sjungande ropar sitt „Klockan är tolf slagen, Gud hålle sin milda och nådiga hand öfver vårt land och skone staden från eld och brand; vinden är väst“.

— Vinden är väst, säger Blomcreutz, och nu fingo våra vänner brådt att taga afsked. Alla gå sakta och hastigt ned för den knarrande trappan och följa Jan Anders till båten, som ligger vid hamnen med sina sofvande roddare. Man omfamnar hvarandra och skiljes åt.

— Hvilken märkvärdig storslagen man är icke denna Jan Anders, säger Rehnstjerna. Förrän jag lärde mig känna honom, gick min tid på „ma belle“ och „baccara“-spel, han har lärt mig älska studierna och arbetet.

— Mig, säger lilla Blomcreutz, lärde han att lämna fylld karaff med Gustafs namn uppå.

De tre vännerna komma hem, kläda hastigt af sig och lägga sig. Rehnstjerna och Blomcreutz i fållbänken, Gustave François på pinnsoffan. Han kan icke sofva, de stora taflor som målats för honom, leka honom i hågen. Han kastar sig af och an i bädden, plågad af värmen, den dåliga luften och sin trötthet. Plötsligt rinner det honom i hågen, att han fick ett bref af Mannerskantz. Under dagens oro och skiftande sinnes-

rörelser hade han alldeles glömt detta bref. Han rusar upp ur sin bädd, söker med oro efter det i sina fickor, ändtligen, där är det. Han bryter brefvet och går till fönstret, där dagen redan bräcker. Det är från Gabrielle, han kysser det, innan han läst ett ord. Det är helt kort.

Med största oro har jag i dag förnummit, hvad baron G. M. Armfelt skrifvit till kungen. Prinsessan talade om det. De finska officerarena skola vara betagna af en revolutionär anda, de skulle svika i striden, säges det. Det vore nationens fall och deras egen olycka. Au nom de ciel, Gustave François, soyez fidèle, var trogen din konung! Denna konung, som med snillets slagruta äger hjärtats nobless och tankarnas storhet. Du skulle höra en gång, en enda, huru han talar om Sveriges framtid och du vore betagen för alltid af hans ord. Jag vet väl att min vän är trofast, hans dygd är min sällhet och hans egen lycka. Huru skulle han kunna vara otacksam mot den konung, som nyss visat honom sin nåd och öfverhopat hans föräldrar med välgärningar.

Kriget lär nu icke blifva af, dess bättre, höres det. Om det, o grand ciel, skulle manas fram af våra fienders insolance och omåttliga orgeuil, då kommer jag öfver till Finland för att hämta chèr père hit. Han skulle få se och an-

vända prinsessans charmanta lilla Eden. Jag har intet bref haft från chèr ami på länge. Nu väntar jag det alla dar. Farväl, ty nu går Esplandian öfver till Finland med den ryska couriren en mr Parfenek, som haft förbindelse med le traiteur Sprengtporten. Farväl, allra kärestan min.

Soyez fidèle.

Tre gånger hade hon repeterat de sista orden.

Gustave François gick bort till sin bädd. Huru ramlade icke hela Jan Anders med så mycken konstfärdighet uppbyggda teori, alla hans sofismer, hans framtidsbilder, fulla af storhet och lif ned för dessa ord, soyez fidèle. Men å andra sidan hvarför ängslas, han hade ju icke aflagt eden till konungen. Visserligen icke! Men han hade ju tagit på hand hela uniformen, allt på Jan Anders hedersord. Om han nu lämnade armén, om han icke blef officer, hvad skulle han då taga sig till, hvad skulle hans mor säga, hvad Gabrielle, och huru skulle han betala sin skuld. Ack, huru lifvet trasslade in sig. Var det verkligen så gränslöst svårt att reda ut dess tusen trådar. Nyss när han hört Jan Anders tal, tycktes honom allt så möjligt, så fritt, så harmoniskt, lifvet var som en insjö i morgonens stillhet och klarhet.

Nu var allt förändradt, stormen gick öfver de stora djupen i hans själ.

Solen gick upp, morgonen bröt in, utan att han fått en blund i sina ögon och, hvad som var värre, utan att han fått klart för sig, huru han borde handla.

VI.

Ända in i det sista hade gubben Mannerskantz, kommendanten på Sveaborg, yrkat på att festen på Stansviken, hans silfverbröllop skulle inställas. Han önskade det, emedan krigsförklaringen kunde utgå när som helst, och han ville därför icke en enda dag vara borta från det stolta fäste, som lämnats i hans förvar. Hans hustrus och dotters enträgna böner och deras hänvisning till det faktum, att gödkalfven var slaktad och stekt, kalkonerna på spett, ölet och pontaken urtappade i krus af silfver, bly, tenn och glas, att mat och dryck i oändlighet stodo färdiga och skulle jäsa, skämmas och förfaras, gjorde att han gaf med sig — delvis. Af fästningens officerare skulle ingen få komma till Stansviken. Själf skulle han infinna sig, men endast på en timmes tid för att åhöra kyrkoherden Nymanders tal och därpå genast åter-

vända till fästningen för att spisa middag med officerskåren. Denna gubbens generalorder syntes hans fruntimmer hård, men han var obeveklig.

På Stansviken stod den redan då gamla tvåvåningsbyggnaden med sitt brutna tegeltak och sin stora förstugukvist rikt löfvad och kransad. I de trefliga, sommarljusa rummen lyste och doftade det af syren och pion, medan gardinerna vajade och viftade sommardoft från haf och skog in i rummen. På gårdssidan hade fältmarskalken Ehrensvärd i tiden låtit uppföra ett stort, provisionellt skjul med breda, låga fönster; det användes af honom som atelier för gallionsskärarna, och här gaf den gamla målaren Ahrenius undervisning i måla och teckna, medan konstruktörerna drogo upp sina mallar på de stora ritborden. Här hade också den första ståtliga turunmaa-modellen byggts, Detta märkeliga rum, Finlands första konstakademi, var nu skäligen förfallet, men hade år efter år fått stå kvar — ett ungdomsminne för Mannerskantz. Nu voro byggnadens alla tusen skavanker dolda af friska, ångande björkar och kransar af kråkris och lingon. In i den provisionella ateliern hade lyfts långbord och bänkar; här skulle ungdomen spisa, sedan dansa; sist skulle de unga bland Degerö silfvergrufvas arbetare under Sofies ledning ge en pastoral med nymfer och dryader

belägrande skantzen „Manner“ i sagolandet öster om solen och väster om Karlavagnen.

De gamla fingo plats uppe i karaktershusets stora sal, och „politikussarna“, som värdinnan, fru Ulla Lisa, kallade dem, samlades på nedra botten i den stora, trefliga lågsalen, där humlan trängde in genom fönstren och svalan flög långt in i salen.

Denna tredelning var absolut nödvändig, icke så mycket för utrymmets skull, som därför att i dessa starkt upprörda tider, med det politiska hatet från mössornas och hattarnes tid glödande under allt och hos alla, tillochmed sällskapslifvets kylande och cirklade formaliteter icke voro starka nog att förebygga kontroverser och dueller, chikaner och obehag mellan heta hufvuden, kvicka tungor och löst sittande värjor och huggare.

Nu var allt färdigt. Fru Ulla Lisa, starkt religiöst sinnad, ville ge det hela en viss andlig prägel, men alla hennes och prästmannen Nymanders sträfvanden strandade mot tidens gudlöshet och ungdomens tysta, latenta och egensinniga likgiltighet i detta afseende. Ulla Lisa var klädd i en nu tämligen urmodig, men ståtlig och dyrbar robe ronde, en långrock-liknande klädning med ett oändligt långsträckt rygglif, öppen öfver bröstet och med trånga ärmar räckande till armbågarna, allt detta öfver en hvit atlaskjol, garnerad med

myrtenkvistar. Dykränger af kanfas läto höfterna pösa ut, i afsikt att göra midjan så smal som möjligt. Håret var pudradt i en hög corbeille och upplagdt kring en knippe myrten och en fjäderbuske af silfverfärgade strutsplymer. Sofie var i ungefär samma stass, men i tyg af lätt amiens i sèvresblått med ett småblommigt mönster. Med pastor Nymander, klädd i peruk med lång piska och bärande ett digert manuskript i handen, gick fru Ulla Lisa nu, följd af sin syster öfverstinnan Munck, en humoristisk fru, i dagligt tal kallad Stafva Glad, och alla andra närmare anförvandter upp till den härliga Talludden, Stansvikens stolthet och prakt sen generationer.

Talludden är en åt tvänne fjärdar långsamt sluttande sandås, som från Degeröns södra strand sträcker sig långt ut till hafs. Hundraåriga tallar höjde sina stolta, grågröna kronor på starka stammar upp mot himlens blå. Mellan deras grenar såg man de drifvande hvita molnen majestätiskt långsamt röra sig under fästet. Vid deras fötter blommade miljoner linneor och fyllde luften med sin intagande mandeldoft.

Det långa, festklädda tåget gick genom denna naturliga vildpark till uddens spets, där ett rymligt rundtempel i klassisk stil var uppfördt. Från templets cella ledde en lång bro öfver strandens

rullstenar ut till hafvet mot Sandhamn. För att komma till bron måste man gå igenom templet.

— Hvilken ljuflig ort, hvilken Herrans Guds helgedom är icke detta naturens underverk, säger kyrkoherden Nymander seende omkring sig. — Och se den stolta fästningen där borta, Sveas värn och sköld, och där den rika, charmanta köpstaden med sitt härliga tempel!

— Ja, här är ravissant, säger fru Ulla Lisa, men skönast är det, när solen går ned och staden står mot rosiga skyar i matta färger och speglar sig i det aftonlugna hafvet.

Stafva tyckte mera om den andra sidan, den var så syndigt vacker med friska gröna stränder och mjuka löfträd. — Den påminner mig alltid, säger hon, om orden „Brunnsvikens böljor blå i vattrade vågor ses gå.“

— Men Stafva, comment, c'est de Bellman.

— Nu komma de, ropar Sofie från bryggan.

— Kom genast hit, ropar fru Stafva, vinden blåser upp dina kjolar, och benen synas från bå tarna.

— Mais chère soeur! säger Ulla Lisa.

Riktigt. Från Helsingfors och Sveaborg komma nu båtar, som alla styra mot samma medelpunkt. Båtar i alla färger och af alla former, chebeker, kaiker och slupar. Främst i têten ses Manner-

skantz' vackra slup „Ulla Lisa“ med sina vapensköldar. Nu lägga båtarna till vid bryggan. Mannerskantz i artilleriets stora paraduniform bjuder handen åt gamla landshöfdingen C. G. Armfelt och hjälper honom upp från den svajande båten. Efter honom kommer Mikael Ankarsvärd, chefen för arméns flotta. De följas af en fin, spenslig man med mörka, slutna drag och ett förbindligt, men dock kallt, poleradt sätt, löjtnanten J. A. Ehrenström, anställd i konungens kansli och nyss kommen från Stockholm. Där kommer gamle grefve Posse, general en chef i Finland med sin adjutant, kornett De la Muhl, som i dag kommit med viktiga bref från baron Nolcken i S:t Petersburg. Det är en liten själfkär herre i ytterst soignerad toilett. Vidare vicelandshöfdingen von Willebrand med sin vackra hustru Wendla von Wright, samt den hypereleganta Robert Montgomerie med fru Sybilla Stahlburg, fransyska och af mannen enleverad under den tid denne tjänstgjorde i Nancy. Skrattande, snattrande och pratande kommo flickorna Gardemeister, följda af hela Euterpesällskapet, med guitarrer och lutor. De helsade högljudt och oändligt tacksamt, presenterade sina kavaljerer och vinkade åt nästa båt, där Gustave François i splitterny dragonuniform och vacker som en ung gud stod sprant och rak i fören. Han

räckte handen åt sin gamle gynnare, den i hela Finland högt värderade öfverste Nordencreutz. Allas blickar fästades på den unga, okända officern.

— Mais est-il beau ce diable là, säger Montgomerie åt fru Stafva, som med sin lorgnon betraktar den ståtliga ungdomen i den mörkblå uniformen med de guldgula snörmakerierna.

Gustave François går i land med sin trehörniga chapeau bas under armen, vinden leker med puderperukens lockar, piska och band. Redan på bron räcker han djupt bugande ett papper åt Mannerskantz.

— Jaha, säger gubben och ser på honom från hufvud till fot, medan hans behandskade hand med svårighet öppnar uniformen och drager ur barmfickan fram Gustave François' så länge åtrådda officersfullmakt.

— Bror Mannerskantz skall ursäkta den unge mannen, att han bär sin uniform en timme för tidigt. Han protesterade nog mot saken i det längsta, men felet är — om det är ett fel — mitt.

— Bra, bra! herr kornett. I afton aflägger ni för prosten i Sveaborg krigsmanseden, och i morgon reser ni med handlingarna, ni vet, till Stockholm. Öfverste Montgomerie — ropar han — får jag presentera för Er er yngsta kornett,

af Hans Majestät beordrad att resa direkte till Stockholm.

— Mais voilà, det må man kalla tur, säger Montgomerie. Att de kände hvarandra förut, talade han icke om.

Och båt efter båt lägger till vid bryggan, och glada hälsningar, lyckönskningar och utrop af öfverraskning och munterhet, skämt och kurtis höras under tallarnas allvarliga, hemlighetsfulla mummel. Glada färger, blommigt siden, amiens och netteldduk tryckt som rouen-porslin, plymer, solfjädrar och band, topaser och turkoser lysa, glindra och blixtra i tallskogens mjuka, ljusa skugga, medan silfverbröllopsgästerna ordna sig med spelman Mickelsons nyckelharpa och grufarbetarnas fioler i spetsen till ett långt, ståtligt tåg, som sjungande, pratande, skrattande, som om allt varit sol och ljus, utan aning om mörka tider, drog mot gården. Ah, hvilken härlig dag. Vågorna slå friskt mot strandens stenar. Vinden susar sina jubelsånger. Solguldet sipprar fram mellan tallarnas kronor, färgar stammarna och vägens sand i lysande cadmium.

Nu kommer det långa tåget till byggnadens förstugukvist. Här står bredbent och jovialisk den storväxta öfversten Johan Henrik Munck, Mannerskantz' svåger, med en väldig silfverpokal fylld med

rhenskt vin — släktens gåfva — och hälsar brudparet välkommet i en ståtlig, lustig och ej så litet vågad allokution, där Mars och Neptun spela hufvudrollen, kufvade af Eros och Freja. Det hela slutar med lefverop för silfverbrudparet och en anmaning till gästerna att dricka stadigt klunk på klunk ur pokalen, som nu går hela laget kring, medan Stina och Kajsa följa efter med hvar sin flaska rhenskt för att vid behof fylla pokalen, ty också den har, ehuru rymlig, sin botten.

Och åter spelar nyckelharpan upp, och det naturliga urvalet gör, att alla söka den plats och den omgifning enhvar bäst trifs i. Och så börjas det. Brännvin i karaffer med Gustafs namn tömmes i långa supar. Fat och tallrikar slamra. Det ligger fest i allt detta buller och prat. Solljuset skimrar öfver det hvita duktyget, gnistrar som en jätterubin i pontaks-karafferna, blixtrar åter i bordssilfret, i platåer och beläten, skimrar i unga ögon, som tjusta och förtjusta söka hvarann, skimrar i gamla ögon, som lugnt, men varmt se i hvarann.

Nu knackar öfverste Munck i bordet och ropar silençe. Med sin litet hesa, men intagande varma stämma sjunger nu landshöfdingen Willebrand en bordsvisa på en melodi, som alla känna.

De nöjen, som på lifvets bana
Oss himlen aldrig än förment,
De äro blomster — låt dig mana
Att icke skörda dem för sent!

I dag dig denna ros förnöjer,
Hvars skörd du ännu spara vill.
Men skynda dig, ty om du dröjer,
Är hon i morgon mer ej till.

Ja, söken visligt att bevaka
De nöjen ödet oss beskär!
Må vi ej någon ro försaka
Som ej för hjärtat brottslig är!

Slutcadensen sjunga alla i chorus.

Nu tager kyrkoherden Nymander fram sitt koncept, harskar sig, torkar sig om munnen och klingar i glasen.

Men Mannerskantz lägger förbindligt och vänligt sin hand på hans papper och säger: — Kan du, min broder, på din ära lofva att allt detta är sagdt inom fem minuter?

— Nej, broder!

— Ja, då får du, min ärade broder, vänta med talet till i morgon.

— Ja men, och i varma, korta ord proponerar prästen nu silfverbrudparets skål, och Mannerskantz tackar kort och kraftigt och stiger upp för att gå. Han följes af lefverop och böner att stanna kvar. Omöjligt! Mikael Ankarsvärd, som

ofta sett på klockan, stiger äfven upp. Jag följer med dig, vågar ej lämna flottan så länge. Och båda aflägsna sig.

Det gick muntert till vid ungdomens bord i den gamla ritsalen. Glädjens vårdkas flammade högt, och elden närdes flitigt af villiga andar. Den ena bragte sin sång, den andra sitt skämt; en spelade en cantilena på luta; bouts-rimés, charader, kvickheter af alla slag aflöste hvarandra, och till detta kom öfverstens pontak och bischoff i stora glas. Man lekte riksdagen 1786, man sände deputationer och „tvungna deputationer" till de gamlas bord, drack prästen till med det bevingade Lewenhauptska „så skall en rätt svensker vara"; man drack landshöfdingen till med orden „kan en svensk försumma" ur en af ariorna i konungens opera.

Gustave François, som kände, att han var föremål för damernas tysta beundran och måhända äfven de unga kornetternas afund, som märkte att de gamla undrade öfver det uppdrag han erhållit att resa till Stockholm, Gustave François som aldrig i sitt lif varit med i en så förnämlig församling som den, hvilken nu samlats på Stansviken, aldrig stått högre på lyckans hjul, satt midt i all denna högljudda glädje djupt olycklig i sitt inre. Han gjorde allt hvad han kunde för att med

själ och hjärta taga del i festens fröjd; förgäfves, minnet af den förflutna natten, af Gabrielles bref plågade honom. Hans vackra, pratsamma granne Beate Louise, som hänförde denna hans tillbakadragenhet från den allmänna glädjen till hans kärlek och saknad efter den bortavarande, hviskade till honom:

Flyktig kärlek städs förklarar
Sina nöjen fjärr och när,
Men den eld, som evigt varar,
Vördsam, öm och helig är

och tryckte under bordet med värme hans hand. Men allt detta började blifva honom plågsamt. Han måste, kosta hvad det kosta ville, slå sig lös. Han tvang sig gång på gång upp till samma svindlande glädjehöjd som de andra, men blott för ett ögonblick; hans glädje sjönk som den vingskjutna lärkan åter ned, och där satt han efter hvarje ansträngning än mera tyst, nedslagen och missnöjd med sig själf.

När det led mot slutet af middagen, kom Montgomerie, som druckit tappert, in i ungdomsskocken med den stora silfverpokalen i hand. — Jag kommer som deputerad från första ståndet, och dricker ur denna praktfulla bägare den yngste officeren vid mitt regmente till; „sådan skall en rätt svensker vara“ sade 1786 landtmarskalken

Lewenhaupt om halta och tjocka Lejonstedt. Om dumma Lewenhaupt nu vore här — hvilket han gudskelof ej är — hvad skulle han då säga om regementets yngsta kornett. Men vi skola icke skämma festen med landtmarskalkens vålnad; dricken mina vänner en skål för Gustave François Glansenstjerna. Lefve han! — Alla reste sig upp. Lefve han, ljöd det i salen, och glas och bägare klingade. Gustave François bugade sig djupt. — Och nu min kornett, säger Montgomerie, nu svarar ni med en sång. Hvar är lutan? ni sjunger för oss en bordsvisa, fransk eller svensk. Ja, ja, jag vet att ni kan. — Det hjälpte intet. Beate Louise och Anne Catherine kommo för öfrigt genast fram med sina instrument och sina försäkringar, att han sjöng alldeles charmant, ja själf till och med skref „glosorna". För ett sådant vitsord af så vackra och kompetenta domare föllo alla blygsamma protester till föga. Mickelsons eviga nyckelharpa tystades i ögonblicket ned; Gustave François gnolade för flickorna Gardemeister en melodi, som de skickligt togo ut på sina lutor, hvartill de lofvade att sjunga med i slutcadensen. Med sin vackra baryton sjöng han nu följande:

„Ode till ett godt humeur".

Och guld och skatter, ära
Jag ger ej mycket för.

Dem tid och mal förtära,
För'n själf jag en gång dör.
  Ett vet jag dock som väcker
  Fröjd, hvart jag det för,
  Ett godt humeur, som räcker,
  Tills själf jag engång dör.

I Lethes flod skall dränkas
Hvad nu min glädje gör.
Och jag i graf skall sänkas,
När en gång själf jag dör.
  Ett vet jag dock som väcker
  etc. etc.

Och jordens troner ramla,
Och välden störtas kull,
Och den som vetat samla
Skall lämna bort sitt gull.
  Ett vet jag dock som väcker
  etc. etc.

Sången emottogs med hänförda bravorop. — Till dansen, till dansen! ropar Montgomerie, och i festlig yra slås ritsalens vida dörrar upp, bord och bänkar bäras af ungdomen, med flaskor, glas och tallrikar, ut på gården. Nyckelharpan tages åter in. Johan Henrik Munck, som druckit försvarligt, kommer skinande glad in med silfverbruden under armen. — Jag skall dansa med silfverbruden. Rehnstjerna, som länge haft ögonen upp, springer fram, kastar sig som ett retadt lejon mellan sin afgudade Beate Louise och den förföriske Montgomerie och tager henne ifrån honom i sista

minuten. Anne Catherine och lilla Blomcreutz, Stafva själf med Gustave François, Sofie och prestmannen Nymander ställa sig upp i menuetten. Lutan klingar, gigor ljuda, nyckelharpan surrar, det bräckliga golfvet sviktar, dansen är i full gång. De som druckit för mycket söka sig stapplande ut till syrenbersån, andra gå till Talludden för att hvila sina tunga hufvuden i den mjuka ljungen. Då höres där plötsligt ett väldigt dån från fjärran, allt tystnar med ens, skrattet stelnar på röda läppar, musiken upphör, ögats eld slocknar hos de unga. Dånet tager till — kanonerna tala från Sveaborgs murar.

— Kriget! ropar öfverste Montgomerie, och blickande öfver till Gustave François, säger han mörkt: „han vågade det ändock“.

— Nej, icke kriget. Hans Majestät konungen kommer, ropar gamla landshöfdingen Armfelt. Och där blir en villervalla, en gränslös förvirring, alla rusa efter hattar, käppar, kappor, blott några få taga ett hastigt afsked, alla som kunna skynda mot Talludden. — Till båtarna, till båtarna! heter det. När skaran kommer nära rundtemplet på udden, häfves där, från helgedomens inre, upp ett oerhördt skrik, ett förtviflans skrän: Inte ännu! inte ännu! hör I inte, vi äro icke färdiga! — Men ingen hör på ropet, och i sin förtviflan rusa half-

klädda dryader och oreader, en del i underkjol, andra i byxor och linne, utan peruker med fladdrande hår, flyende ut ur rundtemplet in i skogens skyddande snår, döljande sin nakenhet med kjortlar, rober och sjalar. Det var tio à tolf af Degerös kvinnliga ungdom, som efter middagen skulle i Ehrensvärds skjul ge pantomimen „Skantzen Manner kapitulerar för Degerös oreader". Knappast någon observerade dem, man skyndade in i templet och ut på bryggan.

I bländande eftermiddagssol lyste fönstren i Sveaborg som väldiga smycken, en gyllne dimma lät fästets konturer teckna sig svagt mot horisonten. Öfver murar, vatten och torn stego väldiga moln af opaliserande, svagt gul och rosafärgad rök. I andlös tystnad sågo alla in i det lysande, färgrika molnet, som steg allt högre och högre mot fästet.

Plötsligt sticker där fram ur sundet mellan klippöarna ett smäckert fartyg, i dess akter svajar den stolta, tretungade blågula flaggan, det är Amadis, konungens fartyg, följdt af den eleganta Esplandian. Den gyllne gallionsbilden på Amadis lyser som en strimma öfver hafvets blå, när det stolta fartyget med mannade rår styr in i Helsingfors' hamn.

Ett rungande Lefve konungen! bäres af vin-

den från klippön och ger återsvar på Stansvikens brygga. Landshöfdingen kastar hatten i vädret! — Lefve konungen ropar han; och oaktadt allt, trots allt, ropa alla, Montgomerie, Rehnstjerna, Blomcreutzarna, ja till och med flickorna Gardemeister sitt jublande: — Lefve kungen! Alla skynda i båtarna, som nu lägga ut i ifrig rodd mot staden. På bryggan står silfverbruden kvar med sina vajande strutsfjädrar i håret, mellan kyrkoherden och Munck, Stafva och några andra.

— Herren kom precis, nästan på dagen som han lofvat, säger Munck.

— Herren har gjort en stor dumhet, säger Stafva.

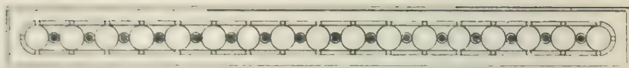
— Herren bevare Herren, han är dock den ende, som kan hålla samman vårt oroliga Sverige, säger Ulla Lisa.

— Hennes nåd har så rätt, Amen, säger kyrkoherden Nymander.

Nu kommo oreaderna och dryaderna, illa medfarna, med sminket på sina ansikten, toiletterna bristfälliga och i oordning. — Hvad har händt? fråga de bedröfvade och icke så litet förargade.

— Mars har stigit in i skantzen Manner och drifvit sånggudinnorna på flykten, svarar Munck.

Och alla gingo i tunga tankar mot Stansvikens gamla byggnad.

VII.

När den båt, där Gustave François satt, rodde från Stansviken till konungens fartyg Amadis — som bar sitt namn efter sagoprinsen Amadis de Gaule, konung Perions son och fader till den sköna prins Esplandian, allt därtill personer från konung Gustafs carouseller på Drottningholm — kommo de så nära akterstäfven till Esplandian, att årorna på styrbordssidan måste lyftas upp. Just då båten långsamt passerar Esplandians rikt skulpterade och förgyllda akterstäf, höres där uppe från fartyget ett utrop af öfverraskning och glädje.

— Men Gustave François, är det du! Gustave François ser upp, och ur en af de ovala, med rika roccoco ornament omgifna, fönstren i Esplandians akter sticker ett vackert blekt kvinnoansikte fram, omgifvet af rikt kastanjebrunt, vågigt hår. Omkring hufvudet var virad en mjuk

musslins slöja, brocherad i guld och broderad med silke i alla färger.

— Gabrielle! skrek Gustave François.

— Men stanna, Blomcreutz, stanna, jag vill upp. Båten stannar, lägger till vid fallrepstrappan, och Gustave François svingar sig som en ekorre ombord.

— Vänten ett ögonblick på mig, säger han och skyndar in i kajutan. Där satt hon, hans Gabrielle med det bleka hufvudet på sned, tillbakakastadt mot den höga stoppningen af guldfärgad damast, med armarna slappt hängande ned i skötet, så blek att eftermiddagssolens ljus, som från det ovala fönstret lyste likt en gloria kring hennes hufvud, dock icke kunde gifva henne färg.

— Gustave, Gustave, jag har varit så sjuk, säger hon, smått leende åt den inträdande, som faller på knä för henne och ömt kysser hennes händer. Hennes ögonlock svälla af glädjetårar.

— Du här, du, hviskar hon och lägger sina båda händer på hans axlar och blickar honom djupt in i ögonen. — Ack, hvad du förändrat dig, blifvit vacker, säger hon helt förtjust.

— Men du, är du mycket sjuk, och — han reser sig häftigt — men huru har du kommit med på konungens båt?

Gabrielle hör, ser och känner, att han är

missnöjd därmed; men hon endast ler och säger, i det hon med möda reser sig: — Han är ju så god. Grefvinnan Posse, fru Björnram — du vet andeskådarens — jag och fyra soldathustrur ha fått följa med. Kriget står ju för dörren, och jag måste till Eremitaget, för att taga hand om gamla far och allt hans, ty just i dessa nejder, i vår kära hembygd torde den första sammanstötningen med fienden äga rum. — Och jag har varit så sjösjuk under hela resan, ännu går allt ikring för mig, stöd mig, Gustave François. Och med en förtjusande åtbörd af ömhet, förlägenhet och ett litet grand koketteri lämnar hon sig i hans armar.

Trenne år hade förgått, sedan de två sett hvarandra, tre långa år. De hade så mycket att säga och fråga, att de vid detta alldeles oförmodade möte grepos af förlägenhet. Hvar börja, hvar sluta med frågorna? De sutto tysta, ty glädjen är ordfattig, den har icke ett rikt utbildadt språk som sorgen. De kunde endast se på hvarandra och le af glädje öfver att åter mötas. Nu öfverraskades de af generalskan Posse, som oförmodadt trädde in, sökande rätt på några sina effekter. Gustave François rodnade starkt, medan Gabrielle presenterade honom.

— Kornett Glansenstjerna, det gläder mig att

göra en så efterlängtad kavaljers bekantskap, säger grefvinnan leende. — Tillåt mig som en till åren kommen dam att ge Er ett råd. Man väntar på Amadis med otålighet på era kartor. Man talte om dem i Stockholm, på Eckerö och i Hangö. Herren är mycket inquiète.

— Ack, ja, skynda med dem, jag glömde alldeles mitt löfte till baron Armfelt, att sända dig med dem till honom.

— Jag har dem med mig, har haft dem hela dagen på mig, trodde att Mannerskantz skulle taga dem. Jag skall genast bege mig i väg och lämna dem ifrån mig. Hvar bor du? När reser du? Hvar träffas vi? frågar han snabbt.

— I afton på Sveaborg hos Björnrams, jag reser väl i morgon. Ack, skynda dig!

Och Gustave François ilar ned till Euterpesällskapets båt och ber sina vänner ro honom till konungens fartyg. Och nu ror man af alla krafter till Amadis. Vid fallrepstrappan på styrbordssidan står vakt, men då Gustave François säger sitt ärende och nämner Armfelts namn, får han genast stiga upp. På Amadis' breda och blanka vattdäck står kring kajutdörren allt hvad Helsingfors har af rang och namn att bjuda på, främst general en chef grefve Posse, så lands-

höfdingen, C. G. Armfelt, vicelandshöfdingen Willebrand, militärer och embetsmän af tromans rang, alla uppställda i tvänne buktande linjer. Högre upp på halfdäcket ser man fartygets chef, den unga Hjelmstjerna omgifven af sina officerare. Bland de förra stodo i den lysande raden af uniformer flere bleka och försagda, medvetna om att de nyss talat ur en väl hög ton om sin herre och landets kung. Öfverste Hästesko vid Åboländingarna och den ifriga intrigören Klick stå här så ogenerade som möjligt, men det behöfs icke mycken världserfarenhet för att märka deras inre oro. Icke ens den djärfva och stolta Montgomerie var fullt naturlig i sina manér, där han ännu upphettad efter den glada middagen, satt ledigt och elegant mellan spakarna på fartygets babords kapsel och väntade på företräde.

Konungen har varit opasslig under öfverfärden. Han har icke ännu tagit emot någon. Pagen Möllersvärd och kammarjunkaren Stjernstedt gå ombord och anteckna namnen på dem, som anmält sig till audiens. Mellan denna skara af högdjur går Gustave François försagd och förlägen fram till gamle Nordencreutz, som när han ser honom, ifrigt vinkar honom till sig.

— Det var förväl att du kom, jag har genom Armfelt bedt att få dig till adjutant, det bevil-

jas mig nog. Gör dig i ordning att resa till Lovisa i morgon bittida.

Nu öppnas dörren. En högväxt, utomordentligt vacker man i hofdräkt stiger ut genom kajutdörren. Det är öfverstekammarjunkaren Gustaf Mauritz Armfelt. Han ser spanande omkring sig, han tyckes söka någon. Nu går han hastigt fram till Nordencreutz och säger nästan häftigt: — Hans Majestät beviljar Er anhållan, men de kartor Hans Majestät begärt af kornetten i fråga, tyckes icke vara möjliga att få.

— Här äro de, herr baron och öfverste, säger Gustave François, bugar sig djupt och ger honom en bundt med handlingar. Jag ber ödmjukast om ursäkt, men jag har först i dag fått min fullmakt och min uniform, och hade således ingen möjlighet eller rätt att därförinnan fullgöra mitt uppdrag.

Armfelt såg på den unga kornetten med välbehag, hans min ljusnade.

— Hvar bor ni?

— Hos mig på Sveaborg, svarar Nordencreutz.

— Vi träffas i morgon. Vet kornetten att ni på Esplandian har en förtjusande väninna, som charmerat hela hofvet med sin dans och sång. Och han såg skalkaktigt med ett uttryck af välvilja på Gustave François, som rodnade starkt.

— Jag vet det, herr baron. Vi äro vuxna som syskon upp i samma hembygd.

— Syskon ja! Och Armfelt småler vänligt. Det heter så i visan: käraste bröder, systrar och vänner .... Så går han till kajutans dörr, vänder sig om, slår upp dörrarna och säger: Öfverste Anckarsvärd, öfverste Nordencreutz, landshöfdingen baron Armfelt behagade stiga in till Hans Majestät. Öfriga herrar officerare och tjänstemän torde i morgon infinna sig på Sveaborg, där kungen kl. precis tio skall emottaga deras hyllning. Hans Majestät stannar öfver natten ombord.

Allmän bestörtning. General en chef grefve Posse och Montgomerie, konungens forna gunstling blefvo ej emottagna; fallna i onåd, utan tvifvel för Valhallaförbundet, hvilket uppstått så att säga under deras ögon och som, om dess institutioner ock ej voro kända af regeringen, dock till sitt mål, tycktes vara den bekant. Man gick ned till båtarna enhvar efter sin sinnesart nedslagen, förargad, bitter, uppskrämd. Men hvem som skulle blifva öfverbefälhafvare i detta krig, om hvilket ingen visste, huruvida det redan begynt eller ej, se här den fråga, som nu upprörde hela Helsingfors och Sveaborg.

Sedan Gustave François skiljt sig från sina vänner, som ännu denna afton skyndsamligen skulle bege sig till Lovisa, for han åter ut till Esplandian, för att afhämta Gabrielle. Hon hade något återhämtat sig och var nu hjärtans glad att åter i sällskap med sin barndomsvän få trampa den finska jord, som var hennes fädernesland och som hon städse älskat högt. De rodde i den vackra juliaftonen sakta genom hamnen mellan otaliga båtar, som alla svärmade kring de kungliga fartygen, förbi den stora fregatten Björn Järnsida, mellan de smäckra turunmaa och hämeenmaa-båtarna, som i tvänne linjer lyfte sina vackert skurna mörka förar ur hafvets glänsande yta. Längre bort syntes Starkodder, med sina många kanoner, snabbseglaren Jehu, tvillingsfartygen Odin och Frigga och så många andra, dem Ehrensvärds snille, Mannerskantz, Anckarsvärds och Granstedts trägna, redliga arbete skapat. Öfver allt lyste vimplar och flaggor i glada färger. Muntra rop och refränger, stumpar af glada sjömansvisor och eldiga signaler fladdrade i luften. Julisolen göt sitt breda, klara ljus öfver denna praktfulla tafla.

— O, hvad Finland är vackert, säger Gabrielle och hennes bruna ögon tindra af värme och hänryckning.

Nu rodde de in under Sveaborgs mörka vallar, och lade till vid Wredes port. Gustave François tog ett hastigt afsked, de skulle träffas ännu i afton, hur sent som helst. Men nu måste han upp till kommendanten, ty klockan sex skulle eden afläggas. Han gick upp till Kommendantexpeditionen och anmälde sig. Men här fick han af adjutanten veta, att aderton unga officerare vid olika vapen skulle aflägga eden, alla på en gång i morgon klockan sex för att en timme därefter draga ut till gränsen, till Abborfors och Anjala. Glad skyndade han sig åter bort till kungliga sekreteraren Björnrams bostad. Björnram, anställd som finsk tolk hos konungen, hade tagit in i en af underbefälets kasernflyglar, icke långt från Ehrensvärds graf. Denna flygel var öfvervuxen af en ung lönnskog, så tät, så löfrik, att endast de röda tegeltaken stucko upp ur den ljusa grönskan. Själfva lägenheten blef därigenom så dyster och mörk, att Gustave François, inkommen i rummet, knappast att början med såg Gabrielle. Då luften därtill var kvaf och tung, beslöto de sig för att gå ut till den så kallade Kungsplatån, vid denna tid i hela Finland känd för den hänförande vackra utsigt platsen erbjöd. Här hade Adolf Fredrik från ett litet i grekisk stil uppfördt tempel tagit den storslagna Finska viken i skärskådande.

Templet hade sedan denna tid troget omhuldats, det stod nu omgifvet af knoppande jasminer och rikt blommande guldregn, som spred omkring sig en nästan döfvande doft. Gabrielle och Gustave François satte sig på templets trappa och sågo tysta, betagna af den härliga utsigten öfver hafvet, hvilket syntes så långt ögat nådde, blått i alla det blåas skiftningar med sommarens guldglans öfver vågorna. Längst i fjärran, där man icke ser hvar hafvet slutar och himlen börjar, går allt upp och samman i ett lilasfärgadt skiftande töcken, så luftigt, så lätt, så ljuft som en drömbild, en ständigt växlande, fager drömbild.

Här sutto de timme efter timme ostörda, ty allt som lif och anda hade sökte sig till hamnen och staden, där konungens fartyg nu låg. Och nu tinade det så småningom upp kring dem. — Minns du det och minns du den — barndoms- och ungdomsminnena stego fram i lefvande färgrika gestalter, som mot bakgrunden af dystra skogar och rörliga älflandskap, förde dem åter allt närmare till hvarandra.

Och dock, huru nära de än sutto hvarandra, de hade ett obestämdt skuldbelastadt medvetande af att där mellan dem fanns likasom en hemlig öfverenskommelse om att dölja något för hvarandra. Men på samma gång kände de, att allt, som

varit dem emellan stod på spel, om det som de buro inom sig komme fram i olämplig form och tid. Å andra sidan insågo de, att om de nu började att hymla och gömma för hvarandra, hvad de tänkte och hvad som upprörde dem, var det lika så olyckligt, ja det blef för dem omöjligt i längden att vara naturliga, ärliga och sanna. De voro af denna orsak i en stark inre spänning, som märktes främst däri, att de för att hålla sig på neutral mark åter och åter gingo in i saker, som längesedan klarnat för dem, i det framfarna, det upplefda.

Gabrielle, som i madame Staëls skola lärt sig att studera och känna människorna, led särskildt däraf. Han åter å sin sida kände vid tanken på Valhalla-förbundet och den del han tagit däri den pinande känslan af formlösa, ofärdiga, sig danande tankar, åt hvilka han icke inför henne kunde finna fullt tonande, klara uttryck, ty han kände icke henne mera så väl som fordom. Han var rädd för hennes öfverlägsenhet. Hon hade ju lefvat nästan trenne år i den modärnaste kvinnans, i madame Staël von Holsteins hus i Paris, hon måste vara skarpsynt som Minervas uggla, full af nya tankar och ideer i politik, om kvinnans rätt, om kärlek i giftermål, om allt det som i den nya litteraturen — som nu upprörde värl-

den — sades och icke sades ut. Oaktadt allt detta, som skiljde dem åt, fanns det dock ännu något, som höll ihop det hela, lät dem lyckligt gå öfver de broar, som nu bräckliga, sedan gammalt funnos mellan dem, ömheten och vänskapen, denna ömhet, hvars milda eldar de så länge vårdat, att de när som helst åter kunde slå upp i kärlekens brand.

Hon såg, där hon satt stödd mot den doriska kolonnen, nästan förstulet på honom. Hur vacker, huru manlig han blifvit, hvilken hållning full af mjukhet, behag och kraft. Han åter såg, huru uttrycket i detta ljufva ansikte växlade, huru blodet pulserade, kom och gick under denna fina, varma, rosiga hy, han såg hvilken ömhet där lyste ur de tindrande bruna ögonen, öfver hvilka det hvilade ett drag af mild sorgbundenhet. Han drog sig närmare henne, där hon satt ett trappsteg lägre än han, tog hennes fina hand och kysste den ömt. Det blef en lång tystnad. Hvardera blickade tigande utöfver hafvet, där de mörka strimmorna blefvo allt bredare och bredare, där de rosiga molnen samlade sig kring den nedgående solen. Gabrielle suckade sakta.

— Hvad är det, frågar han med oro.

Nej, det blir olidligt, tänker hon. I morgon skola vi skiljas, det som måste sägas, måste sägas nu.

— Huru god han är, vår konung, börjar hon försiktigt. Han har öfverhopat din och min familj med välgärningar.

— Min! säger Gastave François mörkt.

— Ja din. Och nu senast dig. Du är i dag blifven kornett, det är det första, det svåraste steget på den bana, som kan leda dig uppåt. Nåväl, när du nu lägger den lyckan i ditt ödes vigtskål, skall du för att jämnmåttet icke alldeles må rubbas lägga i den andra skålen den sorg jag nu går att göra dig. Pardonne moi, men jag måste säga dig detta, emedan jag icke mera har kraft att bära det, ty det trycker mig till jorden, emedan jag icke kan dölja det, ty det skönjes i mitt anlete. Hjärtans allra käraste, jag är gammal, jag passar icke mera till din hustru.

— Ah, Gabrielle, äro vi åter där. Han var nästan glad, att det icke var frågan om något annat.

— Jag var en liten späd flicka, då tycktes du, den friska, stora, starka gossen, lika gammal, ja äldre än jag. Jag blef den fullvuxna jungfrun, då blef jag med ens äldre än du. Och nu, förlåt att jag säger det, världsklok, erfaren, efter att ha lefvat i den stora världen, vid hofvet i Versailles, förstår du nogsamt, att jag åldrats före mina år. I dag, när jag satt framför spegeln och kammar-

jungfrun band och pudrade mitt hår, ryckte hon ut vid tinningen två silfvergråa hår. Mina ögon fylldes af tårar, och nu såg jag, huru små fina rynkor, som nerverna på daggkåpans blad, slogo upp vid tinningarna. Ja se själf, och hon böjde sig ned, se själf. Icke dessa ungdomens friska, mjuka rynkor, nej dessa små hvassa, som tala om förödelse.

— Ack, käraste vän, jag ser intet. Hvad göra mig de några åren fler du har.

— Hvad göra mig åren, säger äfven jag, intet för min skull, men allt för din skull. Du skall säga: detta betyder alls intet, och det betyder intet au comencement. Jag har själf sett i äktenskap äfven vissna behag åter få charme och fraicheur, att börja med, men sen kommer förfallet, desto bittrare. Je ne veux pas survivre à mon bonheur. Den dagen jag ser, att du finner det jag åldrats, börjar den stora kampen, som jag ej vill strida. Ty jag står då ensam med ålderdomen och skall kämpa mot din skönhet och ungdom, och ålderdomen är ingen pålitlig stridskamrat.

— Men käraste Gabrielle . . . .

— Nej, hör min vän. År för år blir den kampen svårare. Och ännu en sak, den striden börjar för mig, innan mitt hår grånat, mina ögon

förlorat sin glans och rynkorna skvallra om att våren gått. Den börjar från första dagen, ty min hela inre varelse är hunnen förbi, hvad som vid dessa år plär vara vanligt med kvinnorna i vårt hemland. Och då skall du finna, att lika lätt som det var för dig att utan att mista andan storma lifvets berg, lika tungt och svårt skall det blifva dig att en gång stappla ned för dess branta sluttningar, när den tiden varder kommande för dig.

Nu blef Gustave François rädd på allvar. I hennes bref hade han mer än en gång sett detta ord gammal understruket. Hon hade en gång från Paris skrifvit om samma sak. Att hon nu talade så jämnt, så utan att taga om orden, visade att hon länge burit dessa tankar inom sig, att det icke var ett hugskott utan en stark känsla af inre oro, som dref henne till dessa yttranden. På samma gång kände han sig sårad i sitt inre af talet om hennes erfarenhet. Likasom om han icke hade utvecklats under de förflutna åren. Han såg ett ögonblick allvarligt, spändt, i det nu bleka ansiktet, och för första gången i sitt lif märkte han, att där fanns ett grand af sanning i hvad hon sagdt, hon såg trött, ansträngd ut — icke gammal, det ville han icke säga. Med kvinnans intuition och instinkt uppfattade hon, hvad som rörde sig inom honom.

— Ja, se på mig. Pour le présent är jag icke rädd, än är jag vacker. Och hon tillägger sakta, vemodigt leende: — Ja, jag blir det länge ännu, men när jag är gammal, fyratio år, då är du ännu en ung man. När jag är femtio, är du i din lefnads blom och jag en undanskjuten gammal kvinna, plågad af alla svartsjukans kval.

— Ah, hvad är detta för ett tal, sade han otåligt, nästan skarpt, eller ock tu me n'aimes pas, du vill icke lefva i Finland, stora världen har tagit dig, hofvet, prinsessan, konungen. Han steg upp på tempeltrappan, böjde sig ned öfver henne och såg henne i ögonen.

Också hon reser sig långsamt, sträcker ut armarna mot honom. — Gustave, säger hon med ett bönfallande tonfall i den vackra stämman, och hennes ögon fyllas af tårar. Gör mig det icke svårare än det är. Hjälp mig själf att lossa de ljufva banden, gör det mildt och sakta. Du är ung, bättre att göra haveri på lyckans haf i ungdomsåren, man kan då segla in i hamnen, renovera och åter styra ut på djupen, än i ålderdomen, då intet mera är att vinna på färden.

Han stod lutad mot en af templets kolonner och såg dystert framför sig. Skymningen föll öfver hafvet, svallvågorna, som slogo därutanför mot fästningsmuren, hördes i den stora tystnaden

som en sofvandes andning i natten. Mursvalorna flögo kvittrande öfver vallarnas krön. Någonstädes i fjärran blåstes af en hornorkester en koral. Soldaterna togo upp melodin, och från tusental läppar steg sången upp mot sommarnattens ljusa himmel. Det var en stund af ljuft, heligt allvar. Gustave François och Gabrielle gingo hand i hand, tigande ned från platån.

— Nu är det sagdt, hvad jag länge har burit tungt inom mig — och hon rätade på sig efter den spänning, i hvilken hon länge lefvat, som en, som kastar en tung börda ifrån sig — jag har sagt det öppet och uppriktigt och därför bör du tro mig, när jag tillägger, att inga andra känslor eller bevekelsegrunder än de jag sagt förmått mig därtill. Glöm, hvad som varit — jag kan ej, kan ej blifva din.

Men Gustave François ville det ej så. I häftiga ord ber han henne ännu en gång att taga tillbaka sina ord. Han talar om allt, hvad han tåligt burit och lidit i åratal för henne. Aldrig skulle han glömma henne, det ville han gå en dyr ed på, aldrig sluta hoppas, att hon skulle ändra sig. Hon lofvade intet, alls intet i det afseende han bönföll om. Han var nedslagen, bitter, kränkt och skulle icke finna sig i detta. Oaktadt allt hvad hon sagt, sökte han yttre skäl för hennes

handlingssätt — hofvet, kungen, Armfelt. Han skulle observera henne och dem, det skulle han.

— Nåväl, din ömhet vill jag ej såra, men jag har sagt dig det, som jag måste säga, tänk ett år allvarligt på denna sak. Du har lefvat dig in i tanken på mig, din barndomsbrud, som din hustru. Den tanken har aldrig oroat dig, men jag, som är ömt fästad vid dig, har sett och vårdat den under tvifvel och sorg. Jag, som känner lifvet bättre än du, för mig har den blifvit mera än en rosig lidelsefull dröm. Tänk dig blott den saken. Nu borde jag vara sjutton år och se upp till dig som .... Sjutton år! ack det var länge sedan .... och hon höll sina händer för ögonen.

Han tog henne tigande under armen, och långsamt gingo de in i den mörka lönnskogen. — Mitt sötaste hjärta, sade han gång på gång, mera kunde han icke säga; också han var starkt upprörd.

Plötsligt frågar Gabrielle: — Cher ami, du fick mitt bref genom Mannerskantz?

— Ja! svarar han dystert och förströdt. Ja, jag fick det, och han tillägger efter en paus, — fick det för sent.

— Hvad vill det säga? och hon för sin hand upp mot hjärtat.

— Hvad det vill säga, och nu först, när han för en alldeles utomstående person skulle göra reda för, hvad det vill säga att vara en Walhallaförbundsbroder, gick det plötsligt upp för honom, huru illa han gjort, som så lättsinnigt lofvat allt hvad han lofvat. — Hvad det vill säga, repeterar han. Ja, det vågar jag icke säga, tillägger han med ett tvunget leende — åt en utanför stående.

De hade kommit in i den lilla lönnskogen, där det nu var så mörkt, att de knappast kunde urskilja hvarandras anletsdrag.

— Mon chèr ami! Jag ber dig som en lojal soldat vara kungen trogen, och du, du säger att det är för sent. Det vill säga, Walhallaförbundet är ett . . . .

Han såg i dunklet hennes ögon glänsande, oroligt söka hans blick. — Nej, Gustave François, nu måste du tala om för mig allt . . . .

— Men jag kan ej, jag har svurit, att icke . . .

— Du har svurit i går åt Walhallaförbundet, i morgon svär du åt kungen, du svär i dag åt mig och i nästa år . . . .

— Men Gabrielle, håll upp för Guds skull, hvad tänker du på, hviskar han häftigt.

— Jag tänker på din heder, svarar hon enkelt.

— Men Gabrielle, och han rätade upp sig. Du har i tre år varit borta från vårt land, du vet

icke, hvad som händt och passerat. Du har om vårt lands politik icke en aning; innan du dömer, måste du känna alla biomständigheter. Känner du Jan Anders? — Och i ett starkt ordflöde började han att lägga ut de teorier han dag efter dag hört uttalas, självständighetsmännens tankar. Koncis och klar till sin natur, sammanfattade han dem med ifver i postulat och axiom, men märkte själf till sin förvåning, ja undran, att då allt detta lades ut logiskt, nyktert, utan den diktionens prakt, den känslans omedelbara värme, som bar upp allt, hvad Jägerhorn sade, det hela smulades sönder i detaljer, därtill ännu sedda i den politiska moralens ljus. Ju längre han kom i sitt andragande, desto svårare hade han att finna de försiktigaste, de minst farliga orden, de som dolde den stomme, som bar upp det hela, det som han icke fick blotta. Han talade sakta, nästan hviskande, böjd mot hennes öra.

Hon lyssnade på honom först uppmärksamt, så slog hon plötsligt armarna om hans hals. — Min stackars älskade gosse! en våg af ömhet, af medkänsla, något af denna nästan moderliga kärlek, som hon kände för honom, slog upp inom henne, och höljande hans brännande kinder med sina kyssar, brast hon ut i gråt och lutade sitt hufvud mot hans axel. Mellan snyftningarna sade

hon än en gång: — Min stackars, vilseförda, hederliga gosse, hvad ha de gjort af dig? Märker du icke själf, hvilka barnsliga drömmerier detta allt är. Allt bygges på att den makt, som fordom ryckt ifrån oss våra provinser, förhärjat vårt land med krig på krig, det land, där slafveriet existerar i den dag som är, att denna sig danande världsmakt skall taga oss och frihetens sak om hand. Och detta säger du vara det unga Finlands dröm, — detta som själfständighetsmännen, de finska, som utan Sverige vilja lefva fram sitt eget finska lif, tro och hoppas på. Ah, min stackars konung!

Han stod där häpen vid detta utbrott af kärlek, af ömhet och politisk kritik. Han kände en pinande känsla af obehag inför denna hennes öfverlägsenhet, och kanske hade han sårad i sin manliga egenkärlek gifvit henne ett tvärt, skarpt svar, om de icke i detsamma hade hört en käpp, som regelbundet stötte mot stenläggningen och en röst, som småsvärjande och muttrande gifvit luft åt sin otålighet.

Det är onkel Nordencreutz, säger Gustave François. — Hallå onkel, söker du oss?

— Ja visst, hvar tusan dröjer du? Är Gabrielle där?

Nu trädde de båda ut ur lönnskogen, och gamla Nordencreutz tog Gabrielle i famnen. —

Minns du, min stumpa lilla, när jag lärde eder quattuor species. Nu kommen I in till mig helt beskedligt. Kunde jag icke tro, att du hade begifvit dig af hit. Men tårar, tårar, nu, hvad skall det betyda? Kom nu hem till gamla farbror! Du, Gabrielle, bjuder på té. Vi gamla vänner skiljas i morgon för att kanske aldrig träffas, kriget är icke att leka med. Du må vara huru trött som helst, nu följer du med, i afton ären I mina gäster. Och gubben tog dem, en under hvardera armen, och alla gingo öfver till den flygel, där Nordencreutz logerade. — A la guerre, comme à la guerre, sade han och förde dem in i den stora låga ritsalen, där han inlogerat sig för de dagar han bodde i Sveaborg.

Där tändes några ljus, som knappast lyste upp en tiondedel af det stora rummet. Gabrielle började att syssla med téet; en soldathustru hämtade upp hvad som behöfdes för deras enkla kvällsvard. Öfverste Nordencreutz, en gråhårig, något korpulent, men rörlig äldre herre, påminte dem om, huru de som barn kommo åkande till honom för att läsa historia och matematik. — Ja, kära vänner, åren ha gått sen dess. Gabrielle, din mor är död, den fina, ädla människan, hon har följt dem, så många andra af våra vänner, som gått hädan. Nå Gustave François, huru

mår fru Antoinette, har hon lugnat sig något, och gamla far sköter om fisket som förr? Mankala blir vackrare år från år, eller huru? — Sedan man offrat en half timme åt minnena, började öfversten att berätta om mottagningen hos konungen och grefve Posses disgrace.

— Vet du, hvarför han fallit i onåd? Jo det är för den här dumma föreningen, som kallar sig Walhalla.

Gabrielle såg vemodigt på Gustave François.

— Ja, där lära dryftas alla möjliga storpolitiska frågor, icke mera och icke mindre än Finlands självständighet. Den purfinska fraktionen vill med ryssens hjälp lösrycka detta landet från Sverige. Det lär nu blifva stränga efterräkningar med föreningens medlemmar.

För Gustave François blef situationen outhärdlig, han satte sig så, att hans ansikte kom i skuggan.

— Efterräkningar, det vore illa, onkel, säger Gabrielle. I tider som dessa, då det gamla bryter sig skarpt mot det nya, då nya idéer tvinga sig fram, och med det nyas kraft hänsynslöst pocka på utrymme och plats, bör man icke tala om efterräkningar. Man bör, som Brissot och madame Roland i Frankrike, förstå att leda det

nya in i det gamlas strömfåra, så att det ädla, det nya har med sig, kommer mänskligheten till godo. Huru ofta har jag icke hört „Girondisternas själ“, som hon, madame Roland kallas, tala om denna sak.

— Ja, ja, svarar gubben Nordencreutz, stoppar sin pipa och säger mellan blossen: Nytt vin i gamla flaskor, nej det går inte, det går bestämdt ej. Vet du hvad jag ville? Att den där opraktiska drömmarn finge sin vilja igenom för att visa dem, hvart det bär. Om par år vore allt slut. Tro mig, jag har lefvat ett människolif här, jag känner Finland, och mitt memorial till landets förbättrande har af konungen delvis lagts till grund för Finlands ekonomiska förvaltning. — Skam är det, att när kriget är förklaradt, stå och träta om hvems felet är. Det är väl den där fördömda Sprengtporten, som står bakom allt detta här och låter röra i soppan — när den är färdig, skall han väl själf taga för sig den bästa portionen.

— Ack, kära onkel, låt politiken vara, säger Gustave François otåligt. Låtom oss tala om oss själfva. Hvart tåga vi i morgon och huru skall Gabrielle komma till sitt hem i Kymmene? Jag känner den lifligaste oro för henne.

— Vi fara med roddgalérerna till Lovisa i morgon kl. 7. General Siegroth, baron Klingspor och flere af de svenska regementens chefer äro med. Gabrielle reser med general Kaulbars, som skall uppåt Kymmene floden. Under hans skydd reser hon alldeles lugnt. Ja, kära vänner, hvem hade trott, att vi skulle mötas under så sorgliga förhållanden.

Nu var supén i ordning. Gabrielle bad herrarna taga plats, och samtalet började så småningom att gå i den veka vemodiga tonart, det bör hafva vänner emellan, som icke träffats på många år och som inom kort åter måste skiljas. Mot midnatt bröt gamle Nordencreutz upp. — Se så, nu sägen I godnatt åt hvarandra i Guds namn, vi måste vara tidigt uppe i morgon.

Gustave François följde Gabrielle till hennes bostad. De gingo tysta och gripna vid hvarandras sida. Inne i lönnskogen säger hon med skälfvande stämma: — Soyez fidèle, loyal et vaillant, den ed, du i morgon aflägger fordrar det. Gif hellre lifvet än äran! Que Dieu te garde!

— Och jag, hvad har jag att hoppas, sade han sakta. Han såg henne ej, men en tår föll på hans hand, han kände en kyss på sina läppar, han hörde en snyftning i mörkret, och hon var försvunnen.

Gabrielle sprang uppför trappan, skyndade sig in i sitt rum, läste dörren och kastade sig med händerna för ansiktet högt gråtande på sin bädd. Hon grät öfver sin ungdoms vackraste dröm, den var för henne förgången. Hon hade en gång gått i lifvets, i kärlekens strålande solsken, hade lefvat i dess bländande ljus. Den dag den grå skymningen föll öfver henne, när hon tvif-lade på dess allmakt, den dag hon ej mera trodde på satsen, omnia vincit amor, gick hon frivilligt ut ur sitt paradis hellre än att med misstänk-sam ängslan, svartsjuk oro, trefva fram på vä-gar, om hvilka hon icke mera kände hvart de förde.

Nordencreutz låg i sin tältsäng, när han hörde Gustave François komma in i rummet, sakta kläda af sig och suckande gå i säng. Han hörde honom kasta sig i bädden af och an i oro. — Den ungdomen, den ungdomen, säger han för sig själf, den har en märkvärdig för-måga att trassla in alla förhållanden, där kärle-ken spelar med. Stackars barn! Nå det reder sig väl ock en gång. Och den gamla somnar in i sin sunda sömn. Men Gustave François låg länge vaken. Endast för en vecka sedan hade han farit från hemmet jublande mot lifvet, som

låg för honom, så ungt, så friskt, så gladt — och hvad lofvade detta lif honom nu — intet. Det hade tagit från honom allt, hvad han under åratal andligen lefvat på.

VIII.

Gustave François hade efter en sömnlös, orolig natt mot morgonen fallit i en tung, drömuppfylld sömn, som icke gaf honom någon riktig hvila. Redan klockan fem väcktes han af gamla Nordencreutz, som inpackade sina kartor, vapen och instrument och skyndade på sin unga reskamrat. — Coiffeuren har varit här redan tvänne gånger och kalfaktorn med. Du skall vara i stor parad. Eden aflägges i bönesalen och omedelbart få vi gå ned till kungsporten för att se flottparaden, se huru fartygen passera förbi kungens skepp Amphion och Amadis. — I detsamma kom coiffeuren, som befanns vara Burmeister, värden från Hamburgs tavern; han var likblek i ansiktet. Han hade en massa löshår med sig och tog genast itu med sitt arbete, ställde upp speglar, tång och pomador.

Han hade hela natten coifferat officerare och underofficerare och var nu uppgifven af trötthet. Med sin hesa röst förbannade han kriget och kunde icke, ehuru man af facket, förstå, hvarför soldater och officerare icke kunde slåss lika gärna utan, som med stångpiska eller fläta. Nu gjorde han en lång, brun fläta af löshår, som sedan fästades i det naturliga håret med några marongnålar, så att den föll precis öfver vänstra örat. Så placerades tre stora, runda hårvalkar eller lockar löshår vid hvardera tinningen. Med bränntång, mastix, vax- och andra preparat fingos de att pösa ut så mycket som möjligt. Allt detta tog tid, och Nordencreutz var otålig. Burmeister skyndade allt hvad de trötta, blåbleka fingrarna orkade. Gustave François märkte att barberarens rock och ärmar voro nedblodade och frågade, huru detta kom sig. Jo, han hade i natt måst slå åder på en fröken, som svimmat af chagrin och oro öfver kriget, en mycket vacker hoffröken, som bodde hos kunglig sekreteraren Björnram.

Gustave François for upp med fart, så att tången brände honom i tinningen och hela den mödosamt ordnade coiffuren kom i olag. — Hos Björnram! sade han upprörd.

— Mein Gott! mein Gott! säger Burmeister förskräckt, men hennes nåd är alldeles braf nu

igen. Jak kommer just nyss från henne, hon är snart färdig klädd, hon vill gå med på flottbaraden, så att herr kornetten kan vara utan oro. Ännu en moment, herr kornett, en pandrosett här i flätan, och allt är färdich. — Och de magra fingrarna löpte åter flinkt ordnande mellar lockar och band. Så satte han den trekantiga, svarta hatten med trens och plymer på Gustave François och med ett: jetzt ist alles fertig und wunderschön, började han att snabbt packa in sina utensilier. — Muss noch in die Kirche gehen, säger han och försvinner hastigt bugande.

I Sveaborg fanns ännu icke vid denna tid någon riktig kyrka. Gudstjänsterna firades i stadskyrkan, men en stor sal, kallad Arméns flottas predikosal, i ett två våningars stenhus, alldeles invid Ehrensvärds graf var inredd för kyrkliga ceremonier. Den var mycket enkel, hvitrappad och marmorerad med kalkfärg, hade hvitmålade bänkar, en enkel altaruppsats och en tafla af Arrhenius.

Fältprosten, grefve Fr. Schwerin stod redan i god tid vid altaret. Hans bror, öfverste Fredrik vid Jönköpings regemente, och den från en finsk sjökaptens familj stammande eleganta baron Rajalin vid flottan, som beordrats att mottaga eden, hade hvardera kommit upp i stor uniform. De

sutto på hvar sin sida om altaret på förgyllda stolar. Bakom Rajalin satt musiken, en hornseptett kring en liten i många svängar byggd orgel. Fältprosten, en ståtlig, mycket kolerisk och själfrådig herre — han kunde bland annat icke förmås att bära peruk med hårpiska — hade varit kornett och tjänat i preussiska armén, innan han blef prest.

Nu var han förargad öfver de unga officerarnas bristande punktlighet, och ehuru han stod vid altaret, kunde han knappast behärska sin otålighet. För hvarje gång någon gick i bönsalens dörr, vände han sig om för att se, om ej alla voro församlade redan.

Precis på slaget sex steg Gustave François in i bönsalen, han var den första.

Nu vände sig prosten Schwerin om och sade helt högt: — Punktlighet är en krigares första dygd, hvar äro de andra?

Men innan han fick något svar, spelades på den i roccoco rikt utsirade orgeln upp en marsch, som småningom gick öfver till hymnen ur Gustaf Wasa „Ädla skuggor, vördade fäder". Orgeln, som till Gustave François' stora förvåning sköttes af tavernaren, badmästaren, coiffeuren Burmeister, hade en tunn, hes stämma, som på ett nästan löj-

ligt sätt kontrasterade mot den vackra pompösa melodin. Först vid orden:

Nej må träldomens blotta namn
Edra vreda vålnader väcka
Och Er arm sig hämnande sträcka
Ur den eviga nattens famn!

föll hornorkestern in och gaf lyftning, massa och färg åt melodin. Vid dess toner komma ett tjugotal unga officerare brådskande och utan ordning in i bönsalen. Rajalin och Schwerin reste sig nu, in tågade fyra underofficerare, bärande den ena flottans standar, den andra fästningens fana och ställde sig i tvänne grupper, en på hvar sida om altarringen.

Och nu började ceremonin. Fältprosten höll en dundrande straffpredikan för de unga öfver den ohörsamhet och genstörighet som förmärkts i den finska armén, såväl som i den svenska, då inalles trettio officerare, som år ut och år in åtnjutit aktningen och förtjänsten af sitt höga stånd, nu, då fädernesland och kung kräfde dem vid deras tjänster, lämnande sina fanor, begärt afsked. I eldiga, hänförande ord uppmanade han nu de unga att göra sin skyldighet. — Väl, säger han, finnes det perioder i folkens lif, då det icke lämpar sig, icke är klokt att framkalla de stora döda, och denna perioden är utan tvifvel af antydd art,

dock säger jag Eder: Sen till — och han pekade på den hjeltes och tänkares graf, de sågo utanför bönehuset — att I icke behöfven blygas vid åsynen af hans svärd af brons, när I kommen åter från den strid, dit I nu gån. De högsta i samhället, ha alltid älskat att leka med revolutionen, de högsta i samhället äro alltid revolutionens första offer. Och med tydlig hänvisning till frondörerna, slutade han: — Frasen är icke politik, retorn är icke alltid en statsman. Intet är farligare än en stor allmän idé i en trång hjärna.

Hans starka, välljudande stämma skallade åter i hvarje vrå af bönsalen och trängde in i hvarje skrymsla af Gustave François' samvete. För fyra dagar sedan hade han aflagt en ed, som visserligen endast i allmänna ordalag talade om obrottslig trohet mot fädernesland och frihet, men som, det visste han nu, innebar något, som stod i absolut motsats mot det, som vid den akt han nu begick, honom affordrades. Han var uppskakad, full af pinande oro, så att långa stycken af fältprostens tal, ja af själfva edsformuläret, alldeles undgingo honom. Ett par gånger märkte han, att hans tankar, som ilade bort i brusande fart, förde honom till kungsplatåns tempel och den lilla lönnskogen. Han tvang sig att tänka på hvad som försiggick omkring honom, men det var honom

nästan omöjligt. Och nu, alldeles oförberedt för honom, kallades alla fram att vid fanan aflägga löftet att försvara tronen, fäderneslandet och fanan till det yttersta. Gustave François såg, huru öfverste Schwerin och soldaterna stodo i full front kring fanan, alla, tycktes det honom, betraktande officerarne med stränga blickar. Särskildt föreföll det honom att fältprostens flammande grå ögon genomborrade honom och sågo in i hans lönligaste tankar. För att lugna sitt kvalda samvete lofvade han sig själf att efter aktens slut gå fram till presten, erkänna allt och bedja om absolution.

Nu var eden aflagd, musiken föll in med en koral: „Din sak är Guds; gack i ditt kall, och i hans hand dig anbefall“. Baron Rajalin lyckönskade officerarne i konungens namn, och akten var slut. Fanorna buros ut. Vid bönsalens dörr slogos starka trumhvirflar, baron Rajalin kommenderade: — Framåt, till kungsporten! Med fanorna och musiken i spetsen gingo officerarna under en jublande marsch raskt mellan fästningens yttre- och inre verk och sedan in genom lilla porten nedåt hafvet till kungsporten. Komna till den ropades de alla vid namn, och enhvar fick en liten skrifven lapp med det fartygs namn han borde medfölja; på Gustave François' order stod galeasen Falken, förd af fänrik Hjort.

Trappan från Kungsporten för nästan direkt ut till hafvet, endast en liten platå med plats för knappast hundra personer finnes utanför porten. När officerarna kommo till denna, stod där redan en hel mängd personer, bland dem gamla Nordencreutz och vid hans sida Gabrielle. Midtemot stodo Ulla-Lisa och Sofie Mannerskantz. Flottparaden var i full gång. Ett par hundra fot ut från stranden lågo Amadis, Espiandian, och den ståtliga, rikt förgyllda Amphion, på hvilken konungen jämte hertigarna Karl och Fredrik Adolf befunno sig, omgifna af generalerna Siegroth, Meyerfelt, Kaulbars, Toll m. fl. Fartygen buro full flaggskrud. Mellan Kungsporten och Amphion roddes det ena fartyget fram efter det andra. Framför konungens flaggskepp hissades flaggan tre gånger upp och ned. Sedan befälhafvaren högt ropat fartygets namn, helsade manskapet kungen med lifliga lefverop, medan ett batteri i närheten af Kungsporten för hvarje fartyg afsköt trenne skott.

I det morgonljus, som strålade öfver de bländande vågorna, tog sig denna tafla af tallösa master, med fladdrande vimplar och flaggor, utomordentligt imposant ut. För Gustave François gick den emellertid totalt förlorad, ty han tyckte sig aldrig ha sett Gabrielle mera skön. Väl var hon

blekare än vanligt, men hennes blick var varmare, innerligare, och det smärtfulla draget öfver ögonen gaf hennes skönhet ett förhöjdt behag. Klädd i en utmärkt välgjord drägt, af en förtjusande harmoni i grått och rosa, hade hon, följande det friare pariser-modet, icke pudrat sig, utan behållit den djupt kastanjebruna, naturliga färgen på sitt vackra, vågiga hår och sin ljusa, nordiska hy. En liten välplacerad mouche på kinden höjde ansiktets bleka färg, gaf det sorgbundna öfver hennes ögon en egendomlig tillsats af skälmaktighet. Gustave François gick hastigt till henne och tryckte hennes hand, men hann intet säga, innan baron Rajalin kommenderade: — Till båtarna, mina herrar!

Gubben Nordencreutz tillade: — Hitåt, hitåt, här är vår båt! Gustave François hann endast kyssa Gabrielles hand och hörde, hur hon med bruten stämma sakta hviskade: — Förlåt mig och farväl!

Han nästan tumlade ned i båten. Sjömännen hålla årorna upprätta och blicka med spänning på styrmannen, en ung, vacker underofficer. Då hörs mellan kanonernas dån, en ungdomlig, välljudande stämma energiskt ropa — galeasen Falken.

— Ro! kommenderar Nordencreutz, och båten roddes blixtsnabbt ut mot Falken. Bagaget kastades i ett nu ombord. Fänrik Hjort helsar stramt, militäriskt, så svänger han högt sin ply-

magerade hatt och ropar ett hänfördt: — Lefve konungen! Flaggorna höjas och sänkas, kanonerna dåna. Hvit, gul och rosig breder sig röken i morgonsolens ljus öfver fästet. Jublande rop och hornklang höras från skären, från fästningen, från konungens fartyg. Och som en jagande falk ilar farkosten öfver skummande vågor ut åt hafvet, där ett tiotal fartyg redan i sakta rodd, på tvänne linjer styra sin färd ostvart under major Törnings befäl, beordrade att fatta posto vid Kungshamn och ställa sig till generalen baron Carl Armfelts ordres. Den gamla landshöfdingen hade åtagit sig det vanskliga värfvet att föra armén i striden mot nordens Semiramis, mot „Rysslands stolta fru“.

Gustave François hade i det sista sett på Gabrielle, så att det rätta ögonblicket att se denna konung, som fyllde hela landet med ryktet om sitt snille och sin dubbelskepnad af godt och ondt gick honom förloradt. Innan han rätt kom till sig själf, var Falken bortom kobbarna och lade ut till hafs.

Som stora mörka hafsfåglar i seglande mjuk flygt, sväfvade galèrerna fram öfver hafvet med hurtiga, beslutsamma män ombord och ett underbefäl, som brann af begär att vinna segerns lön och ärans lager. Det intryck af öfversvallande

lifslust, af dödsföraktande mod, som konungens närvaro, stundens vigt och betydelse ingöt i hvarje enskild soldat och hos deras unga befäl, var gripande, och Gustave François, som hvarken kunde eller ville kämpa mot denna nya känsloströmning, kände huru hela hans inre lif fick en uppryckning ur det haf af nedslagenhet och sorg, där han nyss höll på att gå i kvaf. Något af hans mors käcka företagsamhetslust kom öfver honom. Ack, om han nu, just i detta nu, hade fått rycka öfver gränsen, ut i striden för att tjäna sitt land och sin kung! Men den första strid han hade att utkämpa var en lumpen kamp om plats på Falken, och den tog hela hans energi i anspråk.

Det var nämligen en pinande trängsel rådande ombord. Falken var ursprungligen byggd som en galér, men hade efter Ehrensvärds anvisningar af Chapman och Granstedt ändrats till en „hämeenmaa“. Den var riggad som en „skärgårdsfregatt“ med en förmast nästan midt i fartyget med tvänne rår och tre klyfvare, och en lägre aktermast med skildt mesansegel. Den roddes af nitton par åror med fyra man vid hvarje åra. Hela besättningen var 260 man. Bestyckningen bestod af 11 stycken 12-pundiga och 2 stycken 8-pundiga kanoner, hvartill ännu kommo 28 nickhakar på öfra däck. När detta fartyg nu därtill skulle trans-

portera 100 man af ett svenskt regemente, som sändes till Lovisa, blef trängseln fruktansvärd.

Gustave François hade fått sin plats invid en gammal man, som flitigt offrat åt Bacchus, att döma af hans röda näsa och den brännvinslukt han spridde kring sig. Denne satt på relingen och såg tyst på, huru vattenhvirflarna för hvarje årtag skiftade i ljust och mörkt. — Opp med couraget, säger Gustave François åt honom. Den andra ser upp med en tung blick och svarar i det han gör honnör: Tel qui rit vendredi, dimanche pleurera.

— Är det med mr Macdonald jag har förmånen att tala, frågar Gustave François på sitt modersmål.

Macdonald ser upp. — Ja, det är jag, de unga officerarnes i Helsingfors précepteur i franska språket. Men Ni, herr kornett, tyckes icke behöfva mig, er franska är charmant, säger han i det han ånyo gör honnör.

Macdonald ställde nu om plats för Gustave François, och den gamla soldaten, glad att åter få tala sitt modersmål, började att för den unga officeren berätta om sig själf och sina öden, destomera ogeneradt som de voro oförstådda af omgifningen. Och medan Macdonald i en oafbruten svada berättade om sin fäderneö Irland, sin tjän-

stetid i Frankrike vid konungens garde, sina marscher och strider under det sjuåriga kriget, sin och rådman Bergenfeldts i Helsingfors franska skola, där den förra skötte om grammatiken och Macdonald om prononciationen och declamationen, försjönk Gustave François, allt medan den andres ord susade förbi honom, i dystra tankar öfver allt hvad gårdagens samtal med Gabrielle fört med sig. Likasom Macdonald var en vilsen fågel, drifven ur det land där han födts, så var äfven han själf blifven en vilsen själ, drifven ur den tankens och känslans värld, i hvilken han vuxit upp sen åratal; och likasom Macdonald var blifven en spillra i lifvet, som aldrig mera skulle blifva något helt, skulle väl äfven han en gång, sviken i sin tro och sin kärlek, gå till spillo. Under allt detta gick Macdonald på med sin lefnads brokiga saga och allt högre växte tvisterna och dispyterna om plats på fartyget, om frågorna och partierna vid sista riksdagen, om kungens politik och om ständernas kränkta rätt. Det var en ofrid, en ovänskap, en fientlighet de olika elementen emellan ombord på det lilla fartyget, som ingaf enhvar de sorgligaste aningar om utgången af det krig, dit man nu drog ut. Skarpast i sina uttalanden i detta afseende var öfverstelöjtnanten vid nyländingarna Erik Abraham Leijonhufvud, som sänd till Lovisa

för att bereda rum för regementet, nu passade på att tadla alla sin kungs och särskildt general Tolls åtgärder. Leijonhufvud, som sedan gammalt var hätsk mot konungen, emedan denne icke lämnat honom avancement vid de svenska regementena, utan höll den oroliga mannen i en sorts landsförvisning i Finland, räknades till de förnämsta bland frondörerna. Af respekt för gamle Nordencreutz, som satt icke långt ifrån honom, höll han väl inne med sina värsta diatriber, men dref käckt på den satsen, att kriget icke var lagligt, således icke berättigadt, ergo var det intet krig, ty vi hade ingen fiende. Denna fiendes minister grefve Rasumoffski var till ännu icke af sin regering rapellerad, utan uppehöll sig än i dag i Stockholm, där han fortsatte sin oblyga förbindelse med grefvinnan Wrede. Gamla Nordencreutz gendref hans jeu d'esprit med ifver, framhållande att det var farligare att leka med ord än med elden, men förgäfves, Leijonhufvud höll i sig.

Man hade under allt detta kommit långt österut. Klockan var i det närmaste fem, då alldeles oförberedt en våldsam kanonad hördes söderut. Nu tystnade alla samtal plötsligt, tvister och trätor upphörde med ens. — Upp med årorna! kommenderade Hjort, och sakta flöt jakten fram på hafvet under en tystnad, så stor att man hörde

bruset i dess för och vågskvalpet mot dess sidor. Man såg på hvarandra, och såg undrande bort söderut, där väldiga åskmoln med bred bas och rundade spetsar tornade sig upp mot himlen, färgande hafvet med mörka strimmor. Mot åskmolnen tyckte sig en och annan se hvit rök stiga upp ur hafvet. Kanonaden tog till, mojnade af och tog åter till med fruktansvärd styrka och häftighet.

Nu höres genom tystnaden gamla Nordencreutz' stämma. Darrande af vrede och rörelse, ropade han, så att det hördes öfver hela fartyget: — Hvad sägen I, mina unga herrar, och Ni, Leijonhufvud, är kriget nu börjadt eller ej? Och då ingen svarade honom, tillägger han: — Det är hertig Karl med stora flottan, som någonstädes söderut levererar batalj med fienden. — Och den gamle tager hatten af sig. Vinden leker med hans grå lockar, han knäpper händerna samman öfver bröstet, och med sin vackra, starka bas tager han under accompagnement af kanonerna upp psalmen:

Herre! hela riket akta,
Dina helga änglar sänd
Till vår konung, att de vakta,
Så hans hus som regement.

Soldaterna intonera i sången, och när han sjungit tvänne strofer reser han sig och ropar ett

högt: — Lefve konungen och fäderneslandet, förbannelse öfver dem, som åter vilja draga 1740-talets skam och nesa öfver kunglig majestäts trupper. Med verve och indignation togo soldaterna del i både lefve- och förbannelse ropen. Officerarne tycktes tveksammare, men äfven de vildaste frondörerna bland dem kunde icke anständigtvis låta bli att, medan en brinnande batalj kämpades ut några knappa sjömil från dem, tänka på kamrater, vänner och bröder, och drifna mera af dessa personliga känslor, än af dem för pligt och ansvar, togo de del i lefveropen för denna konung, som de hatade så bittert.

Nu fortsattes rodden österut. I trenne långa timmar hördes kanonaden, så tog den plötsligt slut, striden var utkämpad, ovissheten om dess utgång var så plågsam för alla utan undantag, att allt gräl, alla dispyter nu togo en ända. Officerarna sutto för det mesta i tysta grubblerier, då och då framkastades af en eller annan en halfhögt uttalad förmodan om orten för bataljen, utvisande att de flesta af dem icke alls kände Finska viken. Nordencreutz, som kände Finland och dess haf bättre än någon annan vid denna tid, var den enda, som förutsatte att striden utkämpats i nejden af Hogland.

Efter en tröttsam färd samlades fartygen i

hamnen i Lovisa, dit högkvarteret nu var förlagdt. Den lilla staden var upp och nedvänd af all den militär, som samlats här. Gustave François skyndade sig genast till Johanna för att få rum för sig och sin chef Nordencreutz. Rum fanns där ej, det sista hade hon gifvit bort åt unga baron Leijonhjelm, konungens stabsadjutant. Just då Gustave François höll på att gå, såg han Matts Hanhi, som stod där midt på gården, grinande af välmening. Litet full och mycket glad, kom han sin unga herre till mötes med många skrapningar med foten och helsningar från gamla herrskapet på Mankala. De mådde så bra, så bra; gamla frun bad helsa och sände en säck med bröd, smör och salt lax. Gamla herrn sände Bijou, den hemmafödda svarta hästen, ett präktigt kräk, icke stor men stark. En häst, som tålde strapatser och kunde svälta, när det behöfdes, utan att fara illa.

Gustave François blef mycket glad öfver det ena som det andra. Han sände Matts till båtarna efter resgodset, själf gick han öfver gatan till Rehnstjerna och Blomcreutzarna, de skulle reda upp rumfrågan för honom. Han togs emot af tysta Blomcreutz med mycken vänlighet och en alldeles oväntad svada. En nyhet, en stor nyhet hade bragt den tystlåtna mannen alldeles ur fatt-

ningen. Rehnstjerna hade förlofvat sig med Beate Louise. Denna sak lade han ut alldeles ovanligt vidlyftigt. Den polissongen Montgomerie hade kommit emellan, Rehnstjerna blef rasande af svartsjuka, och innan han visste ordet af, var det sagdt som behöfde sägas, Beate Louise föll Rehnstjerna om halsen, vi råkade komma in i detsamma och, och . . . . nu tystnade han tvärt, han hade tömt hela sin språklåda, ingen hörde honom sedan på flere dagar säga ett ord. De som kände honom väl påstodo, att han efter Rehnstjernas förlofning blifvit än mera ordkarg; hans vänner visste, att han var varmt fästad vid den vackra, lilla sångfågeln, som från och med nu slutade att vara flyttfågel, slutade att resa från hem till hem och sjunga för lifvets nödtorft.

Nu framförde Gustave François till Blomcreutz sin anhållan om rum för sig och sin chef. Denne, som jämte sin gäst suttit på en bänk utanför logiet, bad Gustave François stiga in och själf bedöma, om de ville bo i en så tarflig bostad. Inkomna i rummet funno de, att någon genom det öppna fönstret kastat in en mängd kort. På dessa såg man afbildad en bila och en stupstock, därunder lästes: Vandrare, minns Buddenbrocks och Lewenhaupts öde, bäfva för ständernas hämnd, mot den skyddar ej konungagunst.

Med denna helsning af okända frondörer emottogos så godt som alla till Lovisa kommande officerare och soldater.

Rummet var trångt, men à la guerre comme à la guerre. En timme senare äro de installerade i Blomcreutzarnas rum. Gustave François hade skrifvit bref till de gamla på Mankala. Han underrättade dem om att konungens stabsadjutant, Leijonhjelm, hört att ryska trupper från Walkeala och Kouvola tågat västerut mot Kymmenedalen. Föräldrarna och onkel Ulfsparre borde för all del draga sig undan längre bort till Korkeasaari i Urajärvi sjö, ty kosackerna voro icke att leka med. Dit borde de äfven föra all sin redbara egendom och gömma den väl. Själf skulle han senare tåga upp mot norr, för att stå general Kaulbars bi med nödiga topografiska uppgifter. Att allt detta och mycket annat ställts så väl för honom, hade han sin gamle vän Nordencreutz att tacka för. Engång uppe i hemnejden skulle han så godt han kunde hjälpa föräldrarna, föröfrigt hoppades han att Kaulbars skulle lära fienden att veta hut. Han tackade dem särskildt för de rara „ätande varorna“, ty af dem var det så ondt om i Lovisa, att hela krigföringen led däraf. Så skref han ett kort bref till Gabrielle.

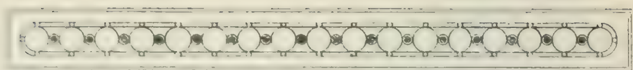
Mitt sötaste hjärta! Mon dieu, huru nära stå icke sällheten och olyckan i lifvet invid hvarandra. Säll var jag att efter trenne år finna dig åter, „belle comme jamais“, helas! Olyckan kom efter några timmar och gjorde denna bittra rupture, som jag icke kan glömma om dagen och som jag i nattens ensamhet begråter. Ack, du Gud som tänder hjärtats eld, du som närer dess tysta lågor, hvi låter du den brinna endast i mitt bröst, men slockna i min Gabrielles. Bittra öde, att förenas för en timme, för att skiljas för ett lif, ännu vill jag icke tro, att detta blir mitt. Ännu kan din Gustave François icke tro, att du velat fördrifva honom från ömhetens och sällhetens ljufliga tempelgårdar, till den öken, den tomhetens rymd, i hvilken de i det verkliga lifvet äro uppförda. Adieu, mon coeur! Toujours ton

G. F. de G.

Dessa bref sände han med Matts Hanhi och ålade denne att på hemvägen väl taga sig till vara för kronans nektar, och att en gång framkommen, troget stå de gamla bi, ty nu stunda nödtider, krigstider, hårda tider.

Matts Hanhi tog saken med ro, han visste huru den skulle behandlas, han hade förut varit

i nappatag med ryssen, och han var ej rädd, han skulle icke ge sig med första. Så skildes de åt, och Gustave François gick åter till sina, till krigets värf.

IX.

Där Kymmene älf vid Abborfors skummande kastar sig ned för de höjder, som vilja hindra dess färd mot hafvet, bildar den i strömfåran en hel komplex af små holmar och öar; bland dessa kallades den största vid denna tid Savusaari, efter ett gammalt rökpörte, som fanns på öns högsta punkt. Till stor del äro dessa holmar och öar sedan uråldriga tider förbundna med hvarandra genom dammar och spångar i och för den indräktiga laxfångsten, som här länge var ett kungligt regale. Redan under Gustaf II Adolfs tid gafs detta regale bort åt en skotsk musketerare, sedermera svensk general och friherre Mack Dougall, baron Duvall, hvars namn ännu gick igen i Duvalls dam, den största i forsen. Genom gifte kom Abborfors sedan i den grefliga Creutzska fa-

miljens ägo, och ehuru själfva manbyggnaden efter sista freden kom att ligga i Ryssland, blef dock laxfisket och forsen med sina dammar, broar, pator och katsor i grefvinnan Eva Sofia Creutz' ägo.

Enka efter den 1788 i februari aflidna grefve Johan Carl, Walhallabroder också han, hörde grefvinnan till konungens motståndare. I hennes personliga intresse låg det ock att få kriget afvärjdt, hon var den första, som skulle lida af dess obehag. Hon ställde därför till de fronderande officerarnes disposition Savusaari af forsar omflutna ö. Här kunde de ostörda samlas från de bägge motsatta stränderna och öfverlägga om sina statsomhvälfvande planer. Midt på ön, i skygd af sekelgamla, skäggbevuxna granar stod pörtet, fordom en fiskarebostad, nu en art sjöbod. Hit kom i skilda repriser frondörernas ledare och förledare Göran Magnus Sprengtporten, åtföljd af Wiborgs guvernör Güntzell. Allt, som i Walhallaförbundet såtts, spirade här upp och omsattes nu af Klicks skickliga penna och juridiska erfarenhet i noter och statsakter med vidt syftande mål.

En tidig sommarmorgon hade konspiratörerna sammankallats hit för att resonera och öfverlägga i frågor, där de egentligen endast hade att lyda. Gustave François hade likasom flere

bland de yngre officerarne fått icke kallelse, men befallning att infinna sig till mötet, så långt hade de konspirerades säkerhet i sina planer gått. Då han begaf sig i väg, var han okunnig om hvad saken gällde och hvilka alla han skulle möta här. Jan Anders borde vid detta laget vara vid Husula och Montgomerie vid Anjala. Han blef därför i hög grad förvånad, då han i den präktiga skogen vid älfstranden kände igen den förras stora karelska fuchs och den senares appelkastade häst af kurländsk ras, bundna hvar vid sitt träd och bevakade af dragoner. — Montgomerie och Jägerhorn måste ha ridit genom natten för att i så god tid vara här uppe, säger Gustave François för sig själf — sannerligen gäller det icke stora affärer.

Han gick ned till älfven, där en tämligen tät dimma höljde dalen i sitt ljusa dunkel. Öfver den otroligt bristfälliga spången, som endast hade en ledstång och hvars gångbana bestod af tvänne bräckliga plankor, började han att varsamt vandra mot ön. Öfver honom drog dimman i hvita stora flagor, under honom brusade forsens hvirflar med sådan våldsamhet, att han på några ställen kände huru skumstänket fuktade hans kind. De två smala plankorna, som han gick på, darrade som om de velat skaka af honom. Varsamt skred han framåt mot ett dunkelt mål, någonstädes i

fiendeland därborta österut, där man genom dimman såg de mörka granarna släpa sina grenar i det löddrande hvita vattnet. Ovillkorligen kände han efter om han hade sina vapen i ordning. En och en, med långa mellanrum, såg han framför sig och bakom sig, likasom i ett skuggspel mörka figurer röra sig på spångarna, alla åt samma håll. En där, den närmaste, hvars harmoniskt utvecklade unga kropp balancerande med säkerhet och elegans, rörde sig långsamt framåt, måste vara baron Leijonhjelm, stabsofficer hos konungen. — Var han också här! huru långt hade då den revolutionära andan egentligen trängt? — När Gustave François var kommen till midten af älfven, stannade han ett ögonblick för att se vattnets vilda spel, dess kamp mot de klippor och stenar, som mörka och trotsande lågo i dess väg. I stora metallgröna massor kommo böljorna vredgade och med högt lyftad kam, stormande ned och föllo med makt öfver de röda slipade hällarna, skakade om brokistorna och drogo vidare i nästa ögonblick, för att lämna rum för nya vågor, nya strider. Så gick Gustave François vidare mot laxpatan vid älfstranden. På skaptets darrande tvärslå satt, oberörd af elementernas raseri, en liten sirlig ärla, putsade sina fjädrar och passade på laxflugornas svärmar.

Nu steg han mellan de gamla granarna i land, längs en väg hal af fjolårs barr och gick in i furuskogen, som var så tät, att där under de slokande grenarna härskade en ständig skymning. Där uppe såg han det gamla rökpörtet, en svartnad byggnad under tak af stakar, torf och näfver. När Gustave François öfver den nästan alnshöga tröskeln stigit in i rummet, befanns detta vara så skumt, att han först måste vänja sina ögon vid att i det rembrandtsljus, som silade in sig genom de små gluggarna, se hvad där försiggick — och hvilka de personer voro, som rörde sig i pörtet. Innan hans öga ännu uppfattade de agerande, hörde han en manlig stämma, som han genast kände igen, det var Montgomerie, som i häftiga ord for ut mot någon, som nyss yttrat sig.

— Jag supporterar icke detta tadel, detta badinerande mot och om konungens person. Låt vara att han rider i atlasbyxor, bär kyller och långt svärd, det rör oss icke vid, anstår ej män att tala om. Han är i alla fall en genial man och hela detta krig, som är snillrikt uttänkt, skulle jag vara med om, som den första, om medel blott funnes, om lagarna följts. Men nu, då jag ser, hvart det bär, när vår devis är „sans ressource, sans argent, sans crédit“, vill jag göra allt som

måste göras för att få det afvärjdt. Så långt vill jag vara med Eder, men icke längre. Och det säger jag franchement, och han slog sig för bröstet, jag vill icke höra talas om självständighetsidéer, icke ett ord.

Ladau och Klick föllo in med hetta. — Montgomerie har hört så mycket om den saken i Walhallaförbundet, att det nu ej likar sig att tala ur den ton han nu gör, le vin est tiré, il faut le boire. — Och nu brast stormen öfver konungen åter lös. — Ty, sade Klick, den offentliga personens karaktär tillhör offentligheten, icke hans familj. — Montgomerie skrek, att skymford icke fällde någon, huru svag han än var, han ville ej vara med i ett skvallerkollegium, icke med bland män, som glömde, att de mest lofvärda ansträngningar för att nå ett bättre äro dårskaper, om man förgäter det goda, som redan existerar, och att la plus part des émancipations ne sont qu' un changement de servitude. Han skulle gå — och han gick, i det han slängde dörren efter sig, så att hela rökpörtet skakade.

Nu började resonerandet åter. Otto Fieandt, från Kristina, föreslog att underrätta savolaxbrigaden och Hastfehr om att den södra armén skulle retirera. Ladau hade sina förslag, Klick sina. Hästesko svor och bråkade, och nu lupo

utkast till nya regeringsformer hand emellan, förslag framkastades att öfverföra trupperna till Stockholm för att där kraftigt understödja den af oppositionen fordrade, men af konungen icke beviljade riksdagskallelsen. Det var en oerhörd mängd af nya förslag, nya idéer, de djärfvaste man kunde tänka sig. Den, som oförberedd hörde det tal här fördes, skulle trott, att konungen redan var afsatt eller allra minst färdig att blifva det.

När sedan Jägerhorn, som länge suttit tyst, begärde ordet och det blef stilla i pörtet, då ville Gustave François icke längre höra något. Han visste, hvilket välde Jan Anders hade öfver allas hjärtan och sinnen. Han var rädd för honom. Gabrielles ord: soyez fidèle, runno honom i hågen. Försiktigt gick han mot den halföppna dörren och lämnade obemärkt det konspirerande sällskapet.

Just innan han aflägsnade sig, tyckte han att ännu någon af sällskapet smugit sig ut. När han nu, upprörd öfver allt hvad han hört, gick i den skumma granskogen mot älfven, såg han vid en krökning baron Leijonhjelms vackra figur framför sig. Han stod lutad mot den bräckliga barriéren, och det tycktes Gustave François, som om han varit sjuk, han sprang fram till honom och

frågade efter hans befinnande. Nu märkte han, att Leijonhjelms ansikte var öfverhöljdt af tårar.

Diskret ville han draga sig undan, men Leijonhjelm vände sig mot honom och sade med mycken värdighet: — En mans tårar falla utan blygsel, när de falla öfver fäderneslandets och konungens olyckor. Ack, min herre, jag är upprörd öfver den svarta otacksamhet, den skändliga låghet, som dessa herrar visa mot konungen. Och när jag såg där stallmästaren Otto Bruce, som i lägret presiderar vid konungens egen kavalierstaffel, såg denna Klick, konungens öfveradjutant, båda öfverhopade med Hans Majestäts nådevedermälen, då greps jag af så mycken ömkan och sorg, att jag måste gå bort, att jag icke kunde häjda mina tårar.

Denna, den vackra Leijonhjelms känslofullhet rörde Gustave François, så att han presenterade sig för den unga mannen och besvor honom att blifva hans vän. Leijonhjelm, tröstad af hans ord, tog hans hand, lofvade honom vänskap och de unga männen gingo lättare till sinnes öfver spången, lofvande hvarandra att stå konungen bi med den största hängifvenhet och ifver. Som om himlen själf velat lysa öfver deras ädla förbund, drefvos dimmorna i detsamma undan, och de sågo ett tjusande, storslaget flodlandskap med skummande vatten, klippor, glittrande af kvarts och

vågstänk, rundtom det hela en härlig gammal granskog, allt i morgonens friska, bländande hvita solljus. När de kommit öfver floden, trädde de in i den vackra skogen, med sina hundraåriga granar. Där inne i skogen var det så tyst och stilla, endast suset i de höga kronorna och forsens dån brusade mellan träden, som orgeltoner, stämda i djupaste bas. Ekorrarna sprungo tyst och lätt upp- och nedför stammarna. Solljuset sipprade in mellan träden, som guld i bergakonungens grotta; småskogen och riset voro fulla af blänkande daggdroppar, fulla af lif. I en liten klyfta sorlade och skvalpade en klar källa; ormbunkar, veronica och blå skogsgeranium växte kring den. Vid källans brädd hade någon lämnat en liten näfverskopa med en sticka till handtag, för kommande vandrare. Här slogo sig våra unga hjältar ner, och Gustave François frågade Leijonhjelm, som hvarje dag träffade kungen, hvad Hans Majestät själf sade om alla dessa trista och olyckliga förhållanden . . .

— Ack, ni vet, mon ami, man yppar för hvem som helst sina olyckor och sin glädje, mais on ne confie à personne ses humiliations. Hans Majestät talar icke mycket om dessa saker, men man ser att han lider af dem, och hans tankar syssla ständigt med dem. I går sade han: en man i min

ställning bör icke frukta dagens domslut, blott han kan ställa sig så, att framtiden frikänner honom, mais hélas! La posterité n'aime pas le vaincu. — Och sant är det, alltid finnes någon förtjänst hos den som är lycklig, som har lyckats i lifvet. En gång, när jag talade med honom om hopens orättvisa, svarade han att ju större hopens orättvisa är, desto svårare har den att förlåta sina offer.

Så började de att tala med hvarandra om sig själfva med en uppriktighet, som förvånade dem. De förtrodde åt hvarandra sina lefnadsöden, sina förhoppningar för framtiden och sina bekymmer och sorger för i dag. De hade sett hvarandra endast någon gång, sett hvarandra med sympati, nu hade händelsen fogat så, att de förts till hvarandra i ett ögonblick, som genombäfvade dem med samma känslor af verklig indignation och uppriktig sorg. Och som tvänne föremål med kemisk frändskap till hvarandra, hade de smultit samman i vänskap, en vänskap som, det kände de, skulle räcka för lifvet. Gustave François berättade, att han var éperduement förälskad, men ack, hon hade afvisat alla hans anbud och detta på de besynnerligaste grunder. Leijonhjelm talade om, att han var betagen i en ung skön kvinna, men också hans låga brann utan hopp

att tända samma eld i hennes bröst, hon hade sagt absolument non till alla Leijonhjelms proposer. — Ack, mon ami, lifvet är ett arbete, un métier, man måste gifva sig mödan att lära det, kunna det, lida det. — Kavaljer hos prinsessan Albertina, hade han för att glädja konungen, som nu förliden vårvinter en tid varit mycket dyster, varit med om ett dramatiskt intermezzo ur Amadis de Gaule. Detta intermezzo, sammanställdt af konungen själf, hade vid den stora karusellen i Drottningholm af en eller annan anledning icke blifvit uppfördt. Allt var i hemlighet förberedt. Konungen hade med stor surprise emottagit inbjudningen att öfvervara den lilla fêten; då sjuknar en af damerna i pjesen. Hon var oumbärlig, hon skulle dansa à la bajadère och sedan en spansk dans. Prinsessan var förtviflad. Då säger Kellgren, ni vet den celebra poeten, att han kände en dansös, som om hon ville, kunde utföra rollen. Han for genast till henne och återvände med det besked, att hon åtog sig saken på ett villkor, att få dansa en fransk Musette, eller hvad hon helst själf ville. Hon höll ord. Ack, aldrig har jag sett en dans, sådan som hennes, rytmen och harmonien i hennes kroppsrörelser öfverglänstes endast af värmen i hennes själfulla blick, hennes anletes icke klassiska, men ljufva skönhet. Från den

stunden var jag betagen i henne. Konungen själf var så enthousiasmé, att han genast gjorde henne till hofdam hos prinsessan och befallde Domenico Bossi att måla hennes porträtt en miniature för hans samling på Drottningholm. Jag besvor Bossi att göra mig en kopia af denna förtjusande tafla.

Gustave François började förstå, hvem Leijonhjelms älskade var. Han ämnade just, starkt upprörd, fråga af sin nye vän efter hennes namn, då denne säger: döm själf om skönheten och tjuskraften i detta unga ansikte! — Han öppnade lätt uniformen och tog ur bröstfickan ett stålhölster, som han öppnade. Det var ett miniatyrporträtt af Gabrielle Ulfsparre. Där stod hon med ett ljuft småleende öfver de sköna, något öppna läpparna, det rika, rödbruna håret omgaf det fint tecknade ansiktet. Allt detta stod mot Bossis vackra, glödande, om Giorgiones färg påminnande fonder.

— Ack! säger Gustave François, i det han hänryckt betraktar bilden. Har hon aldrig sagt Eder, hvad som hindrade hennes böjelse för Eder.

— Det har hon, men jag, som öppet kan förtro Eder alla mina tankar och sentimenter, kan ej yppa hennes i förtroende lämnade skäl.

— Ni är en riddersman, mon ami. Nåväl jag vill yppa något för Eder. Detta är bilden af den

sköna Gabrielle Ulfsparre, dotter till min vördade vän och lärare öfversten på Erémitaget här uppe vid floden . . . .

Nu for Leijonhjelm upp: — Så är det, men huru känner Ni henne? Hon har länge vistats i Paris, och Ni . . .

— Jag känner henne, emedan jag vuxit upp med henne. Den dans hon utförde och som så tjusade Eder alla har jag ofta sett, ty min mor har lärt henne den. För öfrigt, det är henne jag älskar, våra hjärtan tända eldar för samma altare. — Leijonhjelm räckte ifrigt sin hand åt sin nye vän. — Förvisso är det denna gemensamma och obesvarade kärlek till samma hulda person, som fört oss till hvarandra, likt källådror, som under marken okända flyta samman. Vore en af oss föredragen, då skulle vår vänskap snart grumlas af lidelserna, men nu — och de omfamnade hvarandra.

Så beslöto våra celadoner att till minne af sin unga vänskap rista sina och sin älskades namn i den vackra björk, som stod vid randen af källan. De tecknade nu i den hvita barken sina initialer och därunder ett G. U., allt omgifvet af ett hjärta i lågor, och under allt detta deras vänskaps födelsedag. Medan de i skyddet af en ung löfrik rönn höllo på därmed, hörde de, huru de konspi-

rerande officerarena ifrigt disputerande gingo förbi dem upp till Abborfors lägerplats. Anjala var det ord, som alla nämnde, de skulle om några dagar mötas vid Anjala, där skulle de sista anstalterna för deras företag vidtagas. När det åter blef tyst, gingo Gustave François och baron Leijonhjelm ut ur skogen och bestego sina hästar för att rida till lägret äfven de.

Komna halfvägs möttes de af Griberg, konungens gamla kammartjänare, som ifrigt skyndar på baron Leijonhjelm, sägande att kungen ridit ned åt floden, att det troligen gällde en koncentration af trupperna till en attack mot Fredrikshamn. Baronen skulle genast ge sig i väg, konungen ville tala med honom.

De unga männen togo nu ett kort, men ömt farväl och lofvade hvarandra att aldrig glömma denna stund, vid källan i solituden. När Gustave François i skarpaste traf kom till lägret vid Abborfors, var detta i full rörelse. Order hade kommit till trupperna att mot midnatt rycka ut och förena sig med kungen i marschen mot Fredrikshamn.

Tälten togos ned, trossen packades in, och allt utvisade att något viktigt förestod. Gamla Nordencreutz var redan i ordning och uppmanade sin unga vän att hvila under dagens lopp,

det behöfdes nog. Man skulle blifva marschfärdig, tack vare officerarenas tröghet och ovilja, först sent på aftonen, och då vore det bäst att begagna sig af dagen till sömn. Sedan blef det icke tid därtill, ty var man en gång på marsch, måste den fortsättas i ett ända fram. Gustave François lydde den gamlas råd och lade sig i den långa soffan i det rum de bebodde på gästgifveriet.

Uttröttad af dagens många bestyr och rörelser, sof han godt ända till långt in på aftonen. Han drömde, att han hörde sin mor och Gabrielle hviskande tala till hvarandra, han tyckte sig se den senares varma ögon och hennes veka, mjuka löje. Hon talar varmt öfvertygande om, hvarför hon icke vill gifta sig med honom; han, liksom senast, otålig vid dessa hennes ord, vänder sig häftigt i soffan och vaknar.

— Hjärtans gossen min, hör han en gammal vänlig röst säga, är du vaken nu? Du sof så godt, vi ville icke väcka dig.

— Onkel Ulfsparre, du här och Gabrielle?

— Ja, hon är här också. Vi ha suttit här och vakat öfver din sömn. Du skall ut på nattlig marsch, och vi ha icke låtit någon störa dig.

Gustave François reste sig hastigt. — Hvar är hon? Hvad för Er hit?

— Ack, hjärtans gossen min, jag har en stor sorg att förkunna dig, sade den gamle, han satte sig vid bordet under fönstret och höll sina händer för ögonen.

— Hvad är det, hvad är det, gäller det Gabrielle? säger Gustave François.

— Ack nej, hjärtans gossen min, ack nej! Det gäller din fader. Han är död!

— Död! och Gustave François lutar sig mot fönsterposten och gråter sakta för sig själf. Han vågar icke fråga huru?, ty han fruktar ett svar som vid detta budskap om hans död, skall binda något fult. — Död, när! Han dog väl ej för . . .

— Nej, nej! hjärtans gossen min, din fader dog som en vaillant, en duktig finsk officer. Var tröst, min son. Han dog som en ärans man, men huru det tillgick, det ha vi måst lofva din moder, som nu, uttröttad af sorg och af resans ansträngningar, sofver i rummet på andra sidan förstugan, att icke tala om, ingen annan än hon själf får berätta det för dig. Vi skola väcka henne om en half timme, hon vet ej, att du är här. Jag följer henne och Gabrielle till Lovisa. De skola, medan kriget varar, bo hos Gardemeisters på Sandviken. Så snart jag har dem i säkerhet, vänder jag åter till Eremitaget för att vårda mina ympar och rosor. Vill du nu vänta

här ett ögonblick, så går jag efter Gabrielle och vännen Nordencreutz.

Gustave François blef lämnad ensam i det tysta rummet. Han satt vid fönstret och såg bort öfver älfven, som här och där lyste röd i aftonsolens sken mellan de slokande granarna. Rummet fylldes af en mjuk vacker skymning, liksom hans sinne af en stilla vacker sorg.

Far var död. Det var ett lif fullt af arbete, umbäranden och mödor han fört. Herren vare pris, att han dött som han dött . . . . huru lätt kunde det icke ha skett i ett anfall af förtviflan eller i . . . . Han ville icke döma honom, och han böjde sig ned öfver bordet och föll åter i sakta gråt. — Stackars mamma, så ensam, så ensam!

Nu öppnas dörren, in kommer sakta, helt sakta Gabrielle. Han reser sig, hon kommer lätt, mjuk, öm och varm emot honom med utbredda armar, och djupt uppskakade omfamna de hvarandra utan att kunna säga mera än detta enda ord: — Död, död! När de så lugnat sig något, satte de sig i soffan midt för fönstret, omgjutna af aftonens milda ljus. Där ute larmade soldaterna, signaler ljödo, hästar gnäggade och vrenskades — här inne var det tyst och stilla, och Gustave François bad Gabrielle tala om, huru hans mor tagit denna ödets grymma skickelse.

— Som du vet, hör hon till de ifriga, de brinnande naturerna. Hon har stormat, hon har gråtit, nu har den fysiska afmattningen något lugnat henne, men hon är stolt öfver Per Adrians död, för henne är han en . . . .

— Jag vet, men du, huru gick din resa, huru fann du din fader, huru fann du . . . .

— Min resa, den gick väl. Jag reste i vagn natt och dag med general Kaulbars upp till trakten af Kausala, där en del af generalens regemente stod. När jag nalkades mitt fädernehem, Eremitaget, var det sent på aftonen. Huru klappade icke mitt hjärta, då jag såg de kända konturerna af hemmet och den gamla almen vid trädgårdens port! Allt stod nästan svart mot blodröd himmel. Det bådade olycka, tycktes det mig, det påminte mig om kriget. En sak förvånade mig, när jag såg min hembygd åter. Huru var icke allt blefvet litet? I min imagination lefde hela denna nejd i immensa dimensioner. Träden, husen, till och med den stora almen, allt tycktes mig ha krumpit samman. — Generalen stannade hos Ammondts nere vid kyrkan, och därifrån gick jag till fots upp till Eremitaget. Jag såg min gamla beskedliga cher père syssla i trädgården med sina ympar. Ack, huru krokig, huru grå, huru gammal han blifvit!

— God afton, cher père, ropar jag, gömmande mig bakom en yfvig hagtornshäck. Han reser sig, han ser sig omkring, han är alldeles blek och perturberad.

— Är det du Ulrika, som kallar mig, säger han halfhögt och nästan förskräckt. Han trodde det var hans maka, min döda moder, så lika påstod han efteråt att min röst var den kära dödas, som aldrig gick ur hans tankar. Då säger jag: nej, cher père, det är endast Eder dotter Gabrielle, — och jag springer fram till honom och tager honom i famn. Vi blanda våra tårar glädjens, sorgens, återseendets, skilsmässans tårar. Vi hade icke sett hvarandra på trenne år, och under den tiden var min goda moder död. — Hjärtans flickan min, säger han gång på gång, tout ému och glad.

Så gingo vi tillsammans till det gamla kära hemmet. Vi satte oss i den tysta kvällen på gungplankan under äppleträden, kände doften af cher pères rosor, hörde i aftonens stillhet skällorna ljuda från fållan, hörde hundskallet från den fjärran byn och kornknarren från de saftgröna åkrarna. Allt var som fordom. Ack, icke allt! Hon, min goda moder, slumrade borta under rosorna på kyrkogården. Här i aftonens stillhet sade jag cher père, hvarför jag var kommen, sade

att kriget var förklaradt, att fienden just i denna nejd väntades göra sin första attack, att jag kommit för att föra honom till trygghet bakom Lovisas fasta murar.

Men nu blef han helt ond och sade: — Tror du att jag, en gammal vaillant krigare och öfverste, som stridit i Westphalen och Palatinatet, att jag skulle söka skydd bakom fruntimmers kjortlar, de må sedan heta Lovisa eller Gabrielle. Nej, jamais de ma vie. — Och därvid blef det. Allt hvad jag sade blef en vanité. Hvem skulle sköta hans ympar och rosor, hans unga krikon- och körsbärsträd. Och när jag ändock låg öfver honom med böner och tårar, sade han med skälfvande stämma:

— Taisez-vous, mademoiselle, ma fille. Ni vet icke, hvad ni begär. Har ni sett denna kulle, huru den såg ut för trettio år sen. Nej, det har ni ej. Den var ett stenhölster, enris och epilobium bar den. Jag har röjt, gräft, gödt och odlat den i mitt anletes svett i trettio långa år. Allt, hvad där nu växer, har jag sått och planterat. Eh bien! Öfver den tröskeln därborta, genom den porten där nere bärs jag som död, icke förr. Känner du en mans kärlek till den jord han odlat, nej! Låt fienden komma, jag viker ej. Finland såg mig födas, mitt lif ger jag för det,

j'y suis, j'y reste. Skam öfver den, som i svåra tider sviker sitt fäderneslænd. Och grafven sedan, din mors graf, hvem svarar för att jag, om jag dör fjärran från dessa nejder, skall här få min hvilostad vid hennes sida, som jag begråter på nytt hvarje dag. Du förstår Gabrielle. Här är mitt hem, ty här är min graf. Man bör ej öfvergifva de nejder, där man varit lycklig, lyckan är flyktig, hon är kvinna, hon följer icke alltid med.

När jag då kysste hans hand sägande: Pardonnez moi cher père, blef han helt god igen och sade: Hjärtans flickan min, nu är du beskedlig, som du fordom var. — Så bjöd han mig galant armen och förde mig till mitt gamla rum, där jag vuxit upp som barn. Han hade hållit det oförändradt, sådant jag lämnade det. Så visade han mig sina plantor och frön och var mycket glad, vi superade, och så bjöd han mig godnatt.

Dagen därpå, det var så där middagstiden, sågo vi en båt lägga till nere vid bryggan, och ett fruntimmer stiga ur båten, klädd i en högst egendomlig dräkt. Jag kände genast igen tant Antoinette Cordelie på gången, men min Gud, så hon var klädd. Jag springer ropandes åt cher père, att något måste ha händt på Mankala gård.

När jag kommer ned till stranden, möter jag tant bärande den vackra, gamla pendulen, omnia vincit amor, och klädd i morgonnégligé och turban med pärlor.

— Hvad, hvad säger du, i turban, Zaires turban, som hon, då vi voro barn, stundom plägade ikläda sig, när hon deklamerade för oss.

— Ja, samma turban, men nu kan jag icke tala vidare om saken, hon får själf redogöra för den.

I detsamma öppnas dörren, och in kommer nästan stormande Antoinette Cordelie, följd af sina gamla vänner Ulfsparre och Nordencreutz.

— Mon fils, mon fils, tu est ici. Himlen vare lofvad, och med häftighet omfamnar hon sin afgudade son, i det hon snyftande berättar om faderns död, tu sai, il est mort, ton père, ton père, noble et bon.

— Ack ja, säger Gustave François, men huru gick det till?

— Huru det gick till — och nu börjar Antoinette Cordelie med talande gester, med patos och ifver berätta om la grande bataille de Mankala, där hennes man, le sieur et heros, dog hjältedöden på ärans fält. Oh, ciel! inför hennes ögon var han fallen i blodig kamp mot tallösa fiender.

— Hvad säger du, tallösa fiender?

— Oui, oui! Jag hade på morgonen, klädd i négligé gått ut på verandan för att binda upp humlerefvorna, dem stormen dagen förut lossat. Då ser jag plötsligt les ennemis. De rida tallösa där uppe på bergskammen — och hon pekar uppåt — deras små lurfviga hästar komma rusande i galopp ned för berget. Pierre Adrien! ropar jag åt honom, min man och hjälte — han satt just i matsalen och drack sin ölost — Pierre Adrien! ropar jag med ångest, fienden är öfver oss, låtom oss fly. Han reser sig stolt. — Per Adrian vid konungens lifgarde flyr ej, han gör sin plikt! — Nu ber han mig att med vår redbaraste egendom skyndsamt fly ned till båtarna och ro öfver älfven. En båt skulle under den stora pilen gömmas för hans räkning, så går han hastigt in i kabinettet och hämtar sina bössor, pistoler och alla vapen.

I detsamma komma pigorna skrikande och öfverljudt klagande: Fienden! fienden kommer, och utan besinning rusa de genom trädgården ned mot floden. Grand Dieu! Jag ber, jag besvär dem, intet hjälper, af skräck flaxa de i väg till stranden och taga alla båtar. Jag räddar mina charmanta kostymer till Zaire och la precieuse pendule, och flyr ned till stranden, klädd i min morgonnégligé.

Jag var redan helt nära den, då en fiende rider — o barbar — tvärt igenom mina ärtsängar, med ett spjut i högsta hugg efter mig. Då smäller ett skott, ç'est mon Pierre Adrien, och barbaren stupar i sitt blod; je suis sauvé, c'est mon mari, qui me sauve. Jag rusar i båten, den enda som finnes och ror moi même. Och medan jag ror, ser jag Pierre Adrien, som från verandan skjuter på fienderna. De skrika, de fly, de komma åter, de anfalla, åter stupa de i sitt blod. Han ensam, Pierre Adrien, står där mot en hel här. Då kasta, ces diables, brinnande halm på vår byggnad — inom ett ögonblick står allt i rök och låga. Pierre Adrien, le vieux heros — ty han var en hjälte, han hade alltid varit en hjälte, världen må säga hvad den vill, jag kände honom bättre än någon annan — han står midt i lågorna och försvarar sitt hus. Och det var sublimt att se! Plötsligt — han hade skjutit ut sina patroner — drager han sitt svärd och rusar mot fienden. — Nej, Antoinette Cordelie, nu kan du icke fly, säger jag, jag vänder båten åter mot vår strand; där han är, där vill äfven jag vara, vid sidan af min man fort et brav.

Jag hör larmet, hör skriket af stridande, döende män, hör flammornas brusande, hör Matts Hanhi, le canaille perdu, hans stämma är mu-

sique för mig, han skall rädda Pierre Adrien, tänker jag. Så kommer jag till stranden, ack efter en evighet; jag skyndar mig upp. Fienden är borta, skrämd på flykten af Matts Hanhi och drängarna. Ack! men död ligger han, min Pierre Adrien, död på tröskeln af vårt hus och lågorna slå öfver den tappre. Jag ville kasta mig öfver honom för att förgås med honom, men Matts Hanhi skyndar emellan. Med våld håller han och de andra mig tillbaka, jag evanuerar, och när jag åter vaknar till lif, det är till lidande, är allt slut. Mankala har brunnit, Pierre Adrien är död! „Omnia vincit amor“ är allt, hvad jag räddat ur mitt hem. Matts Hanhi, som verkligen är en brav karl, fast han dricker brännvin, förde mig i båt till Eremitaget. Dit kom jag, som jag gick och stod i morgondräkt, allt annat hade brunnit upp.

Och efter denna med dramatisk verve framförda berättelse, sjunker fru Antoinette Cordelie upplöst i tårar ned på soffan. Gustave François kysser hennes händer och tröstar henne, Gabrielle tager henne i famn och blandar sina tårar med hennes. Så lugnar hon sig, det blir tyst i rummet.

Då säger Onkel Ulfsparre högtidligt: — Per Adrian är död som tapper officer, försvarande sitt hem och sitt fäderneslands gränser. Ära öfver hans minne, frid öfver hans stoft!

Gamla Nordencreutz tillägger: — Ja väl, men han har gjort mera än så, i snart trettio år har han brutit mark, bränt sved, grafvat och dikat i den jord, som kom under hans vård. Han har gjort det i början planlöst, utan insikt. Erfarenheten i lifvet har lärt honom, och den, som kommer efter honom, skall draga nytta af hvad han gjort. Mankala är blefvet en possession. Han var en människa med sina fel och brister, sina stora fel och brister, men . . . .

Nu brusade Antoinette Cordelie upp. — Han var en hjälte, tombé en défendant sa patrie et le seuil de sa maison. Entendez vous? Och hon tog hänsynslöst vid med sin gråt och sina tårar.

— Jag tror det, jag vet det, säger Nordencreutz, tag icke illa upp min nådiga fru, jag endast . . . .

I detsamma höres den svenska fanfaren till uppbrott. Det vimlar af soldater och officerare på gården. Hästar ledas fram, musiken ljuder, uppbrottet begynner. Gustave François och Nordencreutz taga ett ömt farväl med löfte om att vid första tillfälle besöka dem på Sandviken, där Gardemeisters bodde.

Innan de skildes, bad Gustave François att få säga ett ord i enrum åt Gabrielle. Alla villforo hans anhållan, och nu besvor han ånyo henne

att icke äfventyra deras lycka för hvad han kallade hennes besynnerligheter.

Men hon å sin sida bad honom att icke upprifva hennes hjärtas sår, att låta tiden läka dem. Hvad hon sagt kom ur djupet af hennes själ, var resultatet af många bittra strider och tunga tankar; hon hade, om hon bröt emot sitt beslut, en pressentiment af framtida olyckor. Och när han bittert klagade öfver, huru hon kunde misstro honom och hans känslor så djupt, svarade hon, att hon misstrodde icke honom, men sig själf, naturen, ja lifvet. Och denna unga kvinna så vek, så mild till sin karaktär var i detta fall seg och stark och bestämd till den grad, att Gustave François, alldeles utom sig, till sist förgick sig och i vrede lämnade rummet, beskyllande henne för hjärtlöshet och koketteri.

Han tog ett hastigt och upprört afsked af sin mor och onkel Ulfsparre, kastade sig upp på sin Bijou och red i sporrstreck bort mot Anjala.

X.

Gustave François hade, samma natt han anlände till konungens läger jämte tvänne geniofficerare, sändts öfver gränsen för att undersöka vägar och broar. Konungen hade beslutit att anfalla Fredrikshamn samtidigt från tvänne håll. General Siegroth med omkring 5000 man, som i galerer transporterats till Brakila, skulle attackera från södra sidan, konungen i spetsen för 4000 man från landsidan. Officerarnas ovilja och däraf härflytande tröghet, brist på lifsmedel, en storm, som förhindrade general Siegroths galerer att komma fram i tid, allt omintetgjorde planens utförande, och nu var hela denna armé stadd på återtåg. Den „finska armén“ drog sig först till Liikala och sedan till Anjala, konungens trupper åter till Högfors.

Gustave François, anställd närmast hos general von Platen, hade följt med konungens afdelning. Under denna korta expedition hade han fått en djupare inblick i huru den tysta kampen mot konungen egentligen fördes. Det var mot honom, konungen, och icke mot fienden, officerarnas energi och taktiska snille användes. Sedan den dag Gustave François lämnat hemmet, hade han upplefvat, erfarit så mycket, genomgått så många och olikartade känslo- och själsrörelser och strömningar, att han under denna korta tid vunnit en insigt och erfarenhet, som till fullo bevisade sanningen af den gamla satsen, att man åldras fort i krig. Han hade funnit de tre stora uppfostrarinnorna i lifvet: oron, smärtorna och sorgerna. Dag för dag hade han med stigande oro och sorg sett det ovärdiga intrigspel, som bedrefs vid högkvarteret och som i hvarje nu paralyserade allt, hvad konungen och hans förtrogna planlagt. Han hade nu fått ögonen fullt öppna, hade sett och förstått allt. — Midt i dessa allmänna sorger och bekymmer hade han sina enskilda. Det grämde honom att han så, mot sitt bättre vetande, hade framslungat mot Gabrielle beskyllningen för koketteri. Han kände att det finnes ord, som man aldrig glömmer, likasom det

finnes sår som, om de icke ens lämna ärr efter sig, aldrig upphöra att smärta.

Nu ville han emellertid klargöra allt, skrifva till Gabrielle, be henne om förlåtelse, söka upp Jan Anders och för honom framlägga sin förändrade sinnesstämning och orsakerna därtill. Kriget var förklaradt, med eller utan formell rätt, nu gällde det, att enhvar gjorde sitt bästa. Om själfständigheten, om finskhetsplanerna ville han intet veta. Han skulle säga allt detta personligen åt Jan Anders, ty han trodde sig veta att — medan flera, kanske flertalet af de andra frondörerna leddes af dels personliga beräkningar om hämnd för allt, som vid sista riksdagen tilldragit sig, för adelsståndets minskade makt — Jan Anders ensam var den redbara mannen, som stred för en idé. Alla de andra hade elakhet, hat och sina personliga intressen med i spelet. Nu just, då han hade en timmes tid på sig, ville han rida bort till Jan Anders för att afgifva en förklaring och ändtligen bli fri sin oro och sina dystra tunga tankar i detta afseende. Han anhöll af general v. Platen, som red i têten för den retirerande kolonnen, om rätt att få söka upp major Jägerhorn.

— Jägerhorn! Ja, gärna för mig, svarade denne, men hvar får ni tag i honom nu! Han förefaller mig tämligen agiterad i detta nu, och

„l'agité est le contraire de l'homme d'action", han finnes här och där och ingenstädes . . . Måhända att han ridit med konungen.

Konungen hade märkvärdigt nog tagit Jägerhorn till sin adjutant. Detta hade skett, sades det i armén, på inrådan af den förslagne Johan Albert Ehrenström, som därigenom ville hindra Jägerhorn att vara fullt fri och möjligen skada konungen. Andra åter påstodo att konungen, väl kännande det välde, den dragningskraft han utöfvade på sin närmaste omgifning, ville vinna Jägerhorn, hvars inflytande öfver de unga officerarna var allmänt bekant. Gustave François red emellertid tillbaka mot Fredrikshamn, förbi artilleriet som mödosamt arbetade sig fram längs de af regnet genomblötta vägarna. Flere af de större kanonerna, hvilkas hjul skuro djupt in i landsvägens dy, drogos af både hästar och soldater gemensamt. Efter artilleriet följde en del af Jönköpings regemente, och sist kom en skvadron af nyländingarna under Leijonhufvud, de andra skvadronerna hade följt Montgomerie till Liikala.

Gustave François frågade Leijonhufvud om han sett till Jan Anders. Denne log ett obegripligt och menande leende, i det han sade: — Fråga Ladau om den saken, han rider i eftertruppen, han vet allt om Jan Anders, om han blott vill

säga det. Han håller på att samtala med tysta Blomcreutz.

— Samtala, svarar Gustave François skrattande, hvem kan hålla samtal med den mannen, och han red vidare. Riktigt, ett bösskott från de sista dragonerna såg han Ladaus fyrkantiga doggansikte. Ladau böjde sig långt fram öfver hästen mot tysta Blomcreutz, som butter och ointresserad af den andras tal, red bredvid honom, egnande hela sin uppmärksamhet åt att undvika puttarna på landsvägen. Ladau tycktes tala med mycket lif. När han på afstånd såg Gustave François, tystnade han tvärt och helsade på honom, görande Valhallabrödernas gest med handen. Gustave François tvekade ett ögonblick, men besvarade gesten. Nu började Ladau åter sitt tal, vändande sig än till den ena, än till den andra af sina yngre kamrater.

Han frambar den kommenderande generalen gamla Armfelts anhållan — icke befallning, till de finska officerarena att infinna sig, så många som möjligt till Anjala för att underteckna en deklaration, som uppsats af arméns högre officerare.

Nu rann sinnet öfver hos Gustave François, som till fullo anade hvad saken gällde, och det han velat säga Jan Anders blef sagdt åt den för honom tämligen obekanta och personligt motbjudande Ladau.

— Kapten Gustaf Ladau, säger han med hörbart darrande stämma. Fullkomligt oinvigd i all slags politik, absolut obekant med alla intriger vid armén, blef jag af min vän Jan Anders förledd att gå in i Valhalla-förbundet. När jag nu ser, huru illa det likar sig för en konungens officer att höra till detta förbund, har jag velat söka upp Jan Anders för att säga, att jag afgår från hans parti och anhang. Jag skall framdeles tiga med allt, hvad jag fått veta — som jag det högtidligt lofvat — men jag vill intet mera veta af förbundet, dess syften och dess moyenger.

— Hvarför det, herr kornett, om man törs fråga, säger Ladau, med en oändlig öfverlägsenhet i tonen.

— Ni vill veta det? Nåväl, emedan trolöshet blir fäderneslandets fall, arméns skam och den enskildes olycka, svarar han retad af den andras hånfulla ton och blickar.

— Trolöshet, föll Ladau in med mycken hetta, jag ber, och han slog på sabelfästet, herr kornetten att välja sina ord och fördölja sina sentimenter.

— Väljer jag mina ord, kapten, svarar Gustave François, i det han drager sin sabel, bli de ännu svårare för Eder att både höra och smälta.

Blomcreutz rätade på sig, det lyste i hans tungsinta anlete vid dessa vännens ord. Synbarligen berördes han behagligt af Gustave François franka tal.

— Och ni är en förbundsbroder i Valhalla! och Ladau ser på honom föraktligt; ni borde blygas.

— Blygas, blygas, svarar Gustave François med af vrede skälfvande stämma, ja jag blygs öfver Valhalla-förbundet. Men ni, herr kapten och adjutant hos öfverbefälhafvaren, stabsadjutant hos konungen själf, i hvad ärende rider ni? Ni ber mig välja det rätta ordet, nåväl, jag har valt det rätta ordet för Er — förrädare.

Ladau bleknar. — Lymmel! skriker han, så griper han skälfvande efter sin sabel, drager den och hugger utan vidare löst på Gustave François. Men denna, en öfverlägset skicklig fäktare och ryttare, parerar ögonblickligen hugget, och med ett „en avant Bijou“ tränger han sin häst mot Ladaus, i det han själf börjar att med sabeln gå anfallsvis till väga, oaktadt Blomcreutz försöker att rida emellan. Ladaus häst skjutes i diket vid landsvägen, och i nästa ögonblick störtar den med sin ryttare öfver ända. Gustave François sen att vredgas, förlorar emellertid, engång bragt ur jämvigten, totalt herraväldet öfver sig själf. Något af

hans mors heta sydländska blod sjuder upp inom honom. Ursinnig af vrede hoppar han ned från hästryggen och går med dragen sabel mot Ladau, som liggande i smutsen under hästen, förgäfves försöker att göra sig fri.

— Kom hit, skriker Gustave François, jag är färdig att slåss mot hvem som helst. Allt detta förbannade braverande och intrigerande kväljer mig. Jag vill bli fri från alla, alla dessa fördömda lögner och fraser. Jag skall bli fri. Och jag skall lära Er att kalla mig — en adelsman och konungens officer — lymmel.

Nu hade Blomcreutz hoppat ned från sin häst, ropat på en soldat och sprungit fram till Gustave François.

— Min vän, min bästa vän, hvad i all herrans namn tänker du på. Att midt i brinnande krig anfalla en konungens adjutant, mais calmez vous donc!

Men Gustave François var icke lätt att lugna; han behöfde, engång retad, tid att återvinna sin jämvigt, och han fortfor att i hotfulla ord utmana sin motståndare.

Då kastar Blomcreutz sabeln ifrån sig, går vapenlös tätt till honom och säger sakta: — Gustave François, jag, likasom du, går i denna dag ut ur Valhallaförbundet, ty den jag litade på, Jan An-

ders — och han såg omkring sig — har blifvit tillfångatagen, heter det . . nej, tillade han hviskande, han har flytt öfver till fienden.

— Hvad säger du, skrek Gustave François, Jan Anders! När, hvar, huru! och han blef genast lugn.

Emellertid hade soldaterna hjälpt Ladau upp. Nedstänkt, smutsig nästan till oigenkännelighet, var han betydligt afkyld. Han hade dessutom, listig och förslagen som han var, ögonblickligen kommit att tänka på, huru menligt det kunde vara för honom och de förbunde att reta upp denna unga hetlefrade officer, som måhända i otid skulle ange allt, hvad han visste i denna sak. Han öfverlade i största hast med sig själf, huru han bäst skulle cachera sin vrede, sitt nederlag, sin förlägenhet och draga sig ur denna fatala situation, som för partiet kunde blifva rent af farlig.

Ur den hjälptes han oförmodadt, då baron Leijonhjelm, följd af soldaten Macdonald kom i skarpt traf vid sidan af landsvägen fram emot dem. Ropande på Gustave François och ifrigt vinkande med sitt officersskärp, bad han honom skynda sig. Bron vid Summa var omöjlig att passera för kanonerna, den måste på konungens befallning ögonblickligen förstärkas, desto hellre som fienden förföljde trupperna och reträtten måste påskyndas.

Gustave François kastade sig upp på sin häst. — Kapten Ladau, ropade han i det han vände sig till denne, som med soldatens tillhjälp höll på att göra sig ren från den värsta smutsen, jag skall när som helst taga upp den här tvisten, i vittnens närvaro. Tack Blomcreutz, — och i skarpaste traf red han jämte Leijonhjelm och Macdonald mot Summa bro.

Detta vredesutbrott lättade och lindrade hans betryckta stämning. Han kände sig nästan glad till sinnes och på Leijonhjelms fråga, hvad som händt, svarade han skrattande med en fråga:

— Är icke det lika nödvändigt att dölja sina tankar som att kläda sin kropp? Sanning som nakenhet äro anstötliga.

— Certainement.

— Man är tvungen, stundom åtminstone, för att göra sig propre, att kasta kläderna af sig. Eh bien. Jag har gjort mina tankar rena, kastat höljet bort och låtit Ladau veta mina innersta sentiments, i ett som annat afseende. Det kännes som en befrielse att ändtligen ha fått tala ut. Och nästan munter till sinnes red han samtalande, än före än efter Leijonhjelm på gångstigen längs landsvägen.

— Hör nu, mon ami, säger han, jag har en bön till Eder. När vi komma till Högfors i afton, då får jag låna af Eder porträttet, ni vet? Jag

har nyss från en gammal bokpärm i Liikala bibliotek, skurit ut ett stycke pergament. På den vill jag kopiera bilden. Ni tillåter väl?

— Det skall ni få min vän, men icke i afton, utan nu genast. Ty i afton måste jag rida bort till Lovisa efter konungens post. Leijonhjelm öppnar uniformen och tager fram porträttet. Vill ni ha stålhylsan med? säger han.

— Ja det är nog bäst, om något skulle hända, vore den alltid ett bra skydd för bilden.

— Här har ni den, och Gustave François stack det dyrbara porträttet i sin bröstficka.

— Vet ni, min vän, att konungen har haft en lång deklaration med Montgomerie och Hästesko. Jag kan berätta Er, att saken helt visst får ett dåligt slut för den sistnämnda. Han skall vid Husula handgripligt ha velat hindra Hans Majestät att gå ut ur officerstältet, sägande: Ers majestät måste taga tillbaka detta steg att gå öfver gränsen.

— Quelle insolence! Nå, hvad sade konungen?

— Han hade tout calme sagt, att den starka tager stundom ett steg tillbaka, därtill tvungen af ett öfvermäktigt öde, utan att därför förlora målet ur sigte, utan att därför upphöra att söka medel för uppnående af sitt mål. Montgomerie lär då ha sagt Hans Majestät den impertinencen: man vän-

tar sig alltid för mycket af framtiden, endast pessimisten har lyckliga surpriser.

Här afbröts de två vännernas samtal af ett doft mummel bland soldaterna: — Fienden, fienden, vi äro förföljda, kosackerna komma!

Nu hade Gustave François, Leijonhjelm och Macdonald hunnit têten af kolonnen, de satte af i karrier för att hinna förstärka bron innan kanonerna körde upp. I susande fart kommo de fram. På kullen ofvan bron satt kungen på en stor stark Ardennerhäst. Endast kammartjänaren Remy var i hans följe. Ehuru kungen stod på kullen tämligen långt från bron, gjorde Gustave François dock honnör för honom och hastade så ögonblickligen till arbetet. Med tillhjälp af Macdonald och tjugo man soldater, dem Leijonhjelm placerat vid bron, togo de med brinnande ifver itu med att förstärka brospannet. Händig i högsta grad, fyndig i begagnandet af det material, som stod att fås, dref Gustave François på arbetet med lust och fart. Konungen, som på håll betraktade dem och deras arbete, sände Leijonhjelm för att tacka Gustave François för hans snabbhet och rådighet.

— Macdonald, ropade Gustave François, lycklig öfver konungens loford, gå med fem man till ladan därborta, rif ned dess halmtak och placera halm under bron. När kanonerna och manskapet

äro öfver, måste vi vara beredda att i nödfall bränna den. — Två andra soldater beordrades af honom att tillse, att tvänne facklor af tjärdränkt halm funnos till hands i fall af behof. När allt var färdigt, placerades tio man till höger om bron i skydd af en granhäck, tio till vänster bakom ladan. Leijonhjelm gick med de förra, Gustave François stod just i begrepp att följa de senare, då dånet af kanoner och marscherande soldater höres. I detsamma rider konungen fram i skridt till bron och vinkar Gustave François till sig. Glad öfver att första gången i sitt lif få på nära håll se och tala vid denna konung, för hvars skull han utstått så många själskval, hoppar han vigt upp på vägen och går med hatten i hand bugande till kungen, som tager handsken af sig och räcker honom handen att kyssas.

Med ett huldt leende säger han till den unge mannen: — Jag lyckönskar eder till er officersfullmakt. Kriget, marscherna och striderna ha till denna dag hindrat mig att gifva er det företräde ni har rätt till. Infinn Er i morgon i Högfors till levén.

Gustave François var rörd, så att han ej genast fann ord för sina känslor. Nu hördes dånet af den anryckande truppen närmare, man urskiljde till och med officerarenas kommandorop. Ett och

annat skott föll någonstädes i skogsbrynet bakom fälten.

— Ers Majestät, säger Gustave François, sakta men fort på franska, tillåt mig att bedja det Ers Majestät aflägsnar sig. Det är en ringa styrka af Edra soldater som nalkas, manskapet är uttröttadt, fängkrutet fuktigt, och endast föga ammunition för kanonerna finnes. Man vet ej, huru bataljen aflöper, om fienden är envis och talrik. I sådant fall vore det riktigast, att Ers Majestäts person icke utsättes för faran af . . .

— . . och skammen af nederlag och flygt, tillägger konungen och ser vänligt på den unga officern. Det är ett godt råd, ett vist råd, jag hade knappast väntat det från en så ung mans mun. I morgon vid levén få vi talas vid, jag tackar Er på förhand, herr löjtnant, och han såg med välbehag ned på den unga mannen, som efter att ha gjort honnör hastade till ladan, där soldaterna väntade.

Konungen vände sin häst mot Högfors och red följd af Remy fot för fot, tills han hunnit in i småskogen; där dref han hästen i galopp. — Den gossen skall jag göra något för och något af, säger han åt Remy.

Knappast var konungen utom synhåll, då kanonerna körde, den ena efter den andra, öfver

bron. När den sista af de tunga pjeserna var räddad, marscherade Jönköpingarna efter. Nu följde nyländingarna. De hade hela tiden, tappert stridande, uppehållit fienden, och räddade sig nu i små grupper öfver ån. Den sista striden mellan dem och kosackerna utkämpades helt nära brohufvudet. Då nejden här var flack, kunde Gustave François genom springorna i ladan se, huru kosackerna och dragonerna drabbade samman än på landsvägen än på åkern invid densamma. Det var första gången han såg kriget i verkligheten och på nära håll, första gången han var tvungen att se detta spel, hvars insats är lifvet. Otänkbart var, att den trånga bron i en reträttstrid skulle kunna passeras af hvarje man. Om ingen annan så var åtminstone den sista fiendens offer. Han var i en fruktansvärd spänning, ty bland de sista såg han tysta Blomcreutz. Synbarligen fanns för honom ej annan räddning än den att ge sig fången. Men sedan Jan Anders tagits tillfånga, syntes svågern ej vilja underkasta sig denna skymf. Han manövrerade sin häst med skicklighet och fäktade väl, dragande sig närmare bron. Han har knappt tvåhundra fot kvar, då hästen snafvar. I nästa ögonblick faller Blomcreutz själf för två kosackers spjut efter en het och tapper, men ojämn strid. — Död, död, hviskar Gustave François till

Macdonald, som står bredvid honom, — entendez-vous il est mort, mon ami, Blomcreutz. — Döden, det är natten efter den långa orons dag, som kallas lifvet, svarar den andre.

Flere ord hann Gustave François icke utbyta, icke ens hans känslor af sorg väcktes till fullt lif, ty nu koncentrerades allas uppmärksamhet vid frågan om det tiotal dragoner, som ännu befann sig bortom bron, skulle hinna öfver eller ej, innan den bataljon ryskt infanteri, som dök upp i skogen bakom åkern, kom fram. Och nu ändtligen, när den sista dragonen i stormande galopp beträdde bron kommenderade von Platen Jönköpingarne att ge fyr. Nu först hade de hunnit byta om fängkrutet, men äfven det nya var så vått, att endast enstaka skott brunno af. Då ropar Leijonhjelm öfver landsvägen åt Gustave François: — För Guds skull tänd eld på bron, fienden är ett helt regemente! — En soldat springer fram med den brinnande facklan, kastar sig ned på marken, reser sig åter och springer fram ett par famnar, men faller genomborrad af ryssarnas kulor, och hans fackla förbrinner rökande och sprakande långsamt i hans domnade hand.

Nu vill Gustave François gå med den andra facklan, men Macdonald säger åt honom: — Vackra, unga herre, spara Ert lif, låt mig försöka, jag är

gammal och trött! Mieux mourir inconnu que vivre mesconnue. — Medan facklan tändes, säger han: — Vackra unga herre, det finnes en vådevill i bottnen af hvarje tragedi, en tragedi i bottnen af hvarje vådevill; ja det där förstår ni icke nu, men framdeles. — Så tager han facklan, kryper varsamt i skydd af stenar och buskar mot bron, springer upp, kryper åter. Just när han under sina kamraters andlösa spänning når brohufvudet och tyckes ha lyckats, ser man huru han häftigt hoppar upp och åter faller ned, död äfven han för fiendens kulor. Då kan Leijonhjelm icke styra sig längre: innan facklan i Macdonalds hand slocknar, vill han taga den. Ung och vig springer han upp på vägen, kastar sig i diket, springer åter, får tag i facklan och faller död öfver Macdonalds kropp.

Jönköpingarna ha fått sitt fängkrut ånyo ombytt. — Ge fyr! kommenderar von Platen. Soldaterna rusa fram, aflossa sina gevär. Man ser, huru flere af fiendens folk falla, ryssarna sprida sig längs ån, dragande sig ett ögonblick tillbaka sökande skydd bakom strandens låga alar och i diken.

Detta ögonblick begagnar sig Gustave François af, han springer fram, griper facklan, som ännu brinner i den döda Leijonhjelms hand, rusar

ned i ån och tänder eld på halmen. Lågor och rök slå ögonblickligen upp öfver bron, ett lefverop höres från den svenska sidan. Han har lyckats. Så länge han är i skydd af brokistan, behöfver han icke frukta för kulorna, men han står till bröstet i vatten, flammorna slå öfver honom, han förstår att han icke många minuter kan hålla ut här.

Von Platen har omsider fått ett par kanoner i ordning, jämte gevärselden lossas några dånande kanonskott från den svenska sidan. Ett ögonblick tystna fienderna. Då vadar Gustave François tillbaka mot stranden. Detta ha ryssarna endast väntat på; kulorna började hvina kring honom, och knappast kommen till det ställe, där Macdonald och Leijonhjelm ligga, dignar äfven han ned för fiendens obarmhärtiga skott.

Nu störtar bron. Konungens trupp är räddad, striden är slut. Von Platen samlar sina döda och sårade. Med många uttryck af djup sorg och saknad buro officerarena den fallne Leijonhjelm och Gustave François från stranden, medan soldaterna togo gamla Macdonalds lik om hand. När de fallne voro placerade på trossvagnarna och tåget skulle sätta sig i gång, kommo ridande nedför backen från Högfors sidan öfverste Nordencreutz, mästerfältskären Edgren och pagen Möller-

svärd, sända af kungen för att, så vidt möjligt, hjälpa de sårade och lämna kungen underrättelse om, huru affären aflupit.

Då Nordencreutz fick höra att Gustave François fallit, skyndade han sig full af oro med Edgren till den trossvagn, där han blifvit lagd. Edgren undersökte Gustave François noga, och till den gamlas stora glädje förklarade han, att den unga officern icke var död, men svårt sårad af flere kulor. En kula hade träffat honom i bröstet, men hade plattats af mot en stålhylsa, som den sårade bar i bröstfickan, hylsan hade räddat hans lif.

Nu anskaffade gamle Nordencreutz genast en stor hövagn, lät bädda för den sjuke ett mjukt läger i vagnen, satte sig själf upp som kusk och körde den unga officern, som han älskade som sin egen son till Högfors, där den sårade emottogs i ett hus, som tillhörde en prestman Gudseus, och där gamle Nordencreutz egnade honom den ömmaste omvårdnad. Prestens familj hade med anledning af kriget lämnat sitt hem och som andra familjer i Kymmenedalen sökt skydd i Lovisa. Gården var således obebodd, så när som på pastorn själf, och ställdes med beredvillighet till Nordencreutz, och den sjukes förfogande. Nu underrättade Nordencreutz i bref, som sändes med

extra bud till Lovisa Antoinette Cordelie och Gabrielle om i hvilket sorgligt tillstånd han funnit Gustave François. — Jag vet väl, att optimismen är filosofernas vackraste dröm och den minst lämpliga följeslagare genom lifvet; det oaktadt vill jag för denna gång hålla mig till den förra, till drömmen, och icke till verkligheten. Jag vill hoppas.

XI.

På Sandviken hade fru Antoinette Cordelie och Gabrielle tagit in „på allvar“ som Beate Louise sade. Den förra hade lämnat Mankala gård i gamla Ulfsparres och Matts Hanhis vård. Gabrielle hade dragit öfver till Sandviken med familjen Ulfsparres redbaraste egendom, silfver, nipper, porslin och penningar. Ty gamla öfversten hade till alla människors stora undran med sina „onyttiga planteringar“, med sina höns, kalkoner och gäss, som han — det visste det mångtungade ryktet berätta — sålde till och med till Ryssland, samlat sig under trettio år af otroligt arbete och påpasslighet en liten förmögenhet. Huru lätt den kunde gå upp i rök, det såg man af Mankala gård. Den fridsamma, men praktiska gamla Ulfsparre ville icke utsätta sin mödas lön för denna malheur och hade nu med Gabrielle sändt allt sitt

till Sandviken. Då kriget utan tvifvel skulle inställas till vintern, var man beredd på att om några månader få draga hem till sitt igen. Så hade ju så godt som alla krig mellan Sverige och Ryssland aflupit. Det skulle således endast blifva en sommarvistelse på det vackra Sandvik.

Men knappt hade man gjort sig förtrogen med denna tanke, knappast fått sina saker uppackade, innan där kom ett ridande bud med bref om striden vid Summa bro och Gustave François' olycksöde, med yrkan på att Antoinette Cordelie genast skulle komma till Högfors för att se om den sårade. Fru Antoinette Cordelie var utom sig af sorg, och nu var det Gabrielle, som grep in ordnande och redande. Då hon emellertid förklarade, att hon ämnade resa med för att vårda den sjuka, väckte detta allmän indignation bland damerna på Sandviken. Det var soldaternas sak; aldrig hade man ännu hört, att en ung dam, en dam af värld, en hofdam gaf sig ut i lägret för att vårda sjuka män. Det var oerhördt opassande, nedsättande för hela könet. Om de helst hade varit förlofvade — men icke ens i detta fall hade det varit comme il faut, nej rent af oanständigt var det. Och när Gabrielle höll på sin afsigt, fann Anne Catherine och Beate Louise det så kränkande mot god

sed och moral, att de helt enkelt vägrade att tala med henne, och icke ens togo afsked af henne.

— Ah bah, säger fru Antoinette. Nous sommes dans le pays de hypocrisie, hvem kan veta, hvad allt seden bjuder i detta land! Jag har åtminstone aldrig lärt mig det. Och de reste.

Det var en sorglig och svår resa de tvänne kvinnorna hade att göra. Vädret, som på försommarn varit varmt och vackert, var nu i augusti ogynnsamt i hög grad. Regnskurar vexlade under dagens lopp, stormbyar och fukt gjorde färden plågsam. Det enformiga, färglösa grå ljuset stämde sinnet tungt. Vägarna, sönderskurna af fram och åter marscherande trupper, af kanoner och trossvagnar, voro på sina ställen knappast farbara. Bönderna, hvilkas hästar till följd af kriget öfveransträngts till ytterlighet, klagade högljudt däröfver; ja, på mera än ett ställe hade krigets framfart till och med manat folket till rent motstånd. Och på mera än ett ställe fingo våra resande damer därför vid anhållan om skjuts ett direkt nej till svar. Hade det icke funnits officerare snart sagdt på hvarje gästgifveri, så hade resan för dem tagit dagar i anspråk. Tack vare officerarnes hjälp hade de hunnit så långt, att de kort före skymningen sågo tältstaden vid Högfors skymta mellan träden.

Nu hördes de enstaka tonerna af en marsch klinga genom rymden. När våra resande kommo närmare hördes sorgmarschen tydligare, accompagnerad af forsens djupa, mäktiga bas. Och oväntadt vid en krökning af vägen mötte de ett begrafningståg företrädt af en liten truppstyrka. I spetsen gick musiken, ledd af den femtonåriga piparen vid enkedrottningens regemente, Bernhard Crusell. Gravitetiskt slog gossen takten med den kolossala tambourbattongen till en marche funebre, den första han själf komponerat. Efter musiken följde tvänne trossvagnar i hvilka tysta Blomcreutz och Leijonhjelms lik fördes till grafven. Efter trossvagnarna följde lilla Blomcreutz, general von Platen och en mängd officerare.

Antoinette Cordelie var djupt uppskakad af denna oväntade syn. Hon korsade sig gång på gång och besvor en officer, som gick förbi deras vagn, där den höll stilla vid vägkanten, att säga om hennes son Gustave François var bland de döda, som nu fördes till den eviga hvilan.

— Nej, min fru, kornett Glansenstjerna lefver än, och man hoppas att han skall blifva frisk, säger officern artigt och skyndar sig bort.

— Hvilka äro de döda? frågar hon nu af förbipasserande soldater, men ingen förstår hen-

nes språk; soldaterna äro finskatalande; hon får intet svar.

— Ack, säger hon suckande, världen är en teater, lifvet ett skådespel, där människan, aktör och spektatör, alltid drager sig bort före finalen.

Nu hade de sista soldaterna passerat förbi, kusken manar åter på de uttröttade hästarna. Det bär af nedför kullen genom byn, öfver bron, nu är man i Ryssland och inne i tältstaden. Så vända de upp mot norr. Ännu ett par minuters väg, och under hällregn och protester af två vildt skällande, raggiga vindthundar åka de in på en ödslig gård.

Uttröttade af den långa resan stiga de in i byggnaden, ingen finnes i förstugan. De stiga in i salen; där se de vid det sparsamma ljuset från några talgljus och tranlampor, soldater liggande i halm på golfvet. De höra suckar, rosslingar, höra lågmälda samtal och de febersjukas osammanhängande tal. En fruktansvärdt förpestad luft slår emot dem. Förskräckta draga de sig tillbaka. En sjukvårdssoldat springer fram till dem, och nu få de veta, att officerarne ligga i ett annat hus. De gå åter ut.

Där skymtar ljus i fönstret till en annan, en mindre byggnad i närheten. I nästa ögonblick ser man i dörren gamla Nordencreuz, belyst af

det fladdrande ljuset i en lykta. Han står där barhufvad i blåsten och regnet och vinkar åt dem. Manbyggnaden var inredd till fältlasarett, där lågo soldaterna, sårade och de som ledo af dysenteri och fältsjuka, alla om hvarandra.

— Himlen vare lofvad, säger Nordencreutz i det han för de båda kvinnorna in i huset, att ni kom, min fru, ty i natt måste jag och kirurgen resa till lägret och vi hade varit tvungna att lämna vår patient åt himlens barmhärtighet eller rättare åt ödets oberäknelighet utan närskyldas vård och hägn.

Sedan han redogjort för Gustave François' tillstånd och ålagt fru Antoinette att vid allt hvad hon höll heligt vara lugn och tyst, gick han in för att förbereda den sjuka på moderns ankomst. Om Gabrielle ville han intet säga; ty att hon följt med, det stred till den grad emot tidens sed och uppfattning, att det måhända skulle plåga honom.

De hade kommit in i ett tämligen stort och lågt rum med små fönster och en enorm tegelugn i ena hörnet, där en döende brasa flämtade i det gapande svarta hålet. Framför elden hängde Gustave François' uniform, ännu nedsölad af blod och gyttja. Vid åsynen af dessa kläder var fru Antoinette Cordelie färdig att skrika af smärta och sinnesrörelse, men varnad af Gabrielle be-

härskade hon sig, föll på knä för dessa reliker och kysste dem under brinnande böner och korstecken. Nu vinkar Nordencreutz henne till sig och lägger varnande fingret på munnen. Hon går in i rummet, dörren stänges efter henne, och Gabrielle blir ensam.

Fastän full af oro och sorg, förstår hon att hon måste behärska sig. Hon börjar att ordna detta rum, som nu skall blifva deras hem för de närmaste veckorna. Där var då icke mycket att ordna. Rummet var nästan tomt. Ehuru det var i Ryssland, hade familjen Gudseus, som ägde lägenheten, flytt till Lovisa, tagande allt sitt af värde med sig, detta snart sagdt af gammal vana. Under fyratiofem år, sedan den sista freden, hade man dock icke kunnat vänja sig vid att anse denna flod, Kymmene, på hvars bägge stränder folk af samma ras och tro bodde och lefde, vara en gränsflod mellan tvänne riken, desto hellre som folket till språk, seder, lagar och delvis förvaltning, allt ännu hörde det öfriga Finland till.

Gabrielle lät skjutskarlen bära in deras saker, ordnade och ställde så godt hon kunde. När hon gick till bordet vid fönstret, såg hon vid det sparsamma ljuset från lyktan ett blänkande föremål. Hon såg på det närmare, och till sin gränslösa förvåning fann hon, att det var hennes eget porträtt af Domenico Bossi.

— Huru hade detta porträtt kommit hit? Det målades för några månader sedan uppe i Bossis lilla atelier vid Beridarebansgatan, en atelier som representerade höjden af tidens lyx i möbel och stoff, det målades för prinsessans miniatyrsamling, och nu, nu fann hon det här i detta eländiga, fattiga, mörka rum, bland Gustave François' saker. Det målades medan den vackra baron Leijonhjelm, ogenerad af den italienska mästaren, som icke förstod ett ord svenska, gjorde sin cour för henne. Och nu fann hon det här hos den, för hvars skull hon tillbakavisat alla Leijonhjelms varmaste, vackraste ord. Ju längre hon grundade därpå, dess omöjligare fann hon det. Men hon sköt det å sido och började åter att ordna sina och fru Antoinettes saker.

Ledd af gamla Nordencreutz, kommer nu Antoinette Cordelie in, blind af tårar och gråt.

— Il me ne reconnait pas, hviskar hon utom sig af sorg. Mon mari est mort, mon fils est mourant, och hon sjunker stum af förtviflan ned på stolen vid bordet.

Nordencreutz talade till henne förnuftets ord, tröstens ord, han förehåller henne strängt nödvändigheten att behärska sig, hon är likgiltig för allt.

* * *

Nu är afskedets timme inne. Nordencreutz och kirurgen Edgren måste resa. Skjutskarlen kan icke vänta längre. Han skaffar damerna bäddar och ryor, skaffar dem kvinnlig hjälp, lofvar att utverka befallning, att Edgren med särskild omsorg skulle vårda sig om den unga officeren, och att han, så snart det blir möjligt, ville sörja för att den sjuke föres till hans eget hem i Lovisa. Så befaller han dem alla i Herrens hand och reser bort till konungens läger.

De två kvinnorna äro hänvisade till att i fiendeland, i krigstid, på ort där strid hvarje dag kan väntas, ensamma stanna kvar hos den de åtagit sig att vårda.

När Nordencreutz rest, kommer fältskären Edgren in till dem sägande, att den sjuke nu var vaken och åter går fru Antoinette Cordelie i rummet.

De hade fört honom hit till detta fula, ödsliga, sollösa rum. Hit hade Saloman, konungens lifkirurg kommit, sett på honom, ruskat på hufvudet, hviskat till fältskären Edgren, åter känt honom på pulsen, trefvat på hans lemmar. Så hade de gått och åter kommit med tvänne herkuliska, starka soldater, den ena höll Gustave François som i ett skrufstäd, den andra grep om hans sårade arm, och oaktadt hans protester och skrik hade Edgren skurit ett snitt nedanför blessyren

och i ett ögonblick — ty snabbhet var allt hvad man begärde af tidens kirurgi — sågat af armens ben och sytt ihop såret. Det följde fruktansvärda ögonblick, fulla af vämjeliga minnen, af blod och plågor. Gamla Nordencreutz låg på knä därborta vid fönstret i bön och åkallan till lifvets herre.

Huru hade icke Gustave François förtviflat, när allt var slut och han själf, ett offer för lifvet och lidandet, en stackars krympling vid några och tjugu år, om icke denna gamla ärliga vän talat tröstens och hoppets ord till honom. Belyst af en ogin sol, låg han i en halfslummer, som lät honom se och uppfatta den fula nakna belägenheten omkring honom, och lät honom nästan samtidigt måla vackra, orediga bilder af hvad som mest tjusat honom i det som varit, hvad som mest lockat honom i det som skulle ha kommit, om han fått lefva, — ty att han skulle få lefva, det hoppades han icke mer, ja han ville det knappast mer, så mycket hade han förlorat i lifvet. När plågorna för någon tid försvinna, slumrar han bort i drömlös hvila, sjunker i ett tillstånd af lugn och ro efter allt hvad han erfarit, efter alla de oroliga, delvis storslagna scener han nyss sett, tills sårfebern kommer med sin oro, sina vilda drömmar och kastar allt om

hvartannat, rör i hop minnen och intryck från den vilda jagten om människolif och det ljufva spelet om hjärtesegrar.

Nu slocknar feberns glöd, tankarna reda sig åter i ordnad följd, och nu komma stunder af plägsam oro och ångest. Hela hans unga lif hade lidit skeppsbrott. Han hade i en solig morgonstund seglat ut på lugn sjö, och råkat ut för den vilda stormen, där de obarmhärtiga vågorna dragit allt i dödens natt. Borta var hans fader, Blomcreutz och Leijonhjelm, dessa unga vänner, till hvilka han känt sig dragen med hela sitt hjärtas sympati, alla hade stormen tagit från honom. I vanära hade han drunknat, denna varma själ, denna ungdomens märkeliga ledare, Jan Anders. Allt hade han förlorat, och allt hade gått så hastigt, att han ej hunnit säga ett sista farväl, trycka deras händer, innan de försvunno i det mörka djup, därifrån ingen återvänder. Och hon, hans ungdoms ljufvaste dröm, Gabrielle, också hon var försvunnen. Lifvet, nyss som en blå vårmorgon, så jublande med sina glada löften, huru hade det icke förbytts i mörker och höst! —

Så bleknade allt bort, drömmar som tankar, hopp som fruktan, han låg där likgiltig för lifvet som för döden. Han hörde kirurgen Edgren och Nordencreutz gå tungt och varsamt omkring i

rummet, hörde och såg petite mamas småtrippande, oroliga, nervösa gång, hörde hennes ifriga tal, han såg Gabrielle sakta och mjukt gå kring bädden och jämka om hans dynor, men också det, allt tycktes honom främmande och likgiltigt. Så gick det i veckor.

Där kom bud att generalen G. Armfelt fått afsked, att general Meyerfeldt blifvit högsta befälhafvaren, att konungen dragit sig till Lovisa, att Erik Abraham Leijonhufvud vid nyländingarna haft djärfheten att till konungen lämna Anjala männens bref — att Sveriges konungatron vacklade och konungen själf var beredd att bli arresterad. Intet rörde Gustave François, allt var som liflösa skuggor för honom . . .

Så en dag, när regnet upphört och solen sken in i det stora rummet och tecknade på golfvet vackra skuggbilder af den lönn, som stod utanför ett af fönstren, säger han plötsligt, synbarligen utan någon anledning: — Petite maman tu est gentille, om du skrifver ett bref åt mig.

Fru Antoinette, som trodde att han yrade ännu, svarade: — Tänk icke på bref, kära min gosse, hvila dig nu. — Nej, han ville ha ett bref skrifvet till Gabrielle. Nu började fru Antoinette att lyssna till hans tal, det lät så klart, det löpte så lätt.

— Hvad skall det innehålla detta bref?

— Jag vill ha skrifvet till henne, säger han, och ser så innerligen belåten ut, att jag gått ut från Walhallaförbundet, jag har lämnat patrioterna, vill intet veta om l'independencen. Jag ville ha sagdt, att jag nu förstår henne. Hon fruktade för att få en man, till hvilken hon icke kunde se upp. Hon fann mig barnslig, outvecklad, då vi senast träffades, hon hade rätt. Dock, kriget och lidandet låta oss utvecklas snabbt. Jag har förlorat min tro på män, som jag ställde högt, på idéer, som jag ansett för eftersträfvansvärda mål. Jag har sett djupt i människors hjärtan och förstått hvad jag sett. Jag har förlorat Gabrielle, min far, min vän Leijonhjelm. Jag är dömd till att blifva en krympling, allt detta har gjort att jag hastigt mognat till en man. Om jag i morgon lämnar denna grymma ort, skall jag gå härifrån tio år äldre än jag kom.

— Ack, cher enfant, tala icke sådana förskräckliga ord, säger Antoinette Cordelie, nästan darrande af glädje, ty nu förstår hon, att den stora krisen, som Saloman väntade, är öfver, han är räddad.

— Nej, petite maman, säger han .... Jag vill ännu ha sagdt .... Jag ger henne åter det ord hon en gång gaf mig. Om hon i går var tre år äldre än jag, är jag i morgon tio år äldre än

hon och därtill krympling. Det anstår icke mera mig att begära den sköna fröken Gabrielle Ulfsparres hand. Må hon gå sin ljusa bana fram på samhällets höjder. Jag skall draga tillbaka, draga ned till Mankala forsar, till min faders brända gård . . . .

Det hördes en suck och en snyftning bakom skärmen vid dörren. — Hvem är där! säger Gustave François, och han lyssnar andlöst, blickande stumt mot dörren. Hans ansikte ljusnade och fick ett uttryck af ömhet och värme.

— Men ett skall du skrifva ännu, petite maman, säger han högt. Eftersökt, beundrad, afundad, aldrig skall hon af någon älskas så som jag det gjort.

Skärmen vid dörren rörde sig häftigt.

— Ah, petite maman, om hon nu ville komma till mig! Jag skulle lugnt och i ömma ord ge henne åter den frihet hon begärt, ty jag har lärt mig att . . . .

Nu vikes skärmen sakta undan, och fram träder Gabrielle, hon går snabbt öfver golfvet, går med denna mjuka graciösa gång, som var henne egen från barnaåren, hon faller ned på knä framför hans lägerplats, kysser hans hand, väter den med sina tårar och säger sakta:

— Gustave François, du har förstått mig, aldrig skola vi skiljas mera.

Antoinette Cordelie går sakta ut ur rummet och stänger dörren efter sig. Hon går bort till fönstret, och utan ord utan gester, tager hon fram ett radband med sitt krucifix, tackar hälgonen och madonnan; hon har fått åter sin son, och aldrig mera skola de skiljas.

XII.

När Kymmene älf stridt sin ungdoms strider, brutit sig väg genom hindrande åsar vid Niskakoski, segerrikt störtat sig öfver granithällarna vid Mankala forsar, och ännu engång vid Anjala visat sin betvingande makt öfver graniten, flyter den lugnt och makligt fram mellan rika, sedan århundraden odlade fält och ängar. Den är vorden gammal, vårstormarnas tid är öfver. Mellan välbevuxna stränder, kantade af pil och al, glider den nu lugnt fram mot målet, hafvet. Kort innan den når detta mål, har den vid Högfors ännu att utstå en sista kamp i strid med den urgneis, på hvars fasta grund allt Suomis land är byggdt.

Här uppe vid Högfors, ofvan forsen samlades en tidig söndags morgon mycket folk i helgdagskläder för att fara upp till Anjala kyrka, till den guds-

tjänst som där hölls, denna gång på svenska. Kyrkbåtarna, rodda af tjugo, trettio par åror, stodo i långa rader vid älfstranden längs de rödmålade sjöbodarna. Män, kvinnor och barn i den granna Kymmenedalsdrägten stodo, sutto och vandrade, med sina i näsdukar inlindade psalmböcker under armen nere vid stranden, medan de väntade att tiden för affärden skulle slå. Kvinnorna, klädda i cochenill-röda kjortlar af hemmaväfda tyger, röda lifstycken utan ärmar, så att de hvita lintygsärmarna voro fullt synliga, buro på hufvudet små styfva och åtsittande röda sidenmössor. Från mössan hängde hemknypplade spetsar ned för tinningarna som jalusier. De ogifta kvinnornas hår var utslaget, endast sammanbundet öfver hjässan med ett sidenband. Männens drägt var enkel, mjuka höga filthattar med stora spännen, brokig väst, mörka knäbyxor med strumpor och skor. Bland den brokiga mängden af landtfolk såg man ett tjugotal soldater och tvänne officerare. Det var lilla Blomcreutz och Rehnstjerna, de höllo sig nu på afstånd vid det sista båthuset, ty folket var mycket hätskt mot officerarena för alla de svårigheter dessa beredt konungen. Blomcreutz och Rehnstjerna hade kommit ned för att taga afsked af Gustave François, som nu med gamla Nordencreutz skulle resa upp till

Eremitaget. Nordencreutz var sänd till Savolaks för att göra sig noga underrättad om Hastfehrs görande och låtande i Nyslott, ty rykten om förräderi hade nått ned till högkvarteret.

Som gammal bepröfvad vän till familjen Glansenstjerna, hade han erbjudit sig att följa den svårt sårade Gustave François, hans mor och Gabrielle till Eremitaget, därifrån det sedan var meningen att de, om det behöfdes, på någon af de otillgängliga öarna i Urajärvi sjö skulle söka skydd mot krigets vedervärdigheter.

Ju närmare det led mot affärdstimmen, desto talrikare blef mängden nere vid stranden. Nu såg man en bår buren af fyra soldater nalkas stranden, mängden gaf nigande och bugande plats för bärarena och deras börda. På båren låg Gustave François. Han följdes, utom af Nordencreutz, på konungens särskilda befallning af hofkirurgen Saloman. Båren bars till den största båten och placerades i dess midt. Hofkirurgen gaf sina sista förhållningsregler. Där behöfdes nu endast tålamod och försiktighet, och allt skulle blifva bra; den sjuke skulle om trenne veckor gå lika väl som någonsin förut. När den sårades bädd var väl och stadigt placerad, bjöd hofkirurgen afsked på ett sätt, som nogsamt visade, att han representerade konungen själf. Gamla Nordencreutz gick

för att ordna sitt folk för rodden. Nu kommo lilla Blomcreutz och Rehnstjerna fram, de sågo både modstulna och upprörda ut, medan Gustave François, uppfriskad af solljuset och det vackra vädret och af tanken på att åter efter två månader komma till hemmets bygder, helsade på dem nästan glädtigt.

— Hör på, lilla Blomcreutz, säger han, jag var den sista, som talade med din broder Karl Erik. Vet du hvad han sade? De sista ord jag hörde af honom voro, att han gick ut ur Valhallaförbundet och lämnade patrioternas anhang. Han stred ock som en man för konungens sak, och föll med ära för den. Jag såg honom själf manligen värja sig för öfvermakten, icke aktandes att rädda sitt lif genom att gifva sig fången, som denne, hvars namn jag nu förbannar.

Den varmhjärtade, enfaldiga Blomcreutz torkade en tår ur sitt öga och sade uppriktigt: — Ja broder, det är så svårt att veta, huru allt egentligen är.

— Du förbannar hans namn, säger Rehnstjerna mörkt; då vill du måhända icke heller taga emot detta bref från honom, där han förklarar sig. Du satt dock en gång, som jag, vid hans fötter och hörde hänryckt hans tal.

Gustave François såg frimodigt upp. — Ack,

ja, det var för länge sedan. Nu är jag så viss på min sak, att icke hans vackraste ord mera göra intryck på mig. Gif hit brefvet! Han fick det och kastade det utan vidare i strömmen, där det flöt ett kort stycke och sedan sjönk.

— När jag nyss icke ville nämna hans namn, så var det för att den tappra dödas, tysta Blomcreutz' namn ej får nämnas på samma gång som förrädarens. Ja förrädarens! Rojalister och patrioter, de äro två enögda, som beskylla hvarandra för blindhet. Jag är botad, jag ser med båda ögonen. Men synd är det, att så mycket flammande entusiasm som vår skulle spillas på en orättfärdig sak. Ach, mon ami! Närsynthet, andlig som kroppslig, är ofta hemligheten i ett oförfäradt mod. Vi ha sett kort, där vi trodde oss se fjärran horisonter, och ha gått på med hardiesse och utan considerationer.

Nu böjer sig Rehnstjerna ned mot den sjuke och säger hviskande: — Riket är förloradt. Danmark har förklarat oss krig. Man väntar hvarje dag, att konungen skall blifva arresterad och hertigen intaga tronen.

— Hvad säger du, och Gustave François reser sig med möda upp på sin friska arm. Är det möjligt?

— Kuriren kom bittida i dag, det är visst.

Nu faller den sjuka åter ned, och gömmande sitt ansikte i dynorna utbrister han med smärta:
— Det är vårt verk, Walhallaförbundets verk. Det är dock synd om en sådan ståtlig kung.

Rehnstjerna och Blomcreutz förskräcktes öfver det intryck deras tal gjort på honom och försökte förgäfves att trösta honom. Men Gustaf François är otröstlig. — Det är vårt verk — finskhetsmännens verk. Vi ha förstört och förrådt landet. — Detta är allt hvad han säger, och upprörda skiljas de å hvardera sidan.

Medan Gustave François låg där och dolde sina tårar och sin rörelse i bäddens dynor, hörde han en grof röst, som på simpel svenska högljudt och bredt talade till någon. Den rösten kunde ingen, som hört den, misstaga sig på; det var Forsius, prestmannen från Iittis. Men talet var till sin innebörd så tvärt emot allt hvad han väntat, att han först icke ville tro sina öron.

— Det är en kung, det är en kung Gustaf III, den store, ja broder Gudseus, den store säger jag. Herran hålle sin hand öfver honom. Du skulle ha sett honom, där han stod i den tidiga morgonen fix och parat i tältet. Ständigt i arbete, ständigt vaken, säger gamle kammartjänaren Griberg. Jag kom in skälfvandes i mina knän och visste icke till mig, huru och hvar jag skulle

börja mitt vågsamma ärende, men han hjälpte mig; Herran vare prisad, med milda ord hjälpte han mig på trafven, och när jag så klagade min nöd och sade, att den rackaren Schröderheim pungslagit mig på tu hundrade daler vid pastoratets bortgifvande, så ville den goda konungen knappast tro sina öron. Jag stod där och bedyrade högt och heligt, att det var lefvandes sanning. I skulle ha sett, och Forsius höjde rösten och vände sig till folket, huru han hörde på mitt ringa tal, ack mina vänner . . . Ack, ack! Då, då i detsamma, mot Gribergs protester, kommer där en liten spinkig herre in, min skapare och min Gud så den herrn såg ut, jag trodde han var drucken. Håret stod på ända, blek var han, och hans ögon sågo ut, som om han sett spöken. — Ers Majestät, säger han med sluddrande stämma, Ers Majestät, förlåt att jag, att jag — det var Ehrenström . . . — Hvad är det fråga om? säger konungen och ser mildt på honom. — Vi äro förlorade. Danmark har förklarat krig, och han räcker med skälfvande hand åt konungen ett papper. Då skulle ni ha sett Hans Majestät. Hans blick klarnar, hans anlete ljusnar, en frid som icke är från denna världen speglas åter i hans anlete. — Himlen vare prisad! säger han, jag är räddad. Nu skall allt Sveriges folk stå upp som en man. Och ve den, säger han

— och hans ögon flamma som Israels förstars, när de sågo filisteerna — ve den, som nu ställer sig mellan mig och mitt folk!

Och när han så såg mig, där jag stod oroligt vändande pikanellen i min mund, då säger han huldrikt: Gif denna vördiga prestman och ordets förkunnare tvåhundrade daler och tvåhundrade till för allt, hvad han lidit i orättvisa. — Och så tillade han: — Om tvänne timmar äro vi på väg till Stockholm. — Jag fick kyssa hans hand. Fyrahundrade daler fick jag, och till min dödedag skall jag lofva och prisa Herran och Gustaf Sveriges konung.

— Lefve konungen! ropar nu Gustave François, som blott fäst sig vid slutet af Forsius' egendomliga tal, och hans lefve vinner ett lifligt gensvar bland mängden.

Nu skyndar Nordencreutz fram och får del af den märkeliga, glada nyheten. — Men när, när har allt detta tilldragit sig?

— Nu just, nyss på denna Guds välsignade morgonstund, säger Forsius och anhåller att få presentera sin kollega kyrkoherden Gudseus från Sippola.

— Herran vare prisad! säger gamle Nordencreutz, nu resa vi i väg nöjda och glada, ty nu skola England och Preussen ändtligen skynda oss

till hjälp. Vi behöfva ej mera ensamma föra denna strid på lif och död.

Han kommenderade soldaterna genast till båten, och bjöd kyrkoherden Forsius att taga plats. Nu syntes också omsider Gabrielle och fru Antoinette Cordelie borta i vägkröken, följda af några trängsoldater, som buro deras packning. Med mycket bråk och många utrop var fru Antoinette med allt sitt pick och pack ändtligen ombord.

Forsius stod i båten och talade med sin ämbetsbroder, högljudt, så att hans tal hördes af alla.

— Kom, broder Gudseus, gamle vän och Åbokamrat, kom åter till ditt rätta fädernesland från filisteernas ängder, flytta in i den gode konungen Gustafs rike.

— Nej, svarar denne, jag är herden, mina får gå här i detta land, här blifver ock jag. Där tusende mina bröder lida, där vill ock jag vara. Hvad gör det för öfrigt, om jag geografiskt bor i hvad land som helst, endast jag historiskt lefver i mitt rätta fädernesland. Än läser jag Adalriks och Göthildas saga med förtjusning, än hägnar mig konung Christoffers land slag, än binder traditionen min forntids och framtids land samman, och än håller Gud sin hand öfver oss, han skall

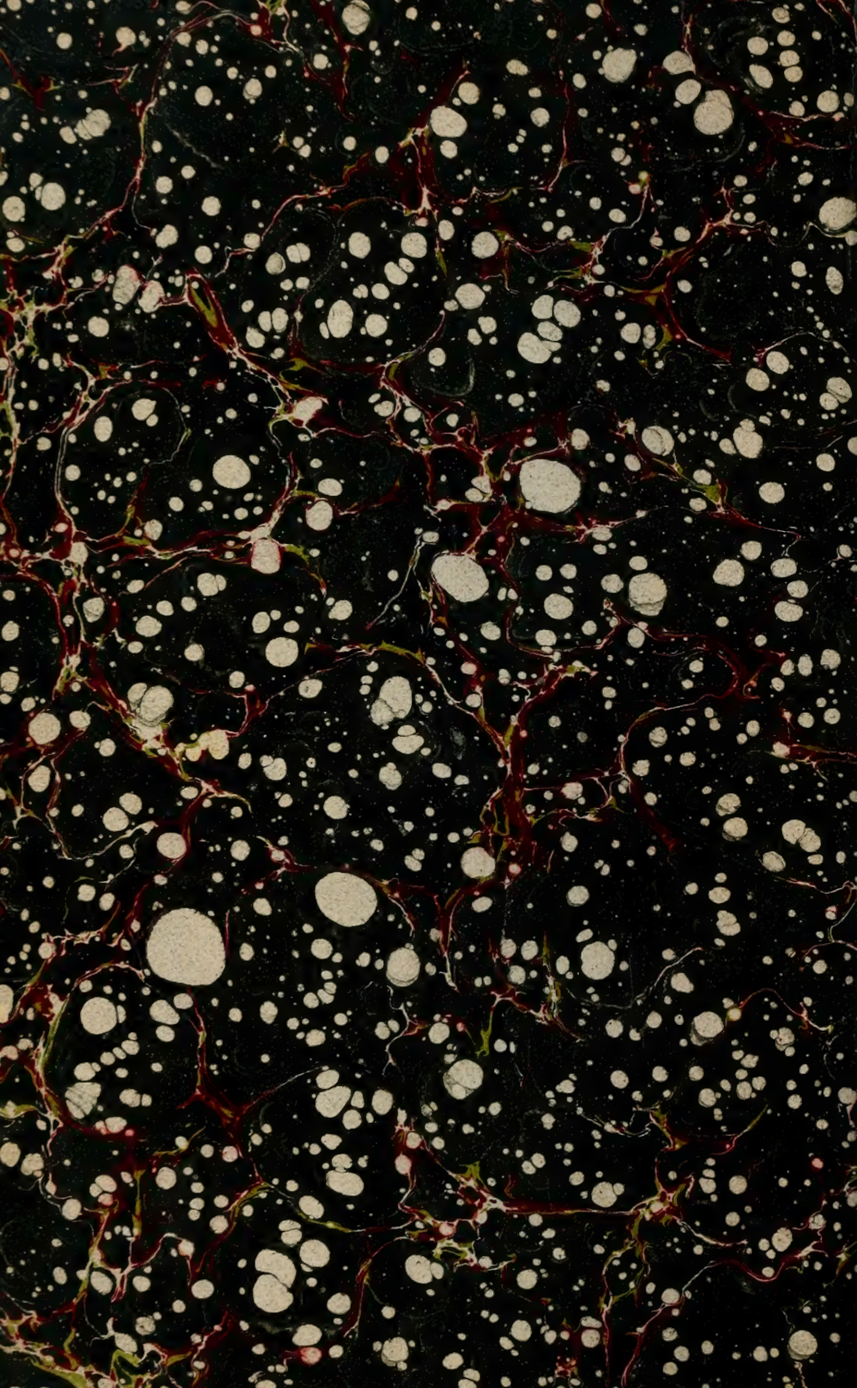
icke låta oss förgås i mörkret. Faren i frid, bröder!

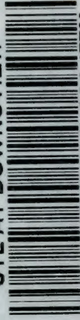
Och båtarna lade ut, den ena efter den andra, och rodde i den vackra söndagsmorgonen upp mot norden. Gustave François låg stilla och såg, huru de hvita molnen drefvo längs fästet, huru djupt under dem himlens blå lyste i vattnets spegel.

— I morgon komma vi hem, mor Anni, säger Gabrielle med ett lyckligt, ett strålande löje.

— I morgon, svarar Gustave François, le malheur ne sait pas vivre au jour le jour, le bonheur ferme les yeux sur le lendemain.

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 09 08 07 14 023 7